

This document has been provided by the International Center for Not-for-Profit Law (ICNL).

ICNL is the leading source for information on the legal environment for civil society and public participation. Since 1992, ICNL has served as a resource to civil society leaders, government officials, and the donor community in over 90 countries.

Visit ICNL's **Online Library** at
<http://www.icnl.org/knowledge/library/index.php>
for further resources and research from countries all over the world.

Disclaimers

Content. The information provided herein is for general informational and educational purposes only. It is not intended and should not be construed to constitute legal advice. The information contained herein may not be applicable in all situations and may not, after the date of its presentation, even reflect the most current authority. Nothing contained herein should be relied or acted upon without the benefit of legal advice based upon the particular facts and circumstances presented, and nothing herein should be construed otherwise.

Translations. Translations by ICNL of any materials into other languages are intended solely as a convenience. Translation accuracy is not guaranteed nor implied. If any questions arise related to the accuracy of a translation, please refer to the original language official version of the document. Any discrepancies or differences created in the translation are not binding and have no legal effect for compliance or enforcement purposes.

Warranty and Limitation of Liability. Although ICNL uses reasonable efforts to include accurate and up-to-date information herein, ICNL makes no warranties or representations of any kind as to its accuracy, currency or completeness. You agree that access to and use of this document and the content thereof is at your own risk. ICNL disclaims all warranties of any kind, express or implied. Neither ICNL nor any party involved in creating, producing or delivering this document shall be liable for any damages whatsoever arising out of access to, use of or inability to use this document, or any errors or omissions in the content thereof.

แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย:
ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

สารบัญ

บทนำ	ความทั่วไปเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย.....	1
1.	ความมีอยู่ขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย	1
2.	การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย	3
บทที่ 1	รูปแบบขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย	5
1.1	องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์ เดียวกัน	5
1.2	องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งตามกรอบของ กฎหมายไทย	7
บทที่ 2	ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน	9
2.1	ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม	9
2.2	ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงาน	10
2.3	ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการควบคุม	10
บทที่ 3	ปัญหาทางกฎหมายและระเบียบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน	12
3.1	ปัญหาทางกฎหมายในการรองรับสภาพภาพขององค์กรพัฒนา เอกชน	16
3.2	ปัญหาทางด้านการเงินและภาษีอากร	45
3.3	ปัญหาทางด้านการควบคุมจากรัฐ	50

บทที่ 4	แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและระเบียบที่เกิเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน	54
4.1	การทบทวนกฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันให้เกิดความคล่องตัวและเกิดผลดีต่อการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน	54
4.2	การสร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการรองรับสถานะและเกิดผลดีต่อการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน	64
บทที่ 5	บทสรุป	70
บรรณานุกรม		73
ภาคผนวก		

ร่าง

พระราชบัญญัติ

ส่งเสริมการค้าเงินการขององค์การพัฒนาเอกชน

พ.ศ.

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการค้าเงินการของ
องค์การพัฒนาเอกชน

.....

.....

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติส่งเสริมการค้าเงินการ
ขององค์การพัฒนาเอกชน พ.ศ."

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันถัด
จากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมการค้าเงินการของ
องค์การพัฒนาเอกชน

"กรรมการ" หมายความว่า กรรมการส่งเสริมการค้าเงินการขององค์
พัฒนาเอกชน

"องค์กรพัฒนาเอกชน" หมายความว่า องค์กรหรือหน่วยงานที่เรียกชื่อ
 อย่างอื่น ที่มีลักษณะเป็นสถาบันนอกระบบราชการ รวมตัวกันขึ้นตามกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มศึกษา
 กลุ่มสนใจ หรือกลุ่มที่มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อที่จะดำเนินบทบาทงานการช่วยเหลือและ
 ช่วยคลี่คลายปัญหาในสังคม การบริการสังคม รวมทั้งการพัฒนาสังคมโดยมิได้แสวงหา
 กำไรหรือผลประโยชน์ใด ๆ

"นายทะเบียน" หมายความว่า นายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชน

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการ
 ตามพระราชบัญญัตินี้

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมมีอำนาจแต่งตั้ง
 กรรมการ พนักงานเจ้าหน้าที่ และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
 กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

คณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน

มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนา
 เอกชนคณะหนึ่ง ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็น
 ประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงการคลัง
 เลขาธิการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
 และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเสนอชื่อจาก
 ผู้ที่มีความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์

วิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ สาขาละ 1 คน ผู้แทนขององค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง จำนวน 10 คน และให้ข้าราชการในกรมประจำสภประชาสงเคราะห์ซึ่งอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์แต่งตั้งขึ้น เป็นกรรมการและเลขานุการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนตามวรรคก่อนให้รัฐมนตรีแต่งตั้งจากบัญชีรายชื่อที่อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์จัดทำขึ้น

มาตรา 6 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี และผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้

มาตรา 7 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 6 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(6) คณะกรรมการฯให้ออกด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม เพราะไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ตามปกติได้ หรือมีความประพฤติเสื่อมเสียที่มีผลกระทบโดยตรงหรือก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ รัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนได้ตามประเภทของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒินั้น และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ตนแทน

มาตรา 8 ให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

(2) ให้คำแนะนำในการตราพระราชกฤษฎีกา หรือการออกกฎกระทรวง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(3) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับรององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 13

(4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการอุทธรณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 17

(5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 38 และมาตรา 44

(6) พิจารณากำหนดชนิด ประเภท และปริมาณของทรัพย์สินและสิ่งของที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับบริจาคและต้องนำเข้ามาภายในราชอาณาจักรตามมาตรา 43

(7) ออกระเบียบเกี่ยวกับการกำกับดูแลการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 47

(8) พิจารณาอุทธรณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับการไม่รับรองหรือการเพิกถอนการรับรององค์กรพัฒนาเอกชน

(9) พิจารณาและให้ความเห็นชอบผลการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการรับรองตามพระราชบัญญัตินี้

(10) ปฏิบัติงานอื่นอันอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายอื่น

มาตรา 9 ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งขึ้นเป็นประธานในที่ประชุม

มาตรา 10 การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

าให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับเกี่ยวกับการคัดค้านคณะกรรมการในกฎหมาย
ว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับกับการประชุมของคณะกรรมการ

มาตรา 11 คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือ
ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่คณะกรรมการจะมอบหมายก็ได้

การประชุมคณะอนุกรรมการให้นำมาตรา 9 และมาตรา 10 มาใช้บังคับ
โดยอนุโลม

มาตรา 12 ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือเรียกให้กระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจใด
มาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย ความเห็น หรือคำแนะนำทางวิชาการหรือเอกสาร
หลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมหรือติดตามการดำเนินการขององค์กรพัฒนา
เอกชน

(2) มีหนังสือเรียกให้กระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจส่ง
วัตถุ เอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทำเป็นไปตามพระราช
บัญญัตินี้ หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่มาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณาของ
คณะกรรมการได้

(3) มีหนังสือเรียกให้องค์กรพัฒนาเอกชนหรือบุคคลใดส่งเอกสาร หรือ
พยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณา

หมวด 2

องค์การพัฒนาเอกชน

ส่วนที่ 1

การจัดตั้ง

มาตรา 13 การก่อตั้งองค์การใดเพื่อกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นองค์การพัฒนาเอกชนและประสงค์จะขอรับการส่งเสริมจากคณะกรรมการ ต้องได้รับการรับรองจากนายทะเบียนตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

หลักเกณฑ์และวิธีการในการรับรององค์การพัฒนาเอกชน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 14 องค์การพัฒนาเอกชนต้องใช้ชื่อซึ่งมีคำว่า "องค์การพัฒนาเอกชน" ประกอบกับชื่อขององค์การพัฒนาเอกชนนั้นด้วย

มาตรา 15 ข้อบังคับขององค์การพัฒนาเอกชนอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อองค์การพัฒนาเอกชน
- (2) วัตถุประสงค์
- (3) ที่ตั้งของสำนักงาน
- (4) การดำเนินงาน การบัญชี และการเงินขององค์การพัฒนาเอกชน
- (5) คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิกและการขาดจากสมาชิก
- (6) การประชุมใหญ่
- (7) การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมของคณะกรรมการบริหารองค์การพัฒนาเอกชน
- (8) การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารองค์การพัฒนาเอกชน

(9) ข้อกำหนดค้ำหน้าเงินหรือทรัพย์สินทั้งหมดที่เหลืออยู่หลังจากการชำระบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนไปบริจาคมให้กับองค์การพัฒนาเอกชนอื่น

มาตรา 16 การขอการรับรององค์การพัฒนาเอกชนนั้น ำให้ผู้จะเป็นสมาชิกขององค์การพัฒนาเอกชนจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน ร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียน พร้อมกับแนบข้อบังคับขององค์การพัฒนาเอกชน รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่าสิบคน และรายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการขององค์การพัฒนาเอกชนมากับคำขอด้วย

มาตรา 17 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอการรับรองพร้อมทั้งข้อบังคับ แล้วเห็นว่า คำขอนั้นถูกต้องตามระเบียบของคณะกรรมการ และวัตถุประสงค์ขององค์การพัฒนาเอกชนนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือไม่เป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขหรือความมั่นคงของรัฐ ำให้นายทะเบียนำให้การรับรองและออกใบสำคัญแสดงการรับรองำให้แก่องค์การพัฒนาเอกชนนั้น

ถำนายทะเบียนเห็นว่าคำขอหรือข้อบังคับนั้นำไม่ถูกต้องตามระเบียบของคณะกรรมการ ำให้มีคำสั่งำให้ผู้ยื่นคำขอการรับรองแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงำให้ถูกต้อง เมื่อได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงำให้ถูกต้องแล้ว ำให้นายทะเบียนำให้การรับรองและออกใบสำคัญแสดงการรับรองำให้แก่องค์การพัฒนาเอกชนนั้น

ถำนายทะเบียนเห็นว่าไม่อาจรับรองได้เนื่องจากวัตถุประสงค์ขององค์การพัฒนาเอกชนขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ หรือผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนไม่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงำให้ถูกต้องภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของนายทะเบียน ำให้นายทะเบียนมีคำสั่งไม่ำให้การรับรองและแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลที่ไม่ำให้การรับรองไปยังผู้ยื่นคำขอการรับรองโดยไม่ชักช้า

ผู้ยื่นคำขอการรับรองมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ำให้การรับรองนั้นต่อคณะกรรมการ โดยทำหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งแจ้งไม่ำให้การรับรอง หลักเกณฑ์และการวินิจฉัยอุทธรณ์ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด คำขอและใบสำคัญแสดงการรับรองำให้เป็นไปตามแบบที่กำหนดตามกฎหมายกระทรวง

มาตรา 18 ำให้นายทะเบียนประกาศการรับรององค์การพัฒนาเอกชน
ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 19 องค์การพัฒนาเอกชนที่ได้รับการรับรองแล้ว เป็นนิติบุคคล

มาตรา 20 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อบังคับขององค์การพัฒนาเอกชน จะกระทำก็ได้ก็แต่โดยมติของที่ประชุมใหญ่ และต้องนำใบแจ้งต่อนายทะเบียนเพื่อขอ คำรับรองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ลงมติ

นายทะเบียนมีอำนาจไม่รับแจ้งการแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อบังคับของ องค์การพัฒนาเอกชนได้ ถ้าเห็นว่า การแก้ไขหรือเพิ่มเติมนั้นขัดต่อวัตถุประสงค์ของ องค์การพัฒนาเอกชนหรือขัดต่อกฎหมาย

ให้นำความในมาตรา 17 มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การขอแจ้งการแก้ไข หรือเพิ่มเติมข้อบังคับขององค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 21 องค์การพัฒนาเอกชนต้องจัดทำมีป้ายชื่อเป็นภาษาไทยอ่านได้ ชัดเจนติดไว้ที่หน้าสำนักงาน และต้องติดใบสำคัญแสดงการรับรองไว้ที่สำนักงานใน ที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย

มาตรา 22 ในกรณีที่มีใบสำคัญแสดงการรับรองสูญหาย ถูกทำลายหรือ ขาดคนในสาระสำคัญ ให้นำทะเบียนออกใบแทนใบสำคัญการรับรองให้เมื่อองค์การพัฒนา เอกชนร้องขอ

ส่วนที่ 2

การดำเนินการขององค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 23 เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้องค์การพัฒนาเอกชน กระทำการดังต่อไปนี้

(1) จัดทำได้มา ชื่อ ถือกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน ครอบครอง กู้หรือยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนกรรมสิทธิ์การเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จ้างหรือจ้างนำ ขายหรือจำหน่าย ด้วยวิธีใดซึ่งทรัพย์สิน แต่ต้องไม่ใช่ว่าการแสวงหากำไร

(2) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่บุคคลที่สนใจ

(3) ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลใด

(4) ดำเนินการอย่างอื่นหรือที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

มาตรา 24 ให้นำคณะกรรมการบริหารขององค์การพัฒนาเอกชนคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกจากสมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ

มาตรา 25 องค์การพัฒนาเอกชนที่ได้รับการรับรองแล้ว ต้องจัดทำมีสมุดบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนขึ้นคนหนึ่ง ซึ่งมีคุณวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาการบัญชีหรือการบริหารที่มีวิชาการบัญชีเป็นวิชาเอก โดยให้มีหน้าที่ในการเบิกจ่ายและการบริหารการเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดขององค์การพัฒนาเอกชน ตลอดจนจัดทำบัญชีและงบดุลขององค์การพัฒนาเอกชนให้มีความถูกต้องตามความเป็นจริง

มาตรา 26 บัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนต้องมีลักษณะที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และประกอบด้วยบัญชีดังต่อไปนี้

(1) บัญชีแสดงรายรับอันเนื่องมาจากการบริจาคตามมาตรา 27

(2) บัญชีแสดงจำนวนเงินที่องค์การพัฒนาเอกชนได้รับหรือได้จ่าย รวมทั้งรายการอันเป็นเหตุให้รับหรือจ่ายเงินหรือหลักฐานการรับเงินหรือจ่ายเงินทุกครั้ง

(3) บัญชีแสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินขององค์การพัฒนาเอกชน

(4) บัญชีแสดงรายรับ รายจ่าย และงบดุลประจำปี

บัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผู้สอบบัญชีและมีลายมือชื่อของประธานกรรมการบริหารหรือกรรมการบริหารที่ได้รับมอบหมายรับรองความถูกต้องของบัญชีร่วมกับสมุดบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 27 ให้นำสมุดบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนจัดทำบัญชีแสดงรายรับอันเนื่องมาจากการบริจาคแก่องค์การพัฒนาเอกชน

บัญชีดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อ ที่อยู่ จำนวนเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีผู้บริจาคทุกราย
- (2) วัน เดือน ปี ที่รับบริจาค
- (3) สำเนาหลักฐานการรับบริจาค

ในกรณีที่เป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ให้คิดมูลค่าโดยคำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องที่นั้นเสียก่อนจึงบันทึกลงในบัญชี

มาตรา 28 บรรดาเงินที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับบริจาคมา ให้สมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนเปิดบัญชีเงินฝากประจำไว้กับธนาคารออมสินหรือสถาบันทางการเงินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยให้ระบุว่าเป็นบัญชีเงินรับบริจาคขององค์กรพัฒนาเอกชน เมื่อมีการเปิดบัญชีเงินฝากประจำตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้สมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนแจ้งหมายเลขบัญชีของบัญชีเงินฝากและจำนวนเงินที่เปิดบัญชีครั้งแรก พร้อมทั้งส่งภาพถ่ายให้แก่นายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้เปิดบัญชีดังกล่าว

มาตรา 29 ให้สมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนจัดส่งสำเนาบัญชีแสดงรายรับอันเนื่องมาจากการบริจาค สำเนาบัญชีแสดงจำนวนเงินที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับหรือได้จ่าย และสำเนาบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 26 (1) (2) และ (3) ต่อนายทะเบียนเป็นประจำทุกหกเดือน และให้นายทะเบียนเก็บสำเนาบัญชีดังกล่าวไว้ที่สำนักงานนายทะเบียนเพื่อให้ประชาชนได้ตรวจดูได้

มาตรา 30 สมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนต้องจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุลประจำปีขององค์กรพัฒนาเอกชนอย่างน้อยในรอบสิบสองเดือน งบดุลต้องมีรายการย่อแสดงจำนวนทรัพย์สินหรือหนี้สินขององค์กรพัฒนาเอกชน

งบดุลนั้นต้องจัดทำให้ผู้สอบบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคนตรวจสอบแล้วให้ประธานกรรมการบริหารหรือกรรมการบริหารองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับมอบหมายลงลายมือชื่อรับรอง และให้นำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ลงงบดุลนั้น

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้รับรองงบดุลแล้ว ให้ประธานกรรมการบริหารส่งงบดุลนั้นแก่นายทะเบียนภายในสิบห้าวัน

ส่วนที่ 3

การเลือกองค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 31 องค์การพัฒนาเอกชนย่อมเลือกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

- (1) ถ้ามีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
- (2) เมื่อที่ประชุมใหญ่ลงมติให้เลิก
- (3) เมื่อล้มละลาย
- (4) เมื่อนายทะเบียนสั่งให้ถอนชื่อออกจากทะเบียนตามมาตรา 32

ถ้าองค์การพัฒนาเอกชนที่เลิกตาม (1)(2)หรือ(3) ต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เลิก ให้นายทะเบียนปิดประกาศเลิกองค์การพัฒนาเอกชนนั้น และให้ปิดประกาศไว้ที่สำนักงานขององค์การพัฒนาเอกชน ที่ว่าการอำเภอแห่งท้องที่ที่องค์การพัฒนาเอกชนนั้นตั้งอยู่ ถ้าเจ้าหนี้มีข้อคัดค้านก็ให้ส่งคำคัดค้านไปยังองค์การพัฒนาเอกชนภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ถ้าเจ้าหนี้ไม่ได้คัดค้านภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ก็ให้ถือว่าไม่มีการคัดค้าน และองค์การพัฒนาเอกชนนั้นเลิกได้

ถ้ามีเจ้าหนี้คัดค้าน องค์การพัฒนาเอกชนจะเลิกได้เมื่อได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันการชำระหนี้รายนั้นแล้ว

มาตรา 32 นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้ถอนชื่อองค์การพัฒนาเอกชนออกจากทะเบียนได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) เมื่อปรากฏภายหลังการรับรองว่า วัตถุประสงค์ขององค์การพัฒนาเอกชนขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชน หรือความมั่นคงของรัฐ และนายทะเบียนได้สั่งให้แก้ไขแล้วแต่องค์การพัฒนาเอกชนไม่ปฏิบัติตามภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด

(2) เมื่อปรากฏว่าการดำเนินงานขององค์การพัฒนาเอกชนขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

(3) เมื่อองค์การพัฒนาเอกชนหยุดดำเนินการตามวัตถุประสงค์ติดต่อกันตั้งแต่สองปีขึ้นไป

(4) เมื่อปรากฏว่าองค์การพัฒนาเอกชนให้หรือปล่อยให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการบริหารขององค์การพัฒนาเอกชนเป็นผู้ดำเนินการขององค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 33 องค์การพัฒนาเอกชนที่ถูกนายทะเบียนสั่งถอนชื่อออกจากทะเบียนตามมาตรา 32 ให้นายทะเบียนแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลไปยังองค์การพัฒนาเอกชนนั้นโดยไม่ชักช้าและประกาศการเลิกองค์การพัฒนาเอกชนในราชกิจจานุเบกษา

องค์การพัฒนาเอกชนที่ถูกนายทะเบียนสั่งถอนชื่อตามมาตรา 32 มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการดำเนินการขององค์การพัฒนาเอกชนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

มาตรา 34 เมื่อองค์การพัฒนาเอกชนได้เลิกไปด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 31 ให้อำนาจการชำระบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยการชำระบัญชี

ส่วนที่ 4

การชำระบัญชี

มาตรา 35 การชำระบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนซึ่งล้มละลายนั้น ให้นำไปตามกฎหมายว่าด้วยการล้มละลาย

มาตรา 36 การชำระบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนที่เลิกเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด เว้นแต่บทบัญญัติในมาตรา 1265 มาตรา 1267 และมาตรา 1269 มาใช้แก่การชำระบัญชีขององค์การพัฒนาเอกชนโดยอนุโลม

หมวด 3

การส่งเสริมองค์การพัฒนาเอกชน

มาตรา 37 องค์การพัฒนาเอกชนใดประสงค์จะได้รับประโยชน์ตามกฎหมายนี้ จะต้องได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการ

มาตรา 38 องค์การพัฒนาเอกชนที่จะขอรับการส่งเสริมได้ จะต้องเป็นองค์การพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี โดยยื่นคำร้องพร้อมทั้งผลการดำเนินงานขององค์การพัฒนาเอกชนเช่นบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุล ซึ่งมีผู้ตรวจสอบรับรองในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาต่อคณะกรรมการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในระเบียบของคณะกรรมการ

มาตรา 39 ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรให้การส่งเสริมแก่องค์การพัฒนาเอกชนใด ให้คณะกรรมการออกหนังสือแสดงการส่งเสริมให้แก่องค์การพัฒนาเอกชนนั้น ตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการประกาศการให้การส่งเสริมแก่องค์การพัฒนาเอกชนในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 40 รายได้ขององค์การพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการแล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร

มาตรา 41 องค์การพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการแล้ว ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือการยกเว้นทางด้านภาษีอากรประเภทต่าง ๆ นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตราก่อนเป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร

มาตรา 42 ผู้ใดที่ได้บริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือสิ่งของให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการแล้ว ให้มีสิทธิในมูลค่าของเงิน ทรัพย์สินหรือสินค้าที่ได้บริจาค นำไปคำนวณเป็นค่าลดหย่อนการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล หรือภาษีมูลค่าเพิ่มได้ แล้วแต่กรณี

มาตรา 43 องค์กรพัฒนาเอกชนใดได้รับบริจาคทรัพย์สิน หรือสิ่งของ และทรัพย์สินหรือสิ่งของนั้นต้องถูกนำเข้ามาราชอาณาจักร ให้องค์กรพัฒนาเอกชนยื่นคำขอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาก่อนการนำทรัพย์สินหรือสิ่งของเข้ามาภายในราชอาณาจักรเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เพื่อให้มีสิทธิได้รับการยกเว้นอากรขาเข้า สำหรับทรัพย์สินหรือสิ่งของดังกล่าว

ให้คณะกรรมการพิจารณาคำขอโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็น ในการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน และให้มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดชนิด ประเภท และปริมาณที่สามารถนำเข้าและให้ได้รับสิทธิยกเว้นอากรขาเข้าได้เป็นรายการต่อไป

การนำเข้าซึ่งวัตถุอันตรายตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตรายให้เป็นไปตาม กฎหมายว่าด้วยการนั้น

คำสั่งของคณะกรรมการตามวรรคสอง ให้เป็นที่สุด

มาตรา 44 ให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการ ได้รับการสนับสนุนทางด้านบุคลากร วิทยาการ และการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากรัฐ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในระเบียบของคณะกรรมการ

มาตรา 45 ให้องค์กรพัฒนาเอกชนจัดทำใบรับเงิน ทรัพย์สิน หรือ สิ่งของที่ได้รับบริจาคตามมาตรา 42 และมาตรา 43 พร้อมทั้งสำเนาจำนวน 2 ชุดขึ้น โดยให้มอบใบรับเงิน ทรัพย์สิน หรือสินค้าให้แก่ผู้บริจาค และให้จัดส่งสำเนาใบรับเงิน ทรัพย์สิน หรือสินค้าให้แก่นายทะเบียนจำนวน 1 ชุด มาพร้อมกับสำเนาบัญชีแสดงรายรับ อันเนื่องมาจากการบริจาค ตามมาตรา 29

หมวด 4

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน

มาตรา 46 ให้มีหน่วยงานขึ้นในกรมประชาสงเคราะห์ เรียกว่า "สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน" มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ
- (2) ปฏิบัติงานตามมติของคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
- (3) รวบรวม ศึกษา และวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน
- (4) ให้การสนับสนุนการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้
- (5) ร่วมมือและประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชนในการค้าและการตามพระราชบัญญัตินี้
- (6) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย
- (7) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานและกิจกรรมเกี่ยวกับการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชน
- (8) ติดตามและประเมินผลการการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนและรายงานให้คณะกรรมการทราบหรือพิจารณา

หมวด 5

การกำกับดูแล

มาตรา 47 ให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลโดยทั่วไปซึ่งการค้าและการขององค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ และให้เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 48 ในกรณีที่คณะกรรมการจะต้องเสนอเรื่องไปยังคณะรัฐมนตรี
ให้คณะกรรมการนำเรื่องเสนอรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี

หมวด 6

นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 49 ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์
ซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับ 8 หรือเทียบเท่าหนึ่งคนเป็นนายทะเบียนและมีอำนาจตาม
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 50 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
ให้นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มี
อำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสำนักงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในระหว่างพระอาทิตย์
ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก

(2) สั่งให้กรรมการ สมุหบัญชี พนักงาน หรือลูกจ้างขององค์กรพัฒนา
เอกชนส่งหรือแสดงบัญชีและเอกสารขององค์กรพัฒนาเอกชน

(3) สอบถามบุคคลใน (2) หรือเรียกบุคคลดังกล่าวมาเพื่อสอบถาม
หรือแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน

มาตรา 51 ในการปฏิบัติหน้าที่ นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่
ต้องแสดงบัตรประจำตัวตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทกำหนดโทษ

มาตรา 52 ผู้ใดใช้คำแสดงชื่อว่าเป็น"องค์กรพัฒนาเอกชน"หรือคำอื่นใดที่มีความหมายเช่นเดียวกัน โดยไม่ได้รับการรับรองจากนายทะเบียนและมีความประสงค์ให้บุคคลภายนอกสำคัญผิดว่าเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน.....บาท

มาตรา 53 ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของคณะกรรมการตามมาตรา 12 (3) หรือคำสั่งของนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 50 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินบาท

มาตรา 54 องค์กรพัฒนาเอกชนใดที่แก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อบังคับและไม่ได้นำไปแจ้งต่อนายทะเบียนเพื่อขอรับรองหรือไม่ได้แจ้งภายในเวลาที่กำหนดตามมาตรา 20 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน.....บาท

มาตรา 55 องค์กรพัฒนาเอกชนหรือสมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนใดไม่ได้จัดทำมีบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 26 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน.....บาท

มาตรา 56 องค์กรพัฒนาเอกชนหรือสมุหบัญชีขององค์กรพัฒนาเอกชนใดไม่ได้จัดส่งสำเนาบัญชีแสดงรายรับอันเนื่องมาจากการบริจาค สำเนาบัญชีแสดงจำนวนเงินที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับหรือได้จ่ายและสำเนาบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินขององค์กรพัฒนาเอกชนตามมาตรา 26 (1)(2)หรือ (3) หรือไม่ได้จัดส่งบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุลประจำปีต่อนายทะเบียนภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 29 หรือมาตรา 30 แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน.....บาท

มาตรา 57 องค์การพัฒนาเอกชนใดฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามมาตรา 45
ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน.....บาท

มาตรา 58 ในกรณีที่องค์การพัฒนาเอกชนกระทำความผิดตามพระราช
บัญญัตินี้ กรรมการขององค์การพัฒนาเอกชนต้องระวางโทษเช่นเดียวกับองค์การพัฒนา
เอกชน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดขององค์การพัฒนาเอกชน
นั้นด้วย

บทเฉพาะกาล

มาตรา 59 สมาคมหรือมูลนิธิใดที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราช
บัญญัตินี้ใช้บังคับโดยมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกับองค์การ
พัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อสมาคมหรือมูลนิธิดังกล่าวร้องขอภายในเวลา
หนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับก็ให้นายทะเบียนรับรองสมาคม
และมูลนิธิดังกล่าวเป็นองค์การพัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้

คำร้องขอเป็นองค์การพัฒนาเอกชนตามวรรคก่อน ให้เป็นไปตามแบบที่กำหนด
ในกฎกระทรวง

มาตรา 60 สมาคมหรือมูลนิธิใดที่ร้องขอเป็นองค์การพัฒนาเอกชนตาม
มาตรา 56 ถ้าได้รับสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายใดอยู่ก่อนที่จะได้รับการรับรอง
ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นำได้รับสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายนั้นต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้ง
ต่อบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกา

ออกตามความในประมวลรัษฎากร
ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239)

พ.ศ. 2534

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2534

เป็นปีที่ 46 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการประกอบกิจการขายสินค้าหรือการให้บริการบางกรณี อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 175 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา 81(1) (น) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2534 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534"

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการประกอบกิจการขายสินค้า ดังต่อไปนี้

(1) การขายบุหรี่ซิการ์และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบที่เป็นองค์การของรัฐบาลโดยผู้ขายที่มีผู้ใช้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยาสูบที่ผลิตสินค้าดังกล่าว

(2) การขายสลากกินแบ่งของรัฐบาล สลากออมสินของรัฐบาล และสลากบำรุงการกุศลของไทย

(3) การขายแสดมปีโปรมณีย์ แสดมปีอากร หรือแสดมปีอื่นของรัฐบาล องค์การของรัฐบาลหรือองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เฉพาะที่ยังไม่ได้ใช้ในราคาที่ไม่เกินมูลค่าที่ตราไว้

(4) การบริจาคสินค้าให้แก่

(ก) สถานพยาบาลและสถานศึกษาของทางราชการ

(ข) องค์การหรือแก่สถานสาธารณกุศลหรือแก่สถานพยาบาลและสถานศึกษาอื่นนอกจากที่

กล่าวใน (ก) ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(เพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535 มาตรา 3 ใช้บังคับตั้งแต่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป สำหรับ (ข) ถ้ารัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ ให้ผู้บริจาคสินค้าให้แก่องค์กรดังกล่าวได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป

(5) การขายเหรียญที่ระลึกเนื่องในวโรกาสสำคัญต่าง ๆ และนำรายได้จากการขายเหรียญดังกล่าวหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระบรมราชชนนี หรือถวายพระราชโอรส หรือพระราชธิดาทุกพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ หรือสมเด็จพระบรมราชชนนี ทั้งนี้ เฉพาะที่กรมธนารักษ์ เป็นผู้ผลิตและขายโดยได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง*

(เพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 272) พ.ศ. 2537 มาตรา 3 ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป)

มาตรา 4 ให้ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการประกอบกิจการให้บริการ ดังต่อไปนี้

(1) การให้บริการสี่ล้อ

(2) การให้บริการขนส่งระหว่างประเทศโดยอากาศยานหรือเรือเดินทะเล ที่มีได้เสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 0 ตามมาตรา 80/1 (3) แห่งประมวลรัษฎากร ดังต่อไปนี้

(ก) การให้บริการขนส่งระหว่างประเทศที่กระทำโดยบุคคลตามสัญญาว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้หรือจะได้นำกับรัฐบาลต่างประเทศ

(ข) การให้บริการขนส่งระหว่างประเทศที่กระทำโดยผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศเฉพาะกรณีประเทศนั้นได้ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกันให้แก่ผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ด้อยปฏิบัติต่อกัน

(ค) การให้บริการขนส่งระหว่างประเทศที่กระทำโดยผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศเฉพาะกรณีประเทศนั้นไม่มีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกันจากผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย

(3) การให้บริการสื่อสารทางวิทยุเกี่ยวกับการบินระหว่างประเทศ ระหว่างสถานีพื้นดิน หรือระหว่างอากาศยานกับพื้นดิน และการสื่อสารวิทยุเกี่ยวกับงานอุตุนิยม ตลอดจนการบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้จัดบริการดังกล่าว

(4) การให้บริการการศึกษาของสถานศึกษาที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยประกาศดังกล่าวจะกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขอย่างใดก็ได้*

(เพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ใช้บังคับตั้งแต่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป สำหรับ (4) ถ้ารัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ ให้การให้บริการดังกล่าวได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป)

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลตำรวจเอก เภา สารสิน

รองนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการประกอบกิจการขายสินค้าหรือให้บริการบางกรณีตามมาตรา 81 (1) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2534 เพื่อบรรเทาภาระภาษีและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

(ร.จ. ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 229 หน้า 14-17 วันที่ 26 ธันวาคม 2534)

ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม

เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาลและสถานศึกษาตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3(4)(ข) แห่งพระราชบัญญัติ ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจที่จะประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2508 และมาตรา 3 (4) (ข) แห่งพระราชบัญญัติ ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535 เพื่อความสะดวกและรวดเร็วและเป็นธรรมในการพิจารณากำหนดดังกล่าว จึงปรับปรุงประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติที่องค์การ หรือสถานสาธารณกุศล ฯลฯ ควรมีดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิกประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตรี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 2) เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตรี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2533

ข้อ 2 มูลนิธิที่ประสงค์จะขอให้พิจารณาประกาศเป็นองค์การ หรือสถานสาธารณกุศล จะต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีคำขอเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อกรมสรรพากรเพื่อพิจารณาเสนอกระทรวงการคลัง

ข้อ 3 วัตถุประสงค์ของมูลนิธิเพื่อการกุศลสาธารณะในประเทศไทยเท่านั้น และรายได้ของมูลนิธิจะต้องมิใช่เป็นการได้มาจากการซื้อขายหรือการให้บริการโดยมีค่าตอบแทนเป็นปกติธุระ เว้นแต่การซื้อขายหรือการให้บริการนั้นเกี่ยวข้องกับศาสนา การศึกษา การสถานพยาบาล หรือการสังคมสงเคราะห์ และไม่นำรายได้ดังกล่าวไปจ่ายในทางอื่น

ข้อ 4 ชื่อมูลนิธิจะต้องไม่เป็นการซื้อการค้าหรือเครื่องหมายการค้า

ข้อ 5 กรมสรรพากรจะตรวจสอบเอกสารหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของมูลนิธินั้นก่อน เช่น งบดุลและบัญชีรายได้รายจ่าย ซึ่งมีผู้สอบบัญชีรับรองแล้วโดยจะตรวจสอบย้อนหลังไปไม่ต่ำกว่า 3 ปี ถ้าปรากฏดังต่อไปนี้จะไม่ประกาศให้

(1) การดำเนินงานของมูลนิธิไม่ตรงตามวัตถุประสงค์หรือมีการใช้ชื่อมูลนิธิดำเนินงานเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว

(2) รายได้ของมูลนิธิได้นำไปเป็นรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะน้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายได้ทั้งสิ้นในสามารถรอบระยะเวลาบัญชีที่แล้วมา เว้นแต่

(2.1) ตราสารจัดตั้งระบุว่าให้นำดอกผลมาเป็นรายได้เท่านั้นหรือให้นำดอกผลมาใช้จ่ายเท่านั้น

(2.2) กรณีมีเหตุจำเป็นต้องเก็บสะสมรายได้เพื่อดำเนินการตามโครงการตามวัตถุประสงค์

ของมูลนิธิ

(3) รายจ่ายของมูลนิธิเป็นรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะน้อยกว่าร้อยละ 75 ของรายจ่ายทั้งสิ้นในสามารถรอบระยะเวลาบัญชีที่แล้วมาและรายจ่ายดังกล่าวได้นำไปเป็นรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะน้อยกว่าร้อยละ 65 ของรายจ่ายทั้งสิ้นในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี

(4) รายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะของมูลนิธิควรกระจายเป็นการทั่วไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้จัดแจ้งไว้และต้องมีใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งที่จะให้ประโยชน์เฉพาะแก่บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือเป็นส่วนใหญ่

ข้อ 6 มูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ครบ 3 ปี จะไม่พิจารณาประกาศให้

ข้อ 7 องค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล หรือสถานศึกษาใดที่มีได้มีฐานะเป็นมูลนิธิจะไม่พิจารณาประกาศให้ เว้นแต่จะมีวัตถุประสงค์และการดำเนินงานเช่นเดียวกับมูลนิธิจะพิจารณาประกาศให้เป็นรายๆ ไปในหลักเกณฑ์เดียวกันหรือตามที่เห็นสมควร

ข้อ 8 มูลนิธิ องค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล หรือสถานศึกษาใดที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามข้อ 2 ถึงข้อ 7 จะไม่ประกาศให้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะพิจารณาเห็นสมควร

ข้อ 9 มูลนิธิ องค์การ สถานพยาบาล หรือสถานศึกษา ที่ได้รับการประกาศให้เป็นองค์การกุศลสาธารณะให้ไปแล้ว เว้นแต่สภากาชาดไทย วัดวาอาราม และสถานพยาบาล หรือสถานศึกษาขององค์การของรัฐบาล จะต้องปฏิบัติตามต่อไป

(1) ใบรับที่ออกให้แก่บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้ระบุดำดับที่ได้รับการประกาศด้วย

(2) ส่งรายการประชุมใหญ่ งบดุลและบัญชีรายได้รายจ่าย พร้อมทั้งรายงานการดำเนินงานของกิจการสำหรับรอบบัญชีที่ผ่านมาของผู้รับอนุมัติให้กรมสรรพากรทราบภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี

ข้อ 10 องค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล หรือสถานศึกษาที่ประกาศไปแล้ว ให้กรมสรรพากรดำเนินการตรวจสอบเอกสาร หลักฐานเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน หากปรากฏว่าผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือคุณสมบัติที่กำหนดข้างต้น หรือไม่ปฏิบัติตามข้อ 9 โดยไม่มีเหตุอันสมควรก็ให้เพิกถอนการประกาศฯ ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่ปีถัดจากปีที่ประกาศเพิกถอนในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันแรกที่ลงในประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2535

นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 2)

เรื่อง กำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3 (4) (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2508 และมาตรา 3 (4) (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงประกาศดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ไหยกเลิก

(1) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 23) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษาตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2524

(2) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 52) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษาตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2531

(3) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 53) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษาตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531

(4) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 54) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531

(5) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 55) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2532

(6) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 56) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2532

(20) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 70) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2534

(21) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 71) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534

(22) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 72) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2534

(23) ประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีการค้า (ฉบับที่ 73) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) และมาตรา 79 ตี (8) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2535

(24) ประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 74) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535

(25) ประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 75) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2535

(26) ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 76) เรื่อง กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2535

ข้อ 2 ให้กำหนดสภาพาชาดไทย วัดวาอาราม และสถานพยาบาล หรือสถานศึกษาขององค์การของรัฐบาลเป็นองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3 (4) (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

ข้อ 3 ให้กำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษาดังต่อไปนี้ เป็นองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3 (4) (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

- (1) พุทธสัมพันธสมาคม
- (2) มูลนิธิโรงเรียนพุทธธัมมวิปัญญาวัดพิพิธประสาทสุนทร
- (3) มูลนิธิคริสเตียนบริการ (แบบติสท์)
- (4) มูลนิธิกฤตานุสรณ์
- (5) มูลนิธิสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
- (6) ทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้า
- (7) มูลนิธิรักเมืองไทย
- (8) มูลนิธิเด็กกำพร้ายี่สิบ
- (9) มูลนิธิทุนศรีพดุม

(10) มุลินธิการศึกษาบาลีและการศึกษาเยาวชน (วิจารณ์โสภณวัดเกาะ)

(11) มุลินธิโรคมะเร็ง ร.พ. ศิริราช

(แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่มฉบับที่ 10 ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2536)

(12) มุลินธิป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

(13) กองทุนพัฒนาเด็กชนบท

(14) มุลินธิสงเคราะห์เด็กของสภาภาษาชาติไทย

(15) โรงพยาบาลชลประทานมุลินธิ

(16) มุลินธิร่วมจิตต์น้อมเกล้าฯ เพื่อเยาวชน

(17) มุลินธิส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

(18) กองทุนพัฒนาเด็ก ในส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ

(19) มุลินธิเย็นศิระเพราะพระบริบาล

(20) มุลินธิแก้ไขพื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด

(21) มุลินธิช่วยเหลือเด็กนักเรียนยากจนจังหวัดพังงา

(22) มุลินธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย

(23) มุลินธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

(24) มุลินธิอาชีวสงเคราะห์

(25) องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก

(26) มุลินธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ

(27) มุลินธิสงเคราะห์เด็กของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี

(28) มุลินธิสงเคราะห์เด็กของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา

(29) มุลินธิสงเคราะห์เด็กของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา

(30) มุลินธิสงเคราะห์เด็กของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่

(31) มุลินธิสงเคราะห์ของศาลเยาวชนและครอบครัวในพระอุปถัมภ์ของ

พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนิตตามาด

(แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 16) ลงวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2537)

(32) มุลินธิจุมภฏ-พันธุ์ทิพย์

(33) มุลินธิประชาสุขสันต์

(34) สมาคมทำหมันแห่งประเทศไทย

(35) มุลินธิสงเคราะห์ผู้ประสบภัย

(36) มุลินธิส่งเสริมสวัสดิภาพสตรีและเยาวชน

(37) มุลินธิจอมพล ป.พิบูลสงคราม

(38) โสสมุลินธิแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

(39) มุลินธิวัดไทยพุทธคยา

(40) มุลินธิ ต.ม.ธ.ก.รุ่น 7

(41) มุลินธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชูปถัมภ์

(42) มุลินธิ สี ศ.รฟค

(43) มุลินธิราชประชานุเคราะห์

(44) สหทัยมุลินธิ

(45) มุลินธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย

- (46) มุลนิธิมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- (47) มุลนิธิสวนหลวง ร.9
- (48) มุลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- (49) มุลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- (50) มุลนิธิกรมหลวงสงขลานครินทร์
- (51) มุลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ
- (52) มุลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร
- (53) มุลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อน
- (54) มุลนิธิประทานพรเยาวราชในพระบรมราชูปถัมภ์
- (55) มุลนิธิเด็ก
- (56) มุลนิธิเฉลิมพระเกียรติฯ
- (57) มุลนิธิคุ้มเกล้าฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (58) มุลนิธิศรีรัตนโกสินทร์
- (59) มุลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย
- (60) มุลนิธิอานันทมหิดล
- (61) มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
- (62) มุลนิธิแพทยอาสาสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี
- (63) มุลนิธิช่วยการศึกษาท้องถิ่น
- (64) มุลนิธิโรคเรื้อนพุดทุ่ง
- (65) มุลนิธิตึกสงฆ์โรงพยาบาลอ่างทอง
- (66) พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย
- (67) มุลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย
- (68) มุลนิธิเบญจมาภิตรา
- (69) สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
- (70) มุลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยพิการนครเชียงใหม่
- (71) มุลนิธิมหาวิทยาลัยราชภัฏ
- (72) มุลนิธิศรีวิสารวาท
- (73) มุลนิธิบำรุงขวัญทหาร ตำรวจ อาสาสมัครชายแดน
- (74) มุลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- (75) มุลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย
- (76) มุลนิธิสงเคราะห์และพัฒนาเด็ก
- (77) มุลนิธิสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท
- (78) มุลนิธิอนุเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี
- (79) มุลนิธิคณะชาลเขียนแห่งประเทศไทย
- (80) มุลนิธิจุฬาราม
- (81) มุลนิธิ พสวท.
- (82) มุลนิธิกตเวทิน
- (83) มุลนิธิราชประชาสมาสัย
- (84) มุลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

- (85) คีรีราชมูลนิธิ
- (86) สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
- (87) มูลนิธิช่วยเหลือเด็กเชียงใหม่
- (88) สุริโยทัยมูลนิธิ
- (89) สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- (90) สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งแห่งประเทศไทย
- (91) มูลนิธิอนุเคราะห์คนทุพพลภาพ
- (92) มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี
- (93) ราชวิทยาลัยมูลนิธิเพื่อการศึกษา
- (94) มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- (95) มูลนิธิภูมิพลโลกิยเพื่อการค้าทางศาสนา
- (96) มูลนิธิศึกษามิตรภาพ
- (97) มูลนิธิอนุเคราะห์ผู้ป่วยโรค
- (98) มูลนิธิวิจัยประสาท ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (99) สัมมาชีวิตศิลปมูลนิธิ
- (100) มูลนิธิรามธิบดี
- (101) มูลนิธิสงเคราะห์เยาวชนในท้องที่กันดาร ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (102) พิระยานุเคราะห์มูลนิธิ
- (103) มูลนิธิช่วยคนโรคเรื้อน จังหวัดลำปาง
- (104) มูลนิธิชีวิตใหม่
- (105) มูลนิธิประชาธิปไตย-รำไพพรรณี
- (106) สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย
- (107) มูลนิธิเพื่อการศึกษาและประชาสงเคราะห์
- (108) มูลนิธิช่วยการศึกษากรุงเทพมหานคร
- (109) มูลนิธิโรงพยาบาลสงฆ์
- (110) มูลนิธิอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง
- (111) มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช
- (112) มูลนิธิธารน้ำใจ
- (113) สานอุศมมูลนิธิ
- (114) มูลนิธิเพชรรัตน-สุวักานา
- (115) คณะลูกเสือแห่งชาติ
- (116) มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์
- (117) ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (118) มูลนิธิสิริวัฒนา-เซลเซียส
- (119) มูลนิธิดำรงราชานุภาพ
- (120) มูลนิธิกองทุนการกุศลสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี
- (121) มูลนิธิเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ชนถิ่นกันดาร
- (122) มูลนิธิส่งเสริมความสะอาดและสุขภาพนักเรียน ในพระบรมราชูปถัมภ์

- (123) สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย
- (124) มูลนิธิศาสตราจารย์นายแพทย์เฉลิม พรหมมาส
- (125) มูลนิธิสงเคราะห์ครอบครัวทหารผ่านศึก
- (126) มูลนิธิส่งเสริมบูรณกษัตริย์ไทย ในพระราชูปถัมภ์ของ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- (127) มูลนิธิสงเคราะห์ทหารผ่านศึกแห่งประเทศไทย
- (128) มูลนิธิสงเคราะห์อาชีพผู้ทุพพลภาพเนื่องจากการปฏิบัติราชการสนาม
- (129) มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานวังวรดิศ
- (130) มูลนิธิมหิตลอุดุลยเดช
- (131) มูลนิธิเลน้าคิน
- (132) มูลนิธิโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา
- (133) มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
- (134) มูลนิธิบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมวัดคูหาสวรรค์
- (135) มูลนิธิดวงประทีป
- (136) สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
- (137) มูลนิธิทุนพระพุทธรูปอดฟ้า
- (138) มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร (ทูลพล) จุฑาทุช
- (139) มูลนิธิมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย
- (140) มูลนิธิวัดศรีอุบลาราม
- (141) มูลนิธิจอห์น เอฟ. เคนเนดี
- (142) มูลนิธิวัดจักรแก้วมงคลนิ
- (143) มูลนิธิช่วยเหลือเยาวชนสยาม (ธนบุรี)
- (144) มูลนิธิสงเคราะห์ตำรวจตระเวนชายแดนและครอบครัว ในพระอุปถัมภ์ของ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
- (145) มูลนิธิคาธอลิก สุราษฎร์ธานี
- (146) มูลนิธิพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร)
- (147) สมาคมส่งเสริมการศึกษาในถิ่นกันดาร
- (148) มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและอนาถา นครเชียงใหม่
- (149) มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย
- (150) สมาคมส่งเสริมการผสมผสานกิจกรรมพัฒนาประชากรและสาธารณสุขแห่งประเทศไทย
- (151) มูลนิธิกตัญญูตาธรรม
- (152) มูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้าของสตรีไทยมุสลิมแห่งประเทศไทย
- (153) มูลนิธิวัดบุญวาทย์วิหาร
- (154) มูลนิธิกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น
- (155) มูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและมนุษยธรรม
- (156) มูลนิธิบุญสงเคราะห์แม่ไก่
- (157) มูลนิธิช่วยการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม
- (158) มูลนิธิคุณหญิงสมจิตต์

- (159) มุลนิธิสุโข
- (160) มุลนิธิเทพบำรุง
- (161) มุลนิธิสงเคราะห์คนเป็นโรคเรื้อน
- (162) มุลนิธิคริสเตียนเมตคอลลของเซเวนเดย์แอ็ดเวนติสท์
- (163) มุลนิธิโรงพยาบาลตำรวจ
- (164) มุลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย
- (165) มุลนิธิเผยแผ่ธรรมะของอนุศาสนาจารย์ทหารบก
- (166) สมาคมภริยาทหารเรือ
- (167) มุลนิธิหัวใจแห่งประเทศไทย
- (168) มุลนิธิพระลานชัยเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรม
- (169) มุลนิธิชัยพัฒนา
- (170) มุลนิธิวัดถ้ำผาผึ้ง
- (171) มุลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ. ในประเทศไทย
- (172) มุลนิธิร่วมกตัญญู
- (173) มุลนิธิหม่อมเจ้าพิจิตรจิราภา เทวกุล
- (174) มุลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (175) มุลนิธิไทย-เยอรมันเพื่อการพัฒนา
- (176) กองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติภาคใต้
- (177) มุลนิธิเด็กโรคหัวใจ ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
- (178) มุลนิธิสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ
- (179) มุลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก
- (180) มุลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย
- (181) มุลนิธิพระราชทานสงเคราะห์ผู้ป่วยอนาถา ในพระบรมราชูปถัมภ์
- (182) มุลนิธิหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์วัดปากบ่อ
- (183) มุลนิธิตึกสงฆ์อาพาธโรงพยาบาลปทุมธานี ร.ศ.200
- (184) มุลนิธิโรงพยาบาลราชวิถี
- (185) มุลนิธิสงเคราะห์ข้าราชการและพนักงานกรมป่าไม้ที่ประสบภัยอันตรายในขณะปฏิบัติหน้าที่
- (186) มุลนิธิโรงพยาบาลรถไฟ
- (187) มุลนิธิสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์
- (188) มุลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ
- (189) มุลนิธิหลวงพ่อดาวตกน้ำ
- (190) สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี
- (191) มุลนิธิจอห์น อี.ฟิวรี่ฟอย
- (192) มุลนิธิศาสตราจารย์ นายแพทย์หม่อมราชวงศ์กัลยาณกิติ์ กิตติยากร
- (193) สมาคมสร้างสรรค์ไทย
- (194) มุลนิธิสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) วัดสามพระยา
- (195) มุลนิธิคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์
- (196) มุลนิธิพระดาบส

- (197) มุลนิธิโอสถานุเคราะห์
- (198) มุลนิธิสมเด็จพระปิ่นเกล้า
- (199) มุลนิธิการศึกษาหลวงพ่อกษม เขมโก
- (200) สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทย
- (201) มุลนิธิท่านผู้หญิงประภาศรี เพื่อกิจการติดอุบัติเหตุ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
- (202) มุลนิธิท่านผู้หญิงดุขฎิมาลา
- (203) มุลนิธิหลวงปู่พระชัยมงคล (สมุทราปรการ)
- (204) มุลนิธิสำโรงรวมใจ
- (205) กองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.)
- (206) มุลนิธิโรงพยาบาลสงขลานครินทร์
- (207) มุลนิธิพระครูพุทธมนต์โชติคุณ (ชิตยศ โชติธมฺมเถระ)
- (208) มุลนิธิเด็กอ่อนในสลัม
- (209) มุลนิธิการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
- (210) มุลนิธิเพื่อโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
- (211) มุลนิธิเปรม ดิณสุสานนท์ จังหวัดนครราชสีมา
- (212) มุลนิธิ ดร.เทียม โชควัฒนา
- (213) มุลนิธิแผ่นดินธรรม
- (214) มุลนิธิเพื่อการวิจัยแห่งประเทศไทย
- (215) มุลนิธิสงเคราะห์ผู้ป่วยอนาถาโรงพยาบาลขอนแก่น
- (216) มุลนิธิสวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ
- (217) มุลนิธิกุมารโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
- (218) มุลนิธิโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก
- (219) มุลนิธิพัฒนาอุตสาหกรรม
- (220) มุลนิธิโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
- (221) มุลนิธิอาจารย์ป่วย
- (222) มุลนิธิพระยาอรรดกระวีสุนทรและคุณหญิง
- (223) มุลนิธิเพื่อโรงพยาบาลราชานุกุล
- (224) มุลนิธิอนุรักษ์และพัฒนาอากาศยานไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระภูมิพลมหาราชฯ

(แก้ไขเพิ่มเติม โดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 10) ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2537)

- (225) มุลนิธิทุนท่านท้าวมหาพรหมโรงแรมเอราวัณ
- (226) มุลนิธิโครงการหลวง
- (227) มุลนิธิซิเมนต์ไทย
- (228) มุลนิธิส่งเสริมการศึกษานนทบุรี
- (229) มุลนิธินริศราบุญวัดติวงศ์
- (230) มุลนิธิชาเทียม

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 3) ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2535 ใช้บังคับสำหรับ
เงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2535 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการ
ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป)

(231) มุลินีธราวัลลมหิตล

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 4) ลงวันที่ 4 มกราคม 2536 ใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนมกราคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป)

(232) มุลินีธสมเด็ญ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

(233) มุลินีธสงเคราะห์นักเรียนยากจนวัดบางแดน

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 5) ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2536 ใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป)

(234) มุลินีธส่งเสริมการศึกษาในถิ่นกันดาร

(235) มุลินีธเทสก์ เทสรังษี

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 6) ลงวันที่ 17 มีนาคม 2536 ใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมิน ประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป)

(236) มุลินีธอุบลรัตน์

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 7) ลงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมิน ประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป)

(237) มุลินีธคุณหญิงพรรณขึ้น รื่นศิริ

(238) มุลินีธส่งเสริมอาหารกลางวันนักเรียนจังหวัดศรีสะเกษ

(239) มุลินีธอนุสรณ์พระกรุณตันวัดประชาคมวนารามร้อยเอ็ด

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 8) ลงวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป และสำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป)

*(240) มุลินีธราชสุดา

(241) มุลินีธคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง

(242) มุลินีธเพื่อการศึกษา อบรมพิฆเตอร์และการสื่อสาร

(243) มุลินีธถาวรจิตตถาวโร - วงศ์มัลลย์

(แก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 11) ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2536 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือน มกราคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป

(244) มุลินีธไทยคม

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 12) ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2536)

(245) มุลินีธสังฆธรรม

(แก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 13) ลงวันที่ 25 มกราคม 2537 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป

(246) มุลินีธพระอาจารย์ศรี มหาวีโร

(แก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 14) ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2537 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2536 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนมกราคม พ.ศ. 2537)

"(247) มุลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท

(248) มุลนิธิโรงพยาบาลราชบุรี"

(แก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 15) ลงวันที่ 19 เมษายน 2537 ใช้บังคับเมื่อ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2537 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษี ของผู้ประกอบการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป)

"(249) มุลนิธิพัฒนาชีวิตชนบท

(250) มุลนิธิทุนการศึกษาร่วมใจ

(251) มุลนิธิวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย"

(แก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 17) ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2537 ใช้บังคับเมื่อ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2537 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษี ของผู้ประกอบการในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป)

(252) มุลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 18) ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2537 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2537 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป)

(253) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนากฎหมาย

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 19) ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2537 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2537 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป)

(254) มุลนิธิโครงการราชพฤกษ์

(เพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 20) ลงวันที่ 1 กันยายน 2537 เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2537 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป)

ข้อ 4 ประกาศนี้ให้เริ่มใช้บังคับ

(1) สำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2535 ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป

เว้นแต่กรณีตามข้อ 3 (225), (226) และ (227) สำหรับเงินได้พึงประเมินตั้งแต่วันที่ที่ลงในประกาศนี้ เป็นต้นไป

(2) สำหรับมูลค่าของฐานภาษีของผู้ประกอบการตั้งแต่วันที่ที่ลงในประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2535

ธารินทร์ นิมมานเหมินท์

(นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

(ร.จ.เล่ม 109 ตอนที่ 137 วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2535)

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร

เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 44)

เรื่อง กำหนดรายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ รายจ่ายเพื่อการศึกษารายจ่ายเพื่อการกีฬา ตามมาตรา 65 ตรี (3) แห่งประมวลรัษฎากร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 65 ตรี (3) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 16) พ.ศ.2534 อธิบดีกรมสรรพากรโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดรายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ รายจ่ายเพื่อการศึกษารายจ่ายเพื่อการกีฬา ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 รายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่รายจ่ายที่จ่ายให้แก่หรือเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

(1) การส่งเสริม อนุรักษ์ และรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

(2) การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ

(3) การคุ้มครองและรักษาป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

(4) การส่งเสริม คุ้มครอง และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(5) การควบคุม ป้องกัน แก้ไข ตลอดจนการลดและจัดอันตราย อันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษและของเสียอันตราย ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(6) กองทุนสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ทั้งนี้ รายจ่ายตาม (1) ถึง (5) ต้องเป็นการจ่ายให้แก่กิจการตามโครงการพระราชดำริ หรือของทางราชการ หรือองค์การของรัฐบาล หรือองค์การกุศลสาธารณะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 47 (7) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร

ข้อ 2 รายจ่ายเพื่อการศึกษ ได้แก่ รายจ่ายในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่จ่ายให้แก่หรือเพื่อกิจการ ดังต่อไปนี้

(1) สถานศึกษา หอสมุดหรือห้องสมุด หรือสถาบันวิจัย ทั้งนี้ เฉพาะของทางราชการ

(2) การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นการทั่วไป

(3) กระทรวง ทบวง กรม เทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างสถานศึกษา หอสมุดหรือห้องสมุดของทางราชการ

ข้อ 3 รายจ่ายเพื่อการกีฬา ได้แก่ รายจ่ายในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่หรือเพื่อกิจการ ดังต่อไปนี้

(1) การกีฬาแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการกีฬา

(2) คณะกรรมการกีฬาจังหวัด ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการกีฬาแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมกีฬาในจังหวัด

(3) กรมพลศึกษา เพื่อการจัดการแข่งขันกีฬานักเรียน

(4) สมาคมกีฬาสมัครเล่นที่ได้รับอนุญาตจากการกีฬาแห่งประเทศไทย

(เพิ่มเติมโดยประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 46) ใช้บังคับตั้งแต่ มกราคม 2535 เป็นต้นไป)

ข้อ 4 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2535 เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2535
นายโกวิท โพษามานนท์
อธิบดีกรมสรรพากร

ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2497

ด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิซึ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการ โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 แต่มาตรา 81 ถึงมาตรา 97 และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 97 ฉบับลงวันที่ 1 ตุลาคม 2480 เป็นต้นมาแล้วนั้น ปรากฏว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ยังมีได้เป็นไปในแนวเดียวกัน และบางแห่งก็มีข้อสงสัยในวิธีปฏิบัติงานอยู่บ้าง ฉะนั้น เพื่อความเรียบร้อย กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางระเบียบขึ้นไว้สำหรับเจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1

ประเภทของมูลนิธิ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แบ่งมูลนิธิไว้ 2 ประเภท คือ

- (1) มูลนิธิเป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาลให้อำนาจ
- (2) มูลนิธิธรรมดาไม่ได้ขอรับอำนาจจากรัฐบาล

หมวดที่ 1

การจัดตั้งมูลนิธิด้วยรัฐบาลให้อำนาจ

ตอนที่ 1

พนักงานเจ้าหน้าที่

พนักงานเจ้าหน้าที่ได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำการแทน ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นต้น ส่วนอำนาจการอนุญาตให้ตั้งมูลนิธิหรือไม่นั้น เป็นอำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยผู้เดียว

ตอนที่ 2

การยื่นเรื่องราวขออำนาจจัดตั้งมูลนิธิ

ผู้ใดประสงค์จะจัดตั้งมูลนิธิเป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาลให้อำนาจ จะต้องปฏิบัติดังนี้

1. ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิ จะต้องจัดสรรทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดไว้เป็นก่อนที่แน่นอนสำหรับเป็นทุนของมูลนิธิ ถ้าผู้จัดตั้งมูลนิธิมิใช่เจ้าของกองทรัพย์สินจะต้องให้เจ้าของกองทรัพย์สินทำหลักฐานคำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษรว่า จะยกทรัพย์สินให้แก่มูลนิธิ เมื่อมูลนิธิได้รับอำนาจจากรัฐบาลแล้ว ถ้ามูลนิธิจัดตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมให้ผู้จัดการมรดกหรือผู้ที่ถูกระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมเป็นผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิและให้ส่งสำเนาพินัยกรรมให้พนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

2. ต้องยื่นคำร้องขอจัดตั้งมูลนิธิต่อสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อขอรับหนังสือแสดงการอนุญาตให้จัดตั้งองค์การตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 เสียก่อน จึงจะยื่นเรื่องราวขออำนาจจัดตั้งมูลนิธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัด)

3. ให้จัดทำตราสารจัดตั้งมูลนิธิโดยมีข้อความสำคัญ คือ

- (ก) ชื่อมูลนิธิ
- (ข) วัตถุประสงค์ของมูลนิธิซึ่งมีข้อกำหนดไว้ชัดเจน
- (ค) สำนักงานของมูลนิธิ
- (ง) ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สินของมูลนิธิ

เช่น (1) ทุนของมูลนิธิประกอบด้วยทรัพย์สินอย่างใดบ้าง ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่เป็นตัวเงิน ให้ระบุให้ชัดว่าทรัพย์สินนั้นๆ คืออะไร ตั้งอยู่ที่ใด มีลักษณะอย่างไร มีเครื่องหมาย หรือหลักฐานอะไรแสดงประเภทของทรัพย์สินไว้ให้ชัดเจนด้วย กับให้กำหนดมูลค่าของทรัพย์สินนั้นไว้ เป็นราคาตัวเงินโดยประมาณ

- (2) ผู้จัดการมูลนิธิมีอำนาจในการใช้จ่ายทรัพย์สินที่เป็นทุนของมูลนิธิอย่างไร
- (3) กำหนดตัวผู้มีอำนาจและวงเงินในการสั่งจ่ายเพียงใด
- (4) การเก็บรักษาทุนและทรัพย์สินของมูลนิธิตลอดจนดอกผล อันเกิดจากทุนหรือทรัพย์สินของมูลนิธิ

ไว้อย่างไร

จ. ข้อกำหนดว่าด้วยการเลือกตั้งและถอดถอนกรรมการของมูลนิธิ

- (1) คุณสมบัติของกรรมการ
- (2) วิธีดำเนินการเลือกตั้งกรรมการผู้จัดการ
- (3) ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
- (4) การตั้งซ่อม
- (5) การออกจากตำแหน่ง และ
- (6) การถอดถอน เป็นต้น

ฉ. ทรัพย์สินของมูลนิธิยังเหลืออยู่เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลงแล้ว ถ้าจะทำการโอนไปให้องค์การอื่น องค์การนั้นต้องเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้แล้วแต่จะเห็นสมควร

นอกจากนี้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิจะกำหนดข้อความอย่างอื่นลงในตราสารจัดตั้งก็ได้ สุดแต่จะเห็นสมควร

4. ให้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิยื่นเรื่องราวขออนุญาตจัดตั้งมูลนิธิตามแบบ ม.น.1 พร้อมด้วยหลักฐานอื่น ๆ อันได้แก่

- (1) สำเนาตราสารซึ่งผู้ขอจัดตั้งรับรองถูกต้องแล้ว 3 ชุด
- (2) สำเนาทะเบียนขออนุญาตให้จัดตั้งสมาคมหรือองค์การ ของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งผู้รับรองขอจดทะเบียนรับรองว่าถูกต้องแล้ว 3 ชุด
- (3) รายงานการประชุมในการก่อตั้งมูลนิธิหรือสำเนาพินัยกรรมให้จัดตั้งมูลนิธิ (ถ้ามี)
- (4) คำมั่นสัญญาว่าจะยกทรัพย์สินให้แก่มูลนิธิ เมื่อมูลนิธิได้รับอำนาจจากรัฐบาลแล้วต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ศาลากลางจังหวัดท้องที่อันมูลนิธิตั้งอยู่

5. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับเรื่องราวไว้แล้ว ให้ออกใบรับเรื่องราวให้ผู้ร้องขอไว้เป็นหลักฐาน แล้วกำหนดวันทำการสอบสวนต่อไป (ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่จะสอบสวนเอง)

6. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสอบสวนถึงวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ หลักฐานการได้มาซึ่งทุนของมูลนิธิ ความประพฤติ ความสามารถ หลักทรัพย์ และฐานะของผู้จัดการทั้งหลายเป็นรายตัวทุกคน แล้วบันทึกการสอบสวนให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

7. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเรื่องราวที่ขออนุญาต เมื่อได้หลักฐานครบถ้วนแล้ว ให้รวบรวมเรื่องราวและเอกสารหลักฐานทั้งหมดเสนอขอรับอนุญาตไปยังกระทรวงมหาดไทยได้แก่

- (1) สำเนาทราสาร 3 ชุด
- (2) บัญชีรายชื่อกรรมการ 3 ชุด
- (3) บัญชีรายชื่อทรัพย์สิน (ถ้ามี) 3 ชุด
- (4) บันทึกการสอบสวน
- (5) รายงานการประชุมในการจัดตั้งมูลนิธิ หรือสำเนาพินัยกรรมการให้จัดตั้งมูลนิธิ (ถ้ามี) 3 ชุด
- (6) พร้อมทั้งออกความเห็นในกิจการด้านหลัง เรื่องราวขออนุญาตจัดตั้งมูลนิธิ (แบบ) ม.น.1

8. เมื่อกระทรวงมหาดไทยอนุญาต ให้จดทะเบียนมูลนิธิเป็นนิติบุคคลได้หรือไม่แล้วให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ พร้อมด้วยยื่นเรื่องราวและเอกสารหลักฐานตามข้อ 7 อย่างละ 1 ชุด

9. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำสั่งการอนุญาตให้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว ให้แจ้งคำสั่งนั้นไปให้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิทราบ เพื่อบรรณหนังสือให้อำนาจจัดตั้งตามแบบ ม.น.2 ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ออกให้ พร้อมด้วยเอกสารตราสาร บัญชีรายชื่อกรรมการ บัญชีรายชื่อทรัพย์สิน รายงานการประชุมในการจัดตั้งมูลนิธิหรือสำเนาพินัยกรรม การ ให้จัดตั้งมูลนิธิ (ถ้ามี) อย่างละ 1 ชุด และชำระเงินค่าธรรมเนียมตามระเบียบ

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สำเนาหนังสือให้อำนาจจัดตั้งตามแบบ ม.น.1 และ ม.น.2 ส่งไปยังกระทรวงมหาดไทยภายในกำหนด 3 วัน เพื่อเก็บใจความสำคัญประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

10. ถ้ากระทรวงมหาดไทยส่งไม่อนุญาต ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งคำสั่งนั้นไปให้ผู้ขอจัดตั้งทราบ และคืนเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ให้ไปด้วย

ตอนที่ 3

การขอเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมข้อความในตราสารจัดตั้ง

1. มูลนิธิใดที่ได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนแล้ว ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อความสำคัญแห่งตราสารจัดตั้ง ให้ผู้จัดการทำเรื่องราวตามแบบ ม.น.3 พร้อมด้วยสำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการผู้จัดการที่ลงมติให้เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติม

สำเนาตราสารเก่าและสำเนาตราสารใหม่อย่างละ 3 ชุด (ถ้าเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมตราสาร) ถ้าแนบบัญชีรายชื่อกรรมการเก่าและใหม่อย่างละ 3 ชุด (ถ้าเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมกรรมการ) ยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อันมูลนิธิไว้ตั้งอยู่

2. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับเรื่องราวแล้วให้รับทำการสอบสวนผู้จัดการแล้วบันทึกการสอบสวนให้ผู้ให้ข้อมูลคำลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานถึงสาเหตุเปลี่ยนแปลง หรือตลอดจนวัตถุประสงค์ และประโยชน์ได้เสียของการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติม นั้น ถ้าเปลี่ยนแปลงกรรมการเฉพาะกรรมการที่ขอแต่งตั้งใหม่ต้องสอบสวนเช่นเดียวกับการสอบสวนกรรมการในการขอจัดตั้งมูลนิธิครั้งแรก

3. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจเรื่องราวการเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมหลักฐานที่ผู้จัดการได้ยื่นไว้แล้วรวบรวมเรื่องราว และเอกสารหลักฐานเสนอไปขออนุญาตยังกระทรวงมหาดไทย ได้แก่

- (1) สำเนาตราสารเก่าและใหม่อย่างละ 3 ชุด (ถ้าเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมตราสาร)
- (2) บัญชีรายชื่อกรรมการเก่าและใหม่อย่างละ 3 ชุด (ถ้าเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกรรมการ)
- (3) บันทึกการสอบสวน
- (4) รายงานการประชุมแล้วแต่ตราสารจะกำหนดไว้ 3 ชุด

4. เมื่อกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิได้หรือไม่ แล้วให้แจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ พร้อมด้วยเรื่องราวและเอกสารหลักฐานตามข้อ 3 อย่างละ 1 ชุด

5. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำสั่งอนุญาตให้เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว ให้แจ้งคำสั่งนั้นแก่ผู้ยื่นเรื่องราวทราบ เพื่อมารับหนังสือให้อำนาจเปลี่ยนแปลงมูลนิธิตามแบบ ม.น.2 ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ออกให้ พร้อมด้วยตราสารหรือบัญชีรายชื่อกรรมการที่ขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลง และชำระเงินค่าธรรมเนียมการเปลี่ยนแปลงตามระเบียบ

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สำเนาหนังสือให้อำนาจเปลี่ยนแปลงตามแบบ ม.น.2 ม.น.3 ส่งไปยังกระทรวงมหาดไทยภายในกำหนด 3 วัน เพื่อเก็บใจความสำคัญโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

6. ถ้ากระทรวงมหาดไทยสั่งไม่อนุญาต ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งคำสั่งนั้นไปให้ผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงทราบ และคืนเอกสารหลักฐานต่างๆ ให้ไป

ตอนที่ 4

การสิ้นสุดของมูลนิธิ

เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลงโดยเหตุใดๆ ก็ตาม ให้ผู้จัดการมูลนิธิแจ้งความสิ้นสุดของมูลนิธินั้นให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ทราบภายในกำหนด 14 วัน เพื่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะได้รับรายงานไปกระทรวงมหาดไทย เพื่อประกาศความสิ้นสุดในราชกิจจานุเบกษาภายในกำหนด 14 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ตามความในมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มูลนิธิอาจจะสิ้นสุดลงโดย

- (1) เลิกล้มตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสาร
- (2) เมื่อวัตถุประสงค์ของมูลนิธิสมบูรณ์แล้ว หรือกลายเป็นฟันทวิสัย
- (3) เมื่อมูลนิธิล้มละลาย
- (4) เมื่อมีคำพิพากษาของศาลให้ยกเลิก
- (5) เมื่อทรัพย์สินของมูลนิธิหมด

หมวด 2

การจัดตั้งมูลนิธิโดยไม่ต้องขอรับอำนาจจากรัฐบาล

มูลนิธิประเภทนี้ผู้ประสงค์ที่จะจัดตั้งมูลนิธิจะต้องจัดการก่อตั้งขึ้นเอง ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยไม่ขอรับอำนาจเป็นนิติบุคคลจากรัฐบาลจึงไม่มีแบบพิธีในการยื่นเรื่องราวและไม่ต้องทำคำร้องใดๆทั้งสิ้น แต่เมื่อได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็จะต้องอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะตรวจตราดูแล ให้การดำเนินงานของมูลนิธิได้ดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมายทุกรายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ส่วนที่ 2

ว่าด้วยค่าธรรมเนียมและค่าอธิบายแบบพิมพ์

หมวด 1

อัตราค่าธรรมเนียม

ตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 97 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งให้ไว้ ณ วันที่

1 ตุลาคม พุทธศักราช 2480 ข้อ 9 ได้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมไว้ดังนี้ (แก้ไขโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2503) ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2503)

1. ค่าเรื่องราวฉบับละ	1	บาท
2. ค่าให้อำนาจตั้งมูลนิธิต	20	บาท
3. ค่าอนุญาตให้เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมตราสาร ครั้งละ	5	บาท
4. ค่าค้นดูตราสารตั้งมูลนิธิตและเอกสารอย่างอื่นรายหนึ่ง ครั้งละ	5	บาท
5. ค่าพนักงานเจ้าหน้าที่คัดและรับรองสำเนา ร้อยค่าแรก 10 บาท ร้อยค่าหลังหรือเศษของร้อย		1 บาท

หมวด 2

คำอธิบายแบบพิมพ์พร้อมทั้งตัวอย่าง

1. แบบ ม.น.1 เป็นแบบพิมพ์ยื่นเรื่องราวขออนุญาตตั้งมูลนิธิต ให้ผู้ยื่นเรื่องราวกรอกข้อความทางด้านหน้าเสร็จแล้วให้ลงลายมือชื่อต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนทางด้านหลัง ในช่องความเห็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ลงความเห็นภายหลังที่ได้สอบสวนเรื่องราวทั้งหมดนั้นเสร็จแล้ว เพื่อเสนอไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อกระทรวงมหาดไทยสั่งการประการใดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งคืนจังหวัด ในขณะที่ถ้ากระทรวงมหาดไทยสั่งอนุญาตให้จดทะเบียนได้ ให้สำเนาคำร้องนี้ไปให้กระทรวงมหาดไทย 1 ฉบับ (ส่งพร้อมแบบ ม.น.2)

2. แบบ ม.น.2 เป็นหนังสือให้อำนาจจัดตั้งหรือเปลี่ยนแปลงมูลนิธิต ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ออกให้ เมื่อได้รับคำสั่งอนุญาตให้จดทะเบียนได้จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้ว แบบ ม.น.2 นี้ ให้ทำเป็น 3 ฉบับ มอบให้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิตหรือผู้ขอเปลี่ยนแปลงมูลนิธิต 1 ฉบับ เก็บไว้เป็นทะเบียนของจังหวัด 1 ฉบับ และส่งไปเก็บเป็นทะเบียนของกระทรวงมหาดไทย 1 ฉบับ

3. แบบ ม.น.3 เป็นแบบเรื่องราวขออนุญาตจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิต เมื่อผู้จัดการมูลนิธิตที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงตราสารหรือกรรมการ ต้องใช้คำร้องแบบ ม.น.3 นี้ กรอกข้อความลงทางด้านหน้า (ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการกรอกแบบ ม.น.1) เสร็จแล้วให้ลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ ส่วนทางด้านหลัง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ลงความเห็นเสนอไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้สั่งการประการใดแล้วเจ้าหน้าที่จะได้ส่งคืนจังหวัด ในกรณีที่กระทรวงมหาดไทยสั่งการอนุญาตให้จดทะเบียนได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้จดทะเบียนให้แล้วให้สำเนาคำร้องนี้ไปเก็บทางกระทรวงมหาดไทย 1 ฉบับ (ส่งพร้อมกับสำเนาแบบ ม.น.2)

ส่วนที่ 3

การเก็บและรักษาทะเบียนมูลนิธิต

การเก็บเอกสารที่เป็นหลักฐานเกี่ยวกับมูลนิธิตเรื่องใด ๆ ให้รวมเก็บไว้เป็นเรื่อง ๆ มูลนิธิตรายหนึ่ง ๆ เมื่อทำเสร็จแล้วให้นำเข้าปกเก็บไว้ให้เรียบร้อยแล้วรวบรวมเข้าเก็บในแฟ้มปกแข็งขนาดใหญ่อีกทีหนึ่งให้เรียงมูลนิธิตตามลำดับก่อนหลังที่ได้รับอำนาจแล้วแฟ้ม ๆ หนึ่งจะเก็บมูลนิธิตก็รายแล้วแต่จะเห็นสมควร และให้มีสารบัญชีย่อยรายชื่อมูลนิธิตกำกับไว้

การรักษา มูลนิธิตที่ได้รับอำนาจแล้ว ให้เก็บไว้ในที่ที่มั่นคง และรักษาไว้โดยระมัดระวัง อย่าให้ชำรุดสูญหาย เพราะถือว่าเป็นหนังสือสำคัญของทางราชการ ทั้งเป็นเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตรง

ส่วนที่ 4

การขอ ดู คัด และรับรองสำเนา

ผู้ใดอยากค้นดูตราสารหรือเอกสารอย่างใดของมูลนิธิต จะต้องยื่นคำร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงค้นดูได้ถ้าต้องการสำเนาดราสารหรือหลักฐานอื่นและต้องการให้พนักงานเจ้าหน้าที่รับรองสำเนาให้ก็ได้ และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามส่วนที่ 2 หมวดที่ 1

กระทรวงมหาดไทย

27 สิงหาคม 2497

ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2526

โดยที่ได้มีการมอบอำนาจการพิจารณาสั่งการเกี่ยวกับการอนุญาตจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2526"

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2526 เป็นต้นไป

ข้อ 3. ให้ยกเลิกความใน 3. ของส่วนที่ 1 หมวดที่ 1 ตอนที่ 3 แห่งระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.2497 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"3. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมหลักฐานที่ผู้จัดการได้ยื่นไว้"

ข้อ 4. ให้ยกเลิกความใน 4. ของส่วนที่ 1 หมวดที่ 1 ตอนที่ 3 แห่งระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.2497 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"4. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิ ให้แจ้งคำสั่งไปยังผู้ยื่นเรื่องราวทราบเพื่อรับหนังสือให้อำนาจเปลี่ยนแปลงมูลนิธิ แบบ ม.น.2 ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ออกให้พร้อมด้วยตราสารหรือบัญชีรายชื่อกรรมการที่ขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงและชำระเงินค่าธรรมเนียมการเปลี่ยนแปลงตามระเบียบ"

ข้อ 5. ให้ยกเลิกความใน 5. ของส่วนที่ 1 หมวดที่ 1 ตอนที่ 3 แห่งระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.2497 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"5. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเนาหนังสือให้อำนาจเปลี่ยนแปลงตามแบบ ม.น.2 และ ม.น.3 ตราสารเก่าและใหม่ บัญชีรายชื่อ กรรมการเก่าและใหม่ บันทึกรายงานการประชุม และงบดุล บัญชีรายรับ รายจ่าย ของมูลนิธิในปีที่ผ่านมาส่งไปกระทรวงมหาดไทย ภายในกำหนด 3 วัน เพื่อเก็บใจความสำคัญโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา"

ข้อ 6. ให้ยกเลิกความใน 6. ของส่วนที่ 1 หมวดที่ 1 ตอนที่ 3 แห่งระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ. ศ.2497 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"6. ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งไม่อนุญาต ให้แจ้งคำสั่งไปยังผู้ยื่นเรื่องราวทราบและคืนเอกสารต่างๆให้"

ข้อ 7. ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2526

, พลเอกสิทธิ จิรโรจน์

(สิทธิ จิรโรจน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คำสั่งกระทรวงมหาดไทย

ที่ ๘๒/๒๕๑๘

เรื่อง ตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติการณ์ของสมาคม

เนื่องด้วยปรากฏว่า มีสมาคมบางสมาคมได้ตั้งขึ้นบังหน้าโดยมีวัตถุประสงค์แอมแฝง เพื่อชักให้มีการเล่นมิตเลียบเท่านั้น มิได้มีการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของสมาคมแต่อย่างใด จึงเป็นแหล่งมั่วสุมของผู้ประพฤตินิยมอบ แล้วนำต่ออาชญากรรมขึ้น นอกจากนั้นอาจจะทำให้ประชาชนและเยาวชนมิได้หมกมุ่นในการพนันไม่สนใจในการประกอบอาชีพและการเล่าเรียน ทำให้ความเจริญและเศรษฐกิจต้องเสียไป ฉะนั้น เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองสมควรให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งมีหน้าที่สอดส่องดูแลพฤติการณ์ ของสมาคมในเขตท้องที่ที่จะมีการดำเนินกิจการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคม กฎหมาย หรือไม่ คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย

ก. สำหรับกรุงเทพมหานคร ผู้บังคับการตำรวจนครบาล ผู้กำกับการตำรวจนครบาล สารวัตรหรือสารวัตรใหญ่ สถานีตำรวจนครบาล ซึ่งสำนักงานสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่ ผู้แทนผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ผู้แทนหัวหน้ากองทะเบียน กรมตำรวจ

ข. จังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ปลัดจังหวัดหรือผู้แทน อัยการจังหวัด หรือผู้แทน ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด นายอำเภอ สารวัตรหรือสารวัตรใหญ่ สถานีตำรวจภูธร อำเภอ แยกแต่ละกรณี ซึ่งสำนักงานของสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่

ให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ทำการสืบสวน สอบสวน ตลอดจนสอดส่องดูแลพฤติการณ์ของสมาคมที่ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ หากมีหลักฐานพึงใจว่าสมาคมนั้น ๆ ดำเนินการฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคมหรือฝ่าฝืนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสมาคม ให้คณะกรรมการรายงานต่อนายทะเบียนเพื่อให้ดำเนินการชักชื่อสมาคมออกจากทะเบียน หรือดำเนินการร้องต่อศาลขอให้ศาลสั่งเลิกสมาคม แยกแต่ละกรณีส่วนสมาคมที่รอตั้งขึ้นใหม่ เมื่อเจ้าหน้าที่รับคำร้องแล้วส่งเรื่องให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาาก่อน และให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบการขอตั้งสมาคมใหม่ว่าจะมีพฤติการณ์ตั้งบังหน้าเพื่อชักให้มีการเล่นมิตเลียบหรือไม่ พร้อมกับทำความเห็นแจ้งนายทะเบียนว่าสมควรอนุญาตหรือไม่ด้วย

สั่ง ณ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

(ลงชื่อ) พลอ. วนะภูติ

(นายพลอ. วนะภูติ)

ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๘ แห่งกฎสำนักนายกรัฐมนตรี ออกตามความในพระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ สภาวัฒนธรรม แห่งชาติ ทราข้อบังคับว่าด้วยการควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องไม่ดำเนินงานอย่างใด ๆ อันจะเป็นทางนำความ เสื่อมเสียมาสู่วัฒนธรรมของชาติ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

ข้อ ๒. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องดำเนินการทุกทางในอันที่จะบำรุง ส่งเสริม และ เชิดชูวัฒนธรรมของชาติ และต้องพยายามหาวิธีแนะนำให้สมาชิกหรือบุคคลในสมาคม หรือองค์การนั้น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาติโดยพร้อมเพรียงกัน

ข้อ ๓. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องช่วยเหลือและให้ความร่วมมือแก่สภาวัฒนธรรม แห่งชาติ ในกิจการอันเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติเท่าที่สามารถทำได้ ในเมื่อได้รับคำร้องขอเช่นนั้น

ข้อ ๔. ถ้าปรากฏว่ากรรมการหรือสมาชิกคนใดไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาติ ด้วยความ บริสุทธิ์ใจ ให้สมาคมหรือองค์การที่กรรมการหรือสมาชิกนั้นสังกัดอยู่พิจารณาคัดชื่อออกเสียจากทะเบียน แล้วแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบโดยเร็ว

ข้อ ๕. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องแจ้งจำนวนสมาชิกทุกประเภท ให้สภาวัฒนธรรม แห่งชาติทราบทุกระยะเวลา ๑๖ เดือน นับแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่ โดยแยกเพศ หรือสัญชาติให้ชัดเจน

ข้อ ๖. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องแจ้งชื่อกรรมการใหม่ให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบ ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ถ้ามิได้แจ้งชื่อไว้ ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในฐานะเป็นกรรมการ

ข้อ ๗. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องส่งหัวข้อการประชุมของคณะกรรมการไปยัง สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันประชุม และถ้าสภาวัฒนธรรมแห่งชาติต้องการรายงาน การประชุม ก็ต้องจัดส่งให้เมื่อได้รับคำสั่งให้ส่ง

ข้อ ๘. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องส่งรายงานประจำปีแสดงถึงกิจการที่ได้กระทำ ไปให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบทุกปี

ข้อ ๙. สมาคมและองค์การใด จัดให้มีการประชุมใหญ่สมาชิกประจำปี หรือการประชุมวิสามัญหรือจัดให้มีการประชุมเพื่อประกอบกาพิธิใด ๆ ต้องแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า ๗ วัน

ข้อ ๑๐. สมาคมหรือองค์การใด แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อบังคับ ต้องแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ประชุมใหญ่แห่งสมาคมหรือองค์การนั้น ได้ลงมติ

ข้อ ๑๑. เลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือบุคคลใดที่เลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติมอบหมายเป็นหนังสือ, มีสิทธิเข้าฟังการประชุมคณะกรรมการ หรือการประชุมสมาชิกของสมาคมหรือองค์การต่าง ๆ ได้ และมีสิทธิเข้าตรวจสอบสถานที่ของสมาคมและองค์การต่าง ๆ ได้ในเวลาอันสมควร

ข้อ ๑๒. เมื่อบุคคลดังกล่าวในข้อ ๑๑ ไปยังสถานที่ของสมาคมหรือองค์การใด เจ้าหน้าที่ของสมาคมหรือองค์การนั้น ต้องรับรองและให้ความสะดวกในการปฏิบัติการตามที่ตามสมควร

ข้อ ๑๓. สมาคมหรือองค์การใด จัดให้มีการแสดงปาฐกถา ไม่ว่าผู้แสดงปาฐกถานั้นจะเป็นสมาชิกของสมาคมหรือองค์การนั้นหรือไม่ก็ตาม ต้องส่งสำเนาปาฐกถาที่ได้แสดงไปนั้นให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติอย่างน้อย ๒ ชุด ภายในกำหนด ๗ วัน นับแต่วันที่ได้แสดงปาฐกถา

ข้อ ๑๔. สมาคมหรือองค์การใด จัดให้มีการออกหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารใด ๆ ในนามของสมาคมหรือองค์การ ต้องส่งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติอย่างน้อย ๒ เล่ม หรือ ๒ ชุด

ข้อ ๑๕. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งสั่งเพื่อปฏิบัติการตามข้อบังคับนี้ และสมาคมหรือองค์การใด ไม่พอใจในคำสั่งของเลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้อุทธรณ์คำสั่งนั้น ต่อประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้ภายใน ๗ วัน นับแต่วันได้รับคำสั่งคำวินิจฉัยของประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นที่สุด

ประกาศ ณ วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖

(ลงนาม) จอมพล ป.พิบูลสงคราม

ประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

ที่ มท 0402/ว 1595

12 ธันวาคม 2529

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอินทจักร์ กท 10200

เรื่อง การตรวจตราดูแลการดำเนินงานของมูลนิธิ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0313/ 49 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2513

สิ่งที่ส่งมาด้วย

1. แบบร่างคำสั่งจังหวัด จำนวน 1 ชุด
2. แบบตรวจสอบ การส่งรายงานของมูลนิธิ จำนวน 1 ชุด
3. แบบรายงานการดำเนินงานของ มูลนิธิ จำนวน 1 ชุด

ตามที่ให้จังหวัดและอำเภอออกไปตรวจตราสอดส่องการดำเนินงานของมูลนิธิ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตท้องที่รับผิดชอบ อย่างน้อยปีละครั้ง แล้วรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ ภายในเดือนมีนาคม ของทุกปี นั้น

ปรากฏว่า มูลนิธิเป็นจำนวนมาก คำเนินการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบการและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน คราสาร ฉะนั้น เพื่อให้การตรวจตราดูแลมูลนิธิเป็นไปโดยทั่วถึงและเรียบร้อย จึงให้จังหวัดและอำเภอ ดำเนินการดังนี้

1. การดำเนินการของจังหวัด

1.1 ให้จังหวัดสำเนาแบบ ม.น.2 และตราสารไปให้อำเภอเก็บรักษาและใช้เป็นหลักฐานในการตรวจตราดูแล มูลนิธิ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตราสารของมูลนิธิใด ให้แจ้งอำเภอรอบด้วย

1.2 ให้จัดทำคำสั่งมอบหมายนายอำเภอ และปลัดอำเภอ ตามที่เห็นสมควร เป็นผู้แทนผู้ว่าราชการ จังหวัดในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความ ในมาตรา 97 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลง วันที่ 1 ตุลาคม 2480 และให้จังหวัดดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนมกราคม 2530 (ตามแบบหมายเลข 1)

1.3 ในกรณีมีมูลนิธิจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นในท้องที่อำเภอที่ยังไม่มี การจัดตั้งมูลนิธิมาก่อน ให้ดำเนินการตาม

ข้อ 1.1 และ 1.2

2. การดำเนินงานของอำเภอ

2.1 เมื่ออำเภอได้รับสำเนาแบบ ม.น.2 และตราสารมูลนิธิจากจังหวัดให้เก็บรักษาไว้ โดยถือปฏิบัติตาม ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2497 ส่วนที่ 3 ว่าด้วยการเก็บและรักษาทะเบียนมูลนิธิ

2.2 เมื่ออำเภอได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้ทำการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ในการตรวจการดำเนินงานของ มูลนิธิ ให้แนะนำมูลนิธิจัดทำสมุดรายงานการประชุม และส่งรายงานการประชุมให้อำเภอภายในเดือนถัดไป และถ้าเดือนใดไม่มีการประชุมก็ ให้แจ้งอำเภอด้วยว่าไม่มีการประชุม

ให้อำเภอจัดทำแบบตารางควบคุมงาน (ตามแบบหมายเลข 2) ซึ่งตรวจสอบได้ว่า มูลนิธิได้ส่งรายงานการประชุม ทุกเดือน และ ภายในกำหนดเวลาของเดือนถัดไปหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามกำหนดเวลาก็ให้เร่งรัด เดือนให้มูลนิธิดำเนินการให้ถูกต้อง และเมื่ออำเภอได้รับรายงานการประชุมของมูลนิธิแล้วให้ตรวจด้วยว่า ได้ดำเนินการไปตามกฎหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน คราสารหรือไม่ หากดำเนินการไม่ถูกต้อง ก็ให้หักทวง แนะนำ แก้ไขให้ถูกต้อง

2.3 ให้อำเภอออกไปตรวจการดำเนินงานของมูลนิธิอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยตรวจให้แล้วเสร็จภายใน เดือนธันวาคมของแต่ละปี ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในตราสารของมูลนิธิ (ตามแบบหมายเลข 3)

2.4 ให้อำเภอทำหนังสือแจ้งวัน เวลาที่จะไปตรวจให้มูลนิธิทราบล่วงหน้า ในเวลาอันสมควร เพื่อให้มูลนิธิได้ เตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้ให้ตรวจ และให้อำเภอทำรายงานการตรวจ (ตามแบบหมายเลข 3) จำนวน 3 ชุด เก็บไว้ที่อำเภอ 1 ชุด ส่งจังหวัด 2 ชุด เพื่อเก็บไว้ 1 ชุด และส่งกระทรวงมหาดไทย 1 ชุด ภายในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

จึงเรียนมาเพื่อถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พลเอก

(ประจวบ สุพรรณกูร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง
กองการทะเบียน
โทร. (02) 2820776

ที่ มท.0402/ว 2073

กระทรวงมหาดไทย
ถนนชัยภูมย์ กท 10200

18 ธันวาคม 2534

เรื่อง การขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ
เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด และปลัดกรุงเทพมหานคร
อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ว 1548 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534

ตามที่ได้กำหนดแนวทางการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิว่า มูลนิธิที่ขอจดทะเบียนจะต้องมีทรัพย์สินเป็นกองทุนมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) ถ้ามีทรัพย์สินอย่างอื่นจะต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) และเมื่อรวมกับทรัพย์สินอย่างอื่นแล้วต้องมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) โดยให้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2534 เป็นต้นไป

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อให้การสนับสนุนมูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐบาล จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจดทะเบียนมูลนิธิเพิ่มเติมดังนี้

1. ผ่อนผันให้มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมการศึกษา การกีฬา ศาสนา สาธารณภัย และเพื่อการ บำบัดรักษา คุ้มครอง ป้องกันผู้ป่วยจากยาเสพติด เฮดส์ หรือมูลนิธิที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ ยังคงใช้หลักเกณฑ์ เดิม ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ว 1310 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2529

2. สำหรับมูลนิธิที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ ตามข้อ 1. แต่มีความประสงค์จะขอให้ทางราชการลดหย่อนทุนทรัพย์ในการจัดตั้งจาก 500,000 บาท เป็น 200,000 บาท ก็ให้เสนอเหตุผลความจำเป็น เพื่อขออนุมัติต่อกระทรวงมหาดไทยเป็นรายๆ ไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ อนันตกุล)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง
กองการทะเบียน
โทร. (02) 2820776
โทรสาร (02) 2812693

ที่ มท. 0310.2/ว

229

กระทรวงมหาดไทย

ถนนอัษฎางค์ กท 10200.

๒๗ มกราคม 2539

เรื่อง การสอบสวนผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

- อ้างถึง 1. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0313/7911 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2519
 2. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0302/ว 598 ลงวันที่ 12 มีนาคม 2536

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบหนังสือรับรองผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ จำนวน 1 ฉบับ

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ และการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิว่า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานมูลนิธิ จึงพออนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสืบสวนและรับรองคุณสมบัติกรรมการของมูลนิธิไปประกอบการพิจารณาอนุญาตได้ นั้น

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิและการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิ ดำเนินการด้วยความรวดเร็วและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จึงปรับปรุงหลักเกณฑ์การพออนุญาตไม่ต้องสอบสวนผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ โดยให้ทำการสืบสวนและออกหนังสือรับรองแทน สำหรับบุคคลดังต่อไปนี้

1. พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป
2. องคมนตรี
3. ข้าราชการหรือพนักงานองค์การของรัฐ ตั้งแต่ระดับ 6 หรือเทียบเท่าขึ้นไป และให้รวมถึง

ข้าราชการบำนาญ

4. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง
5. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น

และผู้บริหารท้องถิ่น

/6. กิกษุซึ่ง ...

6. ภิกษุซึ่งดำรงสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นพระครูขึ้นไป

7. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตาม

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

8. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งกรรมการของมูลนิธิอื่นอยู่ในขณะนั้น

9. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ หรือทำคุณประโยชน์ต่อสังคม จนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากทางราชการ สถาบัน หรือองค์กรภาคเอกชน เช่น พ่อตัวอย่าง ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและสั่งการให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบถือปฏิบัติต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

อม.ง.

(นายอารีย์ วงศ์อารยะ)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง

สำนักบริหารการทะเบียน

ส่วนการทะเบียนทั่วไป

โทร. 2811224

ภาคผนวก

1. ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการดำเนินการขององค์การพัฒนาเอกชน พ.ศ. หน้า (1)
2. พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษี
มูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 หน้า (19)
3. ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม เรื่อง หลัก-
เกณฑ์การพิจารณาประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณสุข สถานพยาบาล
และสถานศึกษาตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3(4)(ข)
แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษี
มูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาออก
ตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254)
พ.ศ. 2535 หน้า (21)
4. ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 2) เรื่อง
กำหนดองค์การ สถานสาธารณสุข สถานพยาบาลและสถานศึกษาตามมาตรา
47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3(4)(ข) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออก
ตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ.
2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร
ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ.2535 หน้า (23)
5. ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 44) เรื่อง กำหนด
รายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ รายจ่ายเพื่อการศึกษา และรายจ่ายเพื่อ
การกีฬา ตามมาตรา 65 ทรี(3) แห่งประมวลรัษฎากร หน้า (34)
6. ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2497 หน้า (36)
7. ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2526 หน้า (40)
8. คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 96/2519 เรื่อง ตั้งคณะกรรมการสอดส่อง
พฤติการณ์สมาคม หน้า (41)
9. ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ หน้า (42)
10. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ว 1595 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2529
เรื่อง การตรวจตราดูแลการดำเนินกิจการของมูลนิธิ หน้า (44)

(ข)

11. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ว 2073 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2534
เรื่อง การขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ หน้า (45)
12. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0310.2/ว 229 ลงวันที่ 23 มกราคม 2539
เรื่อง การสอบสวนผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ หน้า (46)

ข. ความล่าช้าในการดำเนินการ เช่นเดียวกับการขออนุญาตจัดตั้งและจดทะเบียนสมาคม สมควรที่จะได้มีการปรับปรุงโดยการตัดขั้นตอนที่กฎหมายไม่ได้บังคับไว้ ออก และเร่งรัดการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ให้รวดเร็วขึ้น

ง. ทุนทรัพย์ในการจัดตั้งมูลนิธิ มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมการศึกษา การศาสนา การกีฬา สาธารณภัยและเพื่อการบำบัดรักษา ดันดว่า ป้องกับ ผู้ป่วยจากยาเสพติด เอดส์ หรือมูลนิธิที่ก่อตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ จะต้องมึทรัพย์สินเป็นกองทุน ไม่น้อยกว่า 200,000 บาท ถ้ามีทรัพย์สินอย่างอื่นต้องเป็นเงินสดไม่น้อยกว่า 100,000 บาท และ เมื่อรวมกับทรัพย์สินอย่างอื่นแล้ว ต้องมูลค่าไม่น้อยกว่า 200,000 บาท

สำหรับมูลนิธิที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะต้องมึทรัพย์สินเป็นกองทุนมูลค่าไม่น้อยกว่า 500,000 บาท แต่ถ้ามีความประสงค์จะขอให้ทางราชการลดหย่อนทุนทรัพย์ในการจัดตั้งจาก 500,000 บาท เป็น 200,000 บาท ก็ให้เสนอเหตุผลและความจำเป็นเพื่อขออนุมัติต่อกระทรวงมหาดไทยเป็นราย ๆ ไป

และสำหรับทรัพย์สินที่จะยกให้มูลนิธิเป็นทุนเริ่มแรกจะต้องเป็นที่จะได้โดยแน่นอน ไม่ใช่หวังว่าจะได้ในอนาคต และจะต้องไม่ยุ่งยากในการโอน สำหรับทรัพย์สินที่ยกให้ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ จะต้องไม่มีการติดพัน และต้องเป็นของผู้ให้เอง

การกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ในการจัดตั้งมูลนิธิไว้สูงเช่นนี้เป็นอุปสรรคสำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่ไม่มีทุนตามกฎหมายกำหนด แต่มีความปรารถนาที่จะจัดตั้งมูลนิธิ ซึ่งเมื่อติดเงื่อนไขทำให้ไม่สามารถจัดตั้งมูลนิธิได้ ผู้ที่เสียประโยชน์คือ ผู้อยู่ในสังคมที่รอความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้

ข้อเสนอแนะ สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหในการรองรับสถานการณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชน นั้น จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากกฎหมายและการปฏิบัติราชการ จึงสมควรที่จะได้หาทางเสนอรัฐเพื่อแก้ไขปัญหเหล่านี้ ดังนี้คือ

1. ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในฐานะที่ปรึกษากฎหมายของรัฐ ให้ความเห็นว่า องค์กรพัฒนาเอกชนจะถือว่าเป็นสมาคมหรือองค์การซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ได้ทำการศึกษากฎหมาย พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการให้ความเห็นทางกฎหมายตามตัวอักษรอย่างเคร่งครัดหรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะเห็นได้ว่า องค์กรพัฒนาเอกชนไม่ได้มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเลย ดังนั้น หากคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นดังกล่าวด้วย ต่อไปการจดทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิก็จะไม่ต้องผ่านขั้นตอนการขออนุญาตในเบื้องต้นจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจะทำให้การจดทะเบียนสมาคมและมูลนิธิสะดวกและรวดเร็วขึ้น

2. ให้รัฐจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาขั้นตอนในการจดทะเบียนสมาคมและมูลนิธิว่ามีขั้นตอนใดที่ทำเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือมีขั้นตอนใดที่ไม่จำเป็น จากนั้นก็ให้ตราเป็นระเบียบปฏิบัติต่อไป

3. คณะทำงานดังกล่าวจะต้องพิจารณาด้วยว่า จำเป็นหรือไม่เพียงใด กับการที่ตำรวจจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนและควบคุมการดำเนินงานของสมาคมและมูลนิธิ

4. ปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งมูลนิธิโดยเฉพาะในเรื่องทุนทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อที่องค์กรพัฒนาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็กจะสามารถจัดตั้งเป็นมูลนิธิเพื่อให้ความช่วยเหลือสังคมได้

5. สมควรพิจารณาด้วยว่า ถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะมีหน่วยงานเฉพาะและกฎหมายเฉพาะ สำหรับเรื่องการรองรับสภาพภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน

4.1.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและภาษีอากร

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่า ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนมีแหล่งรายได้ใหญ่ที่นำมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมคือ แหล่งรายได้ที่มาจากต่างประเทศ โดยองค์กรพัฒนาเอกชนของไทยส่วนใหญ่จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากองค์กรลักษณะเดียวกันของต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะได้รับความช่วยเหลือน้อยลง

ดังนั้น ปัญหาจะเกิดขึ้นหากแหล่งทุนจากต่างประเทศหมดไป องค์กรพัฒนาเอกชนจะต้องทำอย่างไรจึงจะมีทุนพอที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมต่อไปดังที่เคยทำอยู่

นโยบายทางด้านภาษีอากรของไทยให้การสนับสนุนองค์การสถานสาธารณกุศลโดยยกเว้นภาษีเงินได้ที่ได้รับจากการบริจาค รวมทั้งผู้บริจาคเงินให้กับองค์การสถานสาธารณกุศลดังกล่าวสามารถนำเงินบริจาคไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมิน

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ การที่จะเข้าไปเป็นองค์การสถานสาธารณกุศล ตามความหมายของ มาตรา 39 และมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากรดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3⁽⁴²⁾ นับเป็นเรื่องยาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังวางไว้⁽⁴³⁾ ว่าหากสมาคมหรือมูลนิธิมีรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะน้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายได้มูลนิธิ ก็จะไม่ประกาศให้เป็นองค์การสถานสาธารณกุศลตามประมวลรัษฎากร ซึ่งจะทำให้ไม่ได้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากร ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้สร้างปัญหาสำคัญให้แก่มูลนิธิหรือสมาคมที่ต้องการได้รับเงื่อนไขดังกล่าวมาก ทั้งนี้เพราะในการพิจารณาว่าอะไรเป็นรายจ่ายเพื่อสาธารณกุศลนั้น เจ้าหน้าที่กรมสรรพากรจะเป็นผู้พิจารณา โดยไม่ให้ความสำคัญกับรายจ่ายของสมาคมหรือมูลนิธิบางอย่างว่าเป็นรายจ่ายเพื่อสาธารณกุศล เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนา หรือการฝึกอบรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายจ่ายที่จ่ายเพื่อให้ความรู้กับประชาชน เช่นกัน จะจำกัดเฉพาะรายจ่ายเพื่อสาธารณกุศลว่าได้แก่การบริจาคแต่เพียงอย่างเดียว

⁽⁴²⁾ ปรตดูเชิงอรรถ(30)และ(32)

⁽⁴³⁾ ปรตดูเชิงอรรถ(31)

ข้อเสนอแนะ ในยุคปัจจุบัน การให้ข้าราชการจำนวนหนึ่งเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดสิ่งต่างๆ ยังคงมีอยู่บ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นไปในสังคมปัจจุบัน สมควรขอความร่วมมือจากกระทรวงการคลัง โดยการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาว่า มูลนิธิหรือสมาคมใดบ้างที่สมควรได้รับการประกาศให้เป็นองค์กรสาธารณกุศล

และนอกจากนี้ สมควรกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะพิจารณาให้แน่ชัด ว่า อะไรเป็นรายจ่ายเพื่อสาธารณกุศล ทั้งนี้เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจของผู้เกี่ยวข้องต่อไป

4.1.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการควบคุมจากรัฐ

กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่รัฐวางไว้ใช้ควบคุมสมาคม เช่น คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 92/2519 เรื่องตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติกรรมของสมาคม ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2486 เรื่องการควบคุมสมาคมและองค์การต่างๆ และกฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมมูลนิธิ เช่น หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ ว 1595 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2529 เรื่องการตรวจตราดูแลการดำเนินงานกิจการของมูลนิธิ รวมทั้งข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2486 เรื่องการควบคุมสมาคมและองค์การต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เก่าและล้าสมัยแล้วทั้งนั้น ทั้งนี้ เพราะกฎเกณฑ์แต่ละฉบับถูกตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น อัยยิ์ช่องโจร สมาคมลับ หรือสมาคมที่ดั่งขึ้นเพื่อสันทนาการ เป็นต้น

การนำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ครอบคลุมกับทุกสมาคมและมูลนิธิเป็นเรื่องง่ายสำหรับรัฐที่จะดำเนินการ แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว สมาคมที่ถูกดั่งขึ้นเพื่อสันทนาการ กับสมาคมที่ถูกดั่งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสังคม สมควรจะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันหรือไม่ ซึ่งคำตอบก็คงจะเป็นไปในทำนองเดียวกันว่าไม่สมควร เพราะการควบคุมสมาคมมูลนิธิไม่ใช่ความเสมอภาคในระหว่างสมาคมและมูลนิธิด้วยกัน แต่เป็นเรื่องความที่รัฐไม่เข้าใจในสภาพกิจการของแต่ละสมาคม มูลนิธิมากกว่า

ข้อเสนอแนะ สมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์ในเรื่องการควบคุมจากรัฐใหม่หมดโดยพิจารณาถึงสภาพงานของแต่ละสมาคมมูลนิธิว่า สมาคมมูลนิธิประเภทใด สมควรถูกรัฐควบคุมด้านใด

4.2 การสร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการรองรับสถานะและส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

จะเห็นได้ว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น หากจะทำให้สำเร็จตามข้อเสนอแนะของผู้วิจัยจะต้องแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากฉบับด้วยกัน และเนื่องจาก กฎหมาย กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานด้วยกัน จึงไม่เป็นการง่ายที่จะดำเนินการให้สำเร็จเรียบร้อยอย่างดีและรวดเร็ว

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกแนวทางหนึ่งคือ การสร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการรองรับสถานะภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน และมีบทบัญญัติที่ส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยผู้วิจัยมีเจตนาที่จะให้ร่างกฎหมายฉบับนี้เข้ามาใช้บังคับแทนที่บทบัญญัติทางกฎหมายที่ใช้กันอยู่แต่เดิมทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1

ร่างกฎหมายฉบับที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมานี้ คือ “ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน พ.ศ.” จึงมีหลักการและสาระสำคัญดังต่อไปนี้

4.2.1 กำหนดให้มีการรับรองสถานะขององค์กรพัฒนาเอกชน

เนื่องจากในปัจจุบันองค์กรพัฒนาเอกชนไม่มีกฎหมายที่กำหนดรองรับสถานะขององค์กรไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด ร่างกฎหมายฉบับนี้จึงได้กำหนดให้มีการรับรองสถานะขององค์กรพัฒนาเอกชนขึ้น โดยให้องค์กรพัฒนาเอกชนใดที่ประสงค์จะขอรับการรับรองต้องยื่นคำขออนุญาตนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชน เมื่อนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนได้พิจารณาคำขอพร้อมวัตถุประสงค์ขององค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าวว่าถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแล้ว ก็จะทำให้การรับรองโดยออกใบสำคัญการรับรองให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการรับรองจากนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนแล้วก็มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

นอกจากนี้ร่างกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดให้องค์กรที่ได้ยื่นคำขอการรับรองเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน แต่นายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนไม่ให้การรับรองสามารถอุทธรณ์คำสั่งของนาย

ทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนต่อคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนได้ (ร่างมาตรา 13 - มาตรา 22)

4.2.2 กำหนดให้มีนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชน

เพื่อให้มีการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน และสามารถตรวจสอบ และกำกับดูแลผลการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับรองสถานะและได้รับสิทธิตามกฎหมายฉบับนี้ จึงได้กำหนดให้มีนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนขึ้น เพื่อทำหน้าที่รับรององค์กรพัฒนาเอกชนให้มีสถานะตามกฎหมาย เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน และพิจารณาถึงการการดำรงอยู่ หรือการเลิกองค์กรพัฒนาเอกชนตามร่างกฎหมาย ฉบับนี้ นายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนต้องเป็นข้าราชการในกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตั้งแต่ ระดับ 8 ขึ้นไป และได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ร่างมาตรา 17 - มาตรา 20 ,มาตรา 28 - มาตรา 30 ,มาตรา 31 - มาตรา 33 และมาตรา 49 - มาตรา 50)

4.2.3 กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนได้รับการส่งเสริมจากรัฐเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรม และไม่ให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานของนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนมากเกินไป จึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาให้การส่งเสริมแก่องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน” อันมีสาระสำคัญเกี่ยวกับคณะกรรมการดังกล่าว ดังนี้

1) องค์ประกอบของคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

คณะกรรมการชุดนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 22 คน องค์ประกอบของคณะกรรมการแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 7 คน ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงการคลัง เลขาธิการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นกรรมการ และให้ข้าราชการในกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ แต่งตั้งขึ้น เป็นกรรมการและเลขานุการด้วย

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ประกอบด้วยบุคคลที่มีที่มาแตกต่างกันโดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน ซึ่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเสนอชื่ออาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการในกลุ่มนี้ต้องแต่งตั้งขึ้นจากผู้มีความรู้ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ สาขาละ 1 คน

กลุ่มที่สอง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้แทนขององค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 10 คน ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมแต่งตั้งขึ้นจากบัญชีรายชื่อที่อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์จัดทำขึ้น (ร่างมาตรา 5 - มาตรา 7)

2) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่หลักในการพิจารณาส่งเสริมการดำเนินการกำกับและติดตามผลการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานและการดำเนินการของนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนและพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้การส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เป็นสาระสำคัญดังนี้ คือ

(1) เสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี

(2) ให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับนี้ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในการตราพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงต่าง ๆ เพื่อให้มีการปฏิบัติการเป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้

(3) พิจารณาและให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับผลการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายฉบับนี้ รวมทั้งพิจารณาให้การส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

(4) พิจารณาอุทธรณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับคำสั่งการไม่รับรองหรือการเพิกถอนการรับรองของนายทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชน

(5) ออกระเบียบของคณะกรรมการเพื่อให้มีการปฏิบัติการเป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ อันได้แก่ การรับรององค์กรพัฒนาเอกชน หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอุทธรณ์การไม่รับรองหรือการเพิกถอนการรับรอง เป็นต้น (ร่างมาตรา 8 ,มาตรา 37 - มาตรา 45)

4.2.4 กำหนดให้มีการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

เนื่องจากองค์กรพัฒนาเอกชนไม่ใช่หน่วยงานของรัฐที่จะได้รับเงินงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเป็นรายปีตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ จึงทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนต้องจัดหาเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เอง และเงินดังกล่าวมักจะมีที่มาจากการรับบริจาคจากบุคคล บริษัทและห้างร้านทั่วไป หรือได้รับการอุดหนุนจากองค์กรในต่างประเทศ โดยรัฐได้ให้การส่งเสริมโดยวิธีการทางด้านภาษีอย่างจำกัดและไม่มีลักษณะจูงใจให้มีการบริจาคให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนแต่อย่างใด ดังนั้น ตามร่างกฎหมายฉบับนี้จึงได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนไว้ดังนี้ คือ

1) ลักษณะขององค์กรพัฒนาเอกชนที่จะขอรับการส่งเสริม

องค์กรพัฒนาเอกชนที่จะรับการส่งเสริมได้ ต้องเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายฉบับนี้มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และต้องยื่นคำร้องขอส่งเสริมพร้อมทั้งผลการดำเนินการในรอบปีที่ผ่านมามาต่อคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

2) วิธีการในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

ร่างกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีวิธีการในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนอยู่ 2 วิธี คือ

(1) วิธีการทางด้านภาษี ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมด้วยวิธีการนี้โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

(ก) ให้รายได้ขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมแล้ว ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร

(ข) ให้สิทธิแก่องค์กรพัฒนาเอกชนที่รับการส่งเสริมแล้วได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีอากรประเภทต่าง ๆ โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร

(ค) ให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมแล้วมีสิทธิได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ได้รับการบริจาคจากต่างประเทศ แต่ต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อกำหนดชนิด ประเภท และปริมาณที่สามารถนำเข้าและจะได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าเสียก่อน

(ง) ให้สิทธิแก่ผู้ที่บริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือสิ่งของให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริม สามารถนำมูลค่าของเงิน ทรัพย์สิน หรือสิ่งของดังกล่าวไปคำนวณเพื่อเป็นค่าลดหย่อนการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคลหรือภาษีมูลค่าเพิ่มได้ แล้วแต่กรณี (ร่างมาตรา 37 - มาตรา 45)

(2) วิธีการขอรับการสนับสนุนจากรัฐ ได้กำหนดให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมแล้วขอรับการสนับสนุนในด้านบุคลากร วิทยาการ และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากรัฐได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบที่คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนกำหนด (ร่างมาตรา 45)

4.2.5 การรับรองสมาคมและมูลนิธิที่มีลักษณะการดำเนินการเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน

โดยที่ได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนได้ขอจดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้มีสถานะตามกฎหมายเป็นนิติบุคคลและสามารถดำเนินกิจกรรมได้โดยสะดวกขึ้น ดังนั้น จึงได้มีบทบัญญัติให้รับรองสมาคมหรือมูลนิธิดังกล่าวให้มีฐานะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนตามกฎหมายฉบับนี้ได้ ด้วยความสมัครใจของสมาคมหรือมูลนิธินั้นโดยการยื่นคำร้องขอการรับรองได้ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่กฎหมายนี้ใช้บังคับ และในกรณีที่สมาคมหรือ

มูลนิธินั้นได้รับสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายอื่นก็ให้ได้รับสิทธิหรือประโยชน์นั้นอยู่ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายฉบับนี้ (ร่างมาตรา 59 - มาตรา 60)

และสำหรับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เสนอไว้ในเอกสารแนบท้ายงานวิจัยในภาพผนวก 1. แล้ว

บทที่ 5

บทสรุป

จากการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย เฉพาะกรณีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา พบว่า มีสองแนวทางด้วยกัน คือ

1. การแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในปัจจุบันยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร หากองค์กรพัฒนาเอกชนไม่ได้รับการประกาศให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลตามความหมายของกระทรวงการคลัง

การที่องค์กรพัฒนาเอกชนจะได้รับการประกาศให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลได้ จะต้องจดทะเบียนเป็นสมาคม หรือมูลนิธิก่อน จากนั้นจึงอาจได้รับการประกาศให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่กระทรวงการคลังกำหนด

การเป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลจะทำให้ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ที่ได้รับจากการบริจาค และผู้บริจาคเงินให้กับองค์การหรือสถานสาธารณกุศลดังกล่าวสามารถนำเงินบริจาคไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้

ในทางปฏิบัติพบว่า องค์กรพัฒนาเอกชนมีความยากลำบากในการที่จะเข้าไปเป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้มีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ ต้องขออนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จากนั้นจึงไปขอจดทะเบียนสมาคมหรือมูลนิธิต่อกระทรวงมหาดไทยซึ่งทั้งสองขั้นตอนใช้เวลานาน และมีขั้นตอนต่าง ๆ มาก กฎหมายและระเบียบที่ใช้บังคับก็เก่า ล้าสมัย และยังมีการนำกฎหมายมาใช้ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย รวมทั้งมีการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาทั้ง ๆ ที่กฎหมายไม่ได้กำหนด

ทางแก้ไขในเรื่องดังกล่าว คือการทบทวนกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่ได้แยกแยะไว้เป็นสามกรณีด้วยกันคือ

ก. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการรองรับสถานภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน สมควรที่จะขอให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาว่างานขององค์กรพัฒนาเอกชน เกี่ยวข้องกับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติหรือไม่ เพราะวัตถุประสงค์ของงานเป็นคนละประเภทกัน หากไม่เกี่ยวข้อง ก็สมควรวางหลักเกณฑ์ใหม่ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนที่จะจดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิ ไม่ต้องไป

ขออนุญาตต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นการลดขั้นตอนในการดำเนินการ ส่วนปัญหาปลีกย่อยต่าง ๆ เช่นความล่าช้าในการจดทะเบียน การให้ตำรวจมาเกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนและควบคุมการดำเนินงานของสมาคมหรือมูลนิธิ รวมทั้งเรื่องทุนทรัพย์ในการจัดตั้งมูลนิธิซึ่งมีจำนวนมาก ก็สมควรที่จะเสนอขอให้รัฐตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐและเอกชนเพื่อหาข้อยุติในเรื่องดังกล่าว

ข. แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและภาษีอากร จากการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์ในการได้รับการประกาศให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลของกระทรวงการคลังยังไม่ชัดเจน และในบางกรณียังมอบให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ สมควรที่จะได้ทบทวนหลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยให้คณะกรรมการร่วมในข้อ ก. เป็นผู้พิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสม

ค. แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการควบคุมจากรัฐ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รัฐวางไว้ใช้ในการควบคุมสมาคมและมูลนิธินั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่เก่า ล้าสมัยและมีการใช้ผิดเจตนารมณ์มาโดยตลอด ทั้งนี้เนื่องจากการวางกฎเกณฑ์ในแต่ละยุคก็เพื่อแก้ปัญหาในขณะนั้น เช่น ปัญหาอั้งยี่ ช้องโจร สมาคมลับ คอมมิวนิสต์ ฯลฯ การนำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้กับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสังคมจึงเป็นการใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง ซึ่งก็จะต้องเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการร่วมในข้อ ก. เช่นกันที่จะพิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสม รวมทั้งทบทวนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ใหม่ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การทบทวนกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังที่เสนอมาข้างต้น จะต้องผ่านกระบวนการที่สลับซับซ้อน และอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ผู้วิจัยจึงไม่มั่นใจว่าแนวทางดังกล่าวจะเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหากฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนได้อย่างรวดเร็วและครบถ้วนตามความต้องการดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2. การเสนอร่างกฎหมายใหม่ ตามที่ผู้วิจัยได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน พ.ศ. ขึ้นมาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นแนวทางที่น่าจะเกิดผลดีต่อองค์กรพัฒนาเอกชนโดยรวม เพราะร่างกฎหมายดังกล่าวจะเป็นร่างกฎหมายเฉพาะขององค์กรพัฒนาเอกชนเอง และเป็นร่างกฎหมายที่กำหนดให้มีการรองรับ

สถานะขององค์กรพัฒนาเอกชนและส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งจะเป็นหลักประกันให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ(ปปร.), คู่มือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ 2538

คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ (ปปร.), อย่ารู้ว่าข้าราชการทำอะไร พลิกไปพบกับขั้นตอนระยะเวลา การทำงานของกระทรวง ทบวง กรม เพื่อประโยชน์ในการติดต่อราชการ, 2538

งานทะเบียนมูลนิธิ ส่วนการทะเบียนทั่วไป กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, คู่มือการจดทะเบียนมูลนิธิ, 2538

ชินชัย ชีเจริญ, นโยบายของรัฐบาลต่อองค์กรพัฒนาเอกชนและข้อเสนอแนะ, เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหาแนวทางการปรับปรุงกฎข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย, มิถุนายน 2538

ภูมิธรรม เวชยชัย, “องค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย: สถานภาพบทบาทและปัญหา”, หนังสือพัฒนาสังคม, 2527

มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม(มอส.), ทศวรรษ.....องค์กรพัฒนาเอกชน, กรุงเทพฯ:เอดิสัน เพรส โปรดักส์, มกราคม 2534

วิทย์ สัตยารักษ์วิทย์ , กลิ่นแก้ว จินตกานนท์, สุจิตรา ชำนิวิทย์กรณ์, ข้อสังเกตบางประการของรายได้จากการสาธารณประโยชน์ของไทย, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่ององค์การสาธารณประโยชน์และการพัฒนาสังคมไทย, 2538

ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมรส,
เอกสารอัดสำเนา. 2538

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, คู่มือการจัดตั้งมูลนิธิ, 2538

ภาษาอังกฤษ

Amara Pongsapich, "Strengthening the Role of NGOs in Popular Participation", Thai NGOs: The
Continuing Struggle for Democracy, Edison Press Products, Bangkok 1995

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลรัษฎากร

พระราชบัญญัติการพาณิชย์ พ.ศ. 2517

พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509

ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2486 เรื่อง ควบคุมสมาคม
และองค์การต่าง ๆ

คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 92/2519 เรื่อง ตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติกรรมของสมาคม

ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม เรื่องหลักเกณฑ์การพิจารณา

ประกาศกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา 47(7)(ข)แห่งประมวลรัษฎากร และมาตรา 3(4)(ข)แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม(ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 2) เรื่องกำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษาตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากรและมาตรา 3(4)(ข) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม(ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 254) พ.ศ. 2535

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้(ฉบับที่ 44) เรื่องกำหนดรายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ รายจ่ายเพื่อการศึกษาและรายจ่ายเพื่อการกีฬาตามมาตรา 65 ตรี(3) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 9 กันยายน 2535

ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2497

ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2526

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532

หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0402/ว 1595 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2529 เรื่องการตรวจตราดูแลการดำเนินงานกิจการของมูลนิธิ

หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท. 0402/ว 2073 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2534 เรื่องการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ

หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท. 0310.2/ว229 ลงวันที่ 23 มกราคม 2539 เรื่อง การสอบสวนผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ

3.1.2.9 อัตราค่าธรรมเนียม⁽²⁶⁾

- (1) ค่าเรื่องราวฉบับละ 1 บาท
- (2) ค่าให้อำนาจตั้งมูลนิธิตั้ง 20 บาท
- (3) ค่าอนุญาตให้เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อบังคับ ครึ่งละ 5 บาท
- (4) ค่าคั่นดูข้อบังคับตั้งมูลนิธิตั้งและเอกสารอย่างอื่น รายหนึ่ง ครึ่งละ 5 บาท
- (5) ค่าพนักงานเจ้าหน้าที่คัดและรับรองสำเนา ครึ่งละ 10 บาท ร้อยค่าหลังหรือ เศษของร้อย 1 บาท

จากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าต้องผ่านกระบวนการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน เต็มไปด้วยเอกสาร และยังคงยื่นเรื่องราว ขออนุญาต และขอจดทะเบียนจากหน่วยงานของรัฐถึงหน่วยงานและหลังจากได้รับการอนุญาตและจดทะเบียนเป็นมูลนิธิแล้ว ก็ยังต้องถูกตรวจสอบจากหน่วยงานของรัฐตลอดเวลาที่มูลนิธินี้ดำเนินการ จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากสำหรับองค์กรพัฒนาเอกชนที่จะต้องดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้ตัวเองมีสภาพเป็นองค์กรที่กฎหมายรองรับ

3.2 ปัญหาทางการเงินและภาษีอากร

3.2.1 ปัญหาทางการเงิน ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย นอกจากการรับบริจาคจากผู้มีความสนใจที่จะส่งเสริมการดำเนินกิจการขององค์กรพัฒนาเอกชนแล้ว องค์กรพัฒนาเอกชนยังมีแหล่งรายได้อื่นที่นำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมดังปี⁽²⁸⁾ คือ

(28) อ้างแล้ว (27)

(28) วิทย์ สัตยารักษ์วิทย์, กลิ่นแก้ว จินตกานนท์, สุจิตรา ชำนิวิทย์กรณ์, ข้อสังเกตบางประการของรายได้องค์การสาธารณประโยชน์ของไทย, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง องค์การสาธารณประโยชน์และการพัฒนาสังคมไทย, 23 พฤศจิกายน 2538, หน้า 11

ก. แหล่งรายได้ที่มาจากต่างประเทศ โดยองค์กรพัฒนาเอกชนของไทยส่วนใหญ่จะมีรายได้จากองค์กรลักษณะเดียวกันของต่างประเทศ

ข. แหล่งรายได้จากการดำเนินธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งมีรายได้จากการดำเนินธุรกิจ เช่น การขายของที่ระลึก เสื้อผ้า ขายอาหาร พิมพ์หนังสือ ฯลฯ ซึ่งเป็นรายได้เสริมมากกว่าที่จะเป็นรายได้หลัก

ค. แหล่งรายได้จากการให้บริการ องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งได้ให้บริการแก่สาธารณชน แก่หน่วยราชการ แก่หน่วยธุรกิจ โดยเก็บเงินผู้มารับบริการในราคาหรือคุณภาพที่ดีกว่าบริการในท้องตลาดทั่วไป เช่น บริการทางการแพทย์ บริการบันเทิง บริการวิจัย รวบรวมข้อมูล ฯลฯ

จะเห็นว่า รายได้ในข้อ ข. และข้อ ค. ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากการให้บริการต่าง ๆ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินอยู่เป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น รายได้หลักขององค์กรพัฒนาเอกชนจึงอยู่ที่แหล่งเงินจากต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันพบว่า มีแนวโน้มว่าแหล่งเงินจากต่างประเทศกำลังลดและจะตัดความช่วยเหลือในขนาดอันใกล้

ปัญหาที่สมควรจะวิเคราะห์ก็คือ หากแหล่งเงินจากต่างประเทศหมดไป องค์กรพัฒนาเอกชนจะต้องทำอย่างไรจึงจะมีทุนพอที่จะมาใช้ในการพัฒนาสังคมต่อไปดังที่เคยทำอยู่

3.2.2 ปัญหาทางด้านภาษีอากร เพื่อเป็นการให้การสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน รัฐมีมาตรการทางด้านภาษีอากรเพื่อสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนดังนี้⁽²⁹⁾

⁽²⁹⁾ชินชัย ชีเจริญ, นโยบายของรัฐบาลต่อองค์กรพัฒนาเอกชนและข้อเสนอแนะ, เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหาแนวทางการปรับปรุงกฎข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย, มิถุนายน 2538, หน้า 6-14.

3.2.2.2 การลดหย่อนเงินบริจาคเพื่อการกุศลสาธารณะแก่บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (7) (ก) (ข)⁽³²⁾ กำหนดให้ผู้เสียภาษีบุคคลธรรมดาสามารถนำเงินบริจาคที่บริจาคให้แก่ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล และองค์การสาธารณกุศลที่ได้รับการประกาศ⁽³³⁾ จากกระทรวงการคลัง ไปหักลดหย่อนได้ไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งการกำหนดร้อยละ 10 นี้ นับว่าน้อยเกินไป และไม่จูงใจให้คนบริจาคให้แก่องค์การสาธารณกุศลดังกล่าว

3.2.2.3 การลดหย่อนเงินบริจาคเพื่อการกุศลสาธารณะแก่บริษัทห้างร้านหรือนิติบุคคล ประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ตรี (3)⁽³⁴⁾ ระบุว่าบริษัทห้างร้านหรือนิติบุคคลสามารถนำรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะหรือเพื่อการสาธารณประโยชน์ตามที่อธิบดีกำหนดโดยอนุบัญญัติรัฐมนตรี ไปหักในการคำนวณภาษีได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ และ

⁽³²⁾ มาตรา 47 เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี ให้หักลดหย่อนได้อีกดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ฯลฯ

(7) เมื่อได้หักลดหย่อนตาม (1) (2) (3) (4) (5) หรือ (6) แล้วเหลือเท่าใด ให้หักลดหย่อนได้อีกสำหรับเงินบริจาดดังต่อไปนี้ โดยให้หักได้เท่าจำนวนบริจาค แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินที่เหลือนั้น

(ก) เงินที่บริจาคแก่สถานพยาบาลและสถานศึกษาของทางราชการ

(ข) เงินที่บริจาคเป็นสาธารณประโยชน์แก่องค์การหรือสถานสาธารณกุศล หรือแก่สถานพยาบาลและสถานศึกษาอื่นนอกจากที่กล่าวใน (ก) ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

⁽³³⁾ โปรดดูเชิงอรรถ (31)

⁽³⁴⁾ มาตรา 65 ตรี รายการต่อไปนี้ไม่ให้ถือว่าเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ

ฯลฯ

ฯลฯ

(3) รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการส่วนตัว การให้โดยเสน่หาหรือการกุศล เว้นแต่รายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะหรือเพื่อการสาธารณประโยชน์ตามที่อธิบดีกำหนดโดยอนุบัญญัติรัฐมนตรี ให้หักได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ และรายจ่ายเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการกีฬาตามที่อธิบดีกำหนดโดยอนุบัญญัติรัฐมนตรี ให้หักได้อีกในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ

ฯลฯ

ฯลฯ

รายจ่ายเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการกีฬาตามที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี ให้หักได้อีกในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ

ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรว่าด้วยภาษีเงินได้ฉบับที่ 44⁽³⁵⁾ กำหนดรายจ่ายเพื่อการกุศลในส่วน 2% และบวก 2% หลังไว้ดังนี้

1) รายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะและเพื่อการสาธารณประโยชน์ (2% แรก) ได้แก่การบริจาคการกุศลสาธารณะทั่วไปแก่องค์การสถานสาธารณกุศลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณประโยชน์ที่ได้รับการประกาศจากกระทรวงการคลังอันได้แก่ องค์การสาธารณกุศลที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมอนุรักษทรัพย์ยากรธรรมชาติ ดัมครองและดูแลอุทยาน ดัมครองและรักษาป่าสงวน รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ควบคุมบำบัดมลภาวะ กองทุนสิ่งแวดล้อม โดยกระทรวงการคลังให้สิทธิดังกล่าวแก่ โครงการพระราชดำริ องค์การของรัฐหรือองค์กรสถานสาธารณกุศลที่ได้รับการประกาศจากกระทรวงการคลัง

2) รายจ่ายเพื่อการศึกษาและการกีฬา (2% หลัง) ได้แก่การบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่สถานศึกษา หอสมุด หอสมุด สถาบันวิจัยของทางราชการ การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน นิสิตนักศึกษาเป็นการทั่วไป การบริจาคให้แก่กระทรวง ทบวง กรม ท้องถิ่นในการสร้างสถานศึกษา หอสมุด หอสมุดของทางราชการ การบริจาคให้แก่การกีฬาแห่งประเทศไทย คณะกรรมการกีฬาจังหวัด กรมพลศึกษา เพื่อการแข่งขันกีฬานักเรียน และการบริจาคให้แก่สมาคมกีฬาต่าง ๆ ที่ได้รับอนุญาตจากการกีฬาแห่งประเทศไทย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติในเรื่องการลดหย่อนเงินบริจาคเพื่อการกุศลสาธารณะแก่บริษัทห้างร้านหรือนิติบุคคล ดังกล่าวมาแล้วในข้อ 3.2.2.3 นี้ก็คือ บริษัท ห้างร้านและมูลนิธิ สมาคมส่วนใหญ่จะไม่ทราบข้อมูลการลดหย่อนเงินบริจาคเพื่อการกุศลสาธารณะดังกล่าวมาแล้ว จึงไม่มีการดำเนินการตามข้อนี้อย่างแพร่หลาย

(35) โปรดดูประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 44) เรื่องกำหนดรายจ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ รายจ่ายเพื่อการศึกษาและรายจ่ายเพื่อการกีฬาตามมาตรา 65 ตรี (3) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2535

กล่าวโดยสรุปสำหรับปัญหาทางด้านกฎหมายและระเบียบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่กล่าวถึงในบทนี้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร โดยรัฐเองไม่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันนี้มีโครงการหลาย ๆ โครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะงานในส่วนที่รัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกัน รัฐเองก็ไม่ให้การสนับสนุนในด้านการรองรับสภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กลายเป็นสิ่งที่สร้างความลำบากให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนที่จะได้รับรองรับสภาพภาพเนื่องจากมีหลายขั้นตอนและมีเงื่อนไขมากมาย เมื่อองค์กรพัฒนาเอกชนไม่ได้รับการรองรับสภาพภาพทางกฎหมาย สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีอากรก็ไม่เกิดขึ้น จึงทำให้ปราศจากการจูงใจให้มีผู้ริขาดทุนในการดำเนินงานให้องค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้เกิดข้อขัดข้องและติดขัดในด้านการบริการสังคมโดยองค์กรพัฒนาเอกชน

3.3 ปัญหาทางการควบคุมจากรัฐ

3.3.1 การควบคุมสมาคม กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่ง⁽³⁶⁾ ตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติกรรมของสมาคม โดยในกรุงเทพมหานครคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บังคับการตำรวจนครบาล ผู้กำกับการตำรวจนครบาล สารวัตรหรือสารวัตรใหญ่สถานีตำรวจนครบาลซึ่งสำนักงานสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่ ผู้แทนผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ผู้แทนหัวหน้ากองทะเบียนกรมตำรวจ ส่วนจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการประกอบด้วย ปลัดจังหวัดหรือผู้แทน อัยการจังหวัดหรือผู้แทน ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด นายอำเภอ ซึ่งสำนักงานของสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่ โดยให้คณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน ตลอดจนสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาคมที่ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ หากพบว่าสมาคมใดดำเนินการฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคม หรือฝ่าฝืนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสมาคม ให้คณะกรรมการดังกล่าวรายงานต่อนายทะเบียนเพื่อดำเนินการถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียน ส่วนสมาคมที่ขอตั้งขึ้นใหม่ เมื่อเจ้าหน้าที่รับคำขอแล้ว ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาก่อนและให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบการขอตั้งสมาคมใหม่ว่า จะมีพฤติกรรมตั้งบังหน้าเพื่อจัดให้มีเล่นบิลเลียดหรือไม่ พร้อมกับทำความเห็นแจ้งนายทะเบียนว่าสมควรอนุญาตหรือไม่ด้วย

⁽³⁶⁾ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 92/2519 เรื่องตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติกรรมของสมาคม

นอกจากสมาคมจะถูกควบคุมโดยกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวมาแล้ว สมาคมยังถูกควบคุมโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติอีกด้วย โดยสภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้ตราข้อบังคับ ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ⁽³⁷⁾ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องไม่ดำเนินงานอย่างใด ๆ อันจะเป็นทางนำความเสื่อมเสียมาสู่วัฒนธรรมของชาติ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม
2. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องดำเนินการทุกทางในอันที่จะบำรุงส่งเสริม และเชิดชูวัฒนธรรมของชาติ และต้องพยายามหาวิธีแนะนำให้สมาชิกหรือบุคคลในสมาคมหรือองค์การนั้นปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาติโดยพร้อมเพรียงกัน
3. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องช่วยเหลือและให้ความร่วมมือแก่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ในกิจการอันเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติเท่าที่สามารถทำได้ ในเมื่อได้รับคำร้องขอเช่นนั้น
4. ถ้าปรากฏว่ากรรมการหรือสมาชิกคนใดไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาติ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้สมาคมหรือองค์การที่กรรมการหรือสมาชิคนั้นสังกัดอยู่พิจารณาตัดชื่อออกเสียจากทะเบียนแล้วแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบโดยเร็ว
5. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องแจ้งจำนวนสมาชิกทุกประเภท ให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบทุกระยะเวลา 12 เดือน นับแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่ โดยแยกเพศหรือสัญชาติให้ชัดเจน
6. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องแจ้งชื่อกรรมการใหม่ให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ถ้ามิได้แจ้งชื่อไว้ ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในฐานะเป็นกรรมการ
7. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องส่งหัวข้อการประชุมของคณะกรรมการไปยังสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ภายใน 15 วัน นับแต่วันประชุม และถ้าสภาวัฒนธรรมแห่งชาติต้องการรายงานการประชุม ก็ต้องจัดส่งให้เมื่อได้รับคำสั่งให้ส่ง
8. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องส่งรายงานประจำปีแสดงถึงกิจการที่ได้กระทำไปให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบทุกปี

(37) ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2486

9. สมาคมและองค์การใด จัดให้มีการประชุมใหญ่สมาชิกประจำปี หรือการประชุมวิสามัญหรือจัดให้มีการประชุมเพื่อประกอบพิธีใด ๆ ต้องแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน

10. สมาคมหรือองค์การใด แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อบังคับต้องแจ้งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทราบภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ประชุมใหญ่แห่งสมาคมหรือองค์การนั้น ได้ลงมติ

11. เลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือบุคคลใดที่เลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติมอบหมายเป็นหนังสือ มีสิทธิเข้าฟังการประชุมคณะกรรมการหรือการประชุมสมาชิกของสมาคมหรือองค์การต่าง ๆ ได้ และมีสิทธิเข้าตรวจสอบสถานที่ของสมาคมและองค์การต่าง ๆ ได้ในเวลาอันสมควร

12. เมื่อบุคคลดังกล่าวในข้อ 11 ไปยังสถานที่ของสมาคมหรือองค์การใด เจ้าหน้าที่ของสมาคมหรือองค์การนั้น ต้องรับรองและให้ความสะดวกในการปฏิบัติการตามหน้าที่ตามสมควร

13. สมาคมหรือองค์การใด จัดให้มีการแสดงปาฐกถา ไม่ว่าผู้แสดงปาฐกถานั้นจะเป็นสมาชิกของสมาคมหรือองค์การนั้นหรือไม่ก็ตาม ต้องส่งสำเนาปาฐกถาที่ได้แสดงไปนั้นให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติอย่างน้อย 2 ชุด ภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ได้แสดงปาฐกถา

14. สมาคมหรือองค์การใด จัดให้มีการออกหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารใด ๆ ในนามของสมาคมหรือองค์การ ต้องส่งให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติอย่างน้อย 2 เล่ม หรือ 2 ชุด

15. สมาคมและองค์การต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งสั่งเพื่อปฏิบัติการตามข้อบังคับนี้ และสมาคมหรือองค์การใด ไม่พอใจในคำสั่งของเลขาธิการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง คำวินิจฉัยของประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นที่สุด

3.3.2 การควบคุมมูลนิธิ กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด⁽³⁷⁾ ให้ตรวจตราดูแลการดำเนินงานกิจการของมูลนิธิโดยเน้นให้มูลนิธิดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบการและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในตราสาร โดยให้มีการตรวจรายงานการประชุมของมูลนิธิ รวมทั้งตรวจการดำเนินงานกิจการของมูลนิธิด้วย

นอกจากนี้ มูลนิธิเองก็ยังถูกควบคุมโดย ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2486 เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในส่วนของการควบคุมสมาคม⁽³⁸⁾

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นการควบคุมสมาคมและมูลนิธิอย่างเข้มงวดโดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วสร้างปัญหาและความลำบากให้แก่ผู้ถูกตรวจสอบมาก รวมทั้งยังสร้างความกังวลให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ที่จะเข้ามาสู่กรอบของการควบคุมโดยรัฐ

⁽³⁹⁾ โปรดดู หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ ว 1595 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2529 เรื่อง การตรวจดูแลการดำเนินงานกิจการของมูลนิธิ

⁽⁴⁰⁾ โปรดดูหน้า 51-52

บทที่ 4

แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและระเบียบ ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน

เมื่อได้พิจารณาทิศทางหลักเกณฑ์ของการที่องค์กรพัฒนาเอกชนจะอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายไทย เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสิทธิพิเศษบางประการทางด้านภาษีอากรแล้ว จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายนัก หากจะดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้เพราะกว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะเปลี่ยนสภาพเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กรอบของกฎหมายไทย คือ สมาคมและมูลนิธิ ก็จะต้องผ่านขั้นตอนที่ล่าช้าในการดำเนินงานต่าง ๆ ที่อาจไม่ได้รับความสะดวกจากฝ่ายรัฐ และเมื่อได้รับการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิ สมาคม ตามกฎหมายแล้ว ก็ยังต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ให้รัฐรับรองและประกาศให้เป็นองค์การสาธารณกุศลเพื่อจะได้มีสิทธิพิเศษในการได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ รวมทั้งผู้บริจาคเงินให้มูลนิธิสมาคมดังกล่าวจะสามารถนำเงินบริจาคไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

กระบวนการดังกล่าวสามารถปรับได้หากรัฐมองเห็นความสำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามามีส่วนช่วยเหลือและร่วมมือกับรัฐในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม หากรัฐต้องการสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน ก็สามารถทำได้ โดยปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรองรับสภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน ให้มีสภาพตามกฎหมายไทย รวมทั้งปรับปรุงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากรด้วย

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและระเบียบดังที่กล่าวมาแล้วออกเป็นสองแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

ส่วนที่ 1 การทบทวนกฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ให้เกิดความคล่องตัว และเกิดผลดีต่อการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

ส่วนที่ 2 การสร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการรองรับสถานะและส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน

4.1 การทบทวนกฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันให้เกิดความคล่องตัวและเกิดผลดีต่อการส่งเสริมการดำเนินการขององค์การพัฒนาเอกชน

ในส่วนที่ 1 นี้ ผู้วิจัยจะเสนอแนวทางในการทบทวนกฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ ออกเป็น 3 แนวทางด้วยกันคือ แนวทางในการแก้ไขปัญหการรองรับสภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน แนวทางในการแก้ไขปัญหทางด้านการเงินและภาษีอากร และแนวทางในการแก้ไขปัญหทางด้านการควบคุมจากรัฐ

4.1.1 แนวทางในการแก้ไขปัญหการรองรับสภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่า องค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามกรอบของกฎหมายไทย มี 2 รูปแบบ คือ สมาคมและมูลนิธิ ดังนั้น จึงขอแยกกล่าวถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหของสมาคมและมูลนิธิออกจากกัน

4.1.1.1 สมาคม

ก. ขั้นตอนและระยะเวลาในการจัดตั้ง

การจัดตั้งสมาคมจะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก่อนจากนั้นจึงค่อยไปดำเนินการจดทะเบียน โดยสมาคมในเขตกรุงเทพมหานครจะต้องไปยื่นเรื่องขอจดทะเบียนที่กองบัญชาการตำรวจสันติบาล ส่วนสมาคมที่จดทะเบียนในเขตต่างจังหวัดต้องไปยื่นเรื่องขอจดทะเบียนที่ว่าการอำเภอท้องที่อันเป็นที่ตั้งของสมาคม หรือยื่นที่ทำการปกครองจังหวัด

ระยะเวลาในการขออนุญาตจัดตั้งและการจดทะเบียนสมาคมนั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532⁽³⁶⁾ได้กำหนดไว้ ดังนี้

(36) โปรดดู (ก) คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ(ปปส.), คู่มือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 และ

(ข) คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ (ปปส.), อยากรู้ว่าข้าราชการทำงานอย่างไร พลิกไปพบกับขั้นตอนระยะเวลา การทำงาน ของกระทรวง ทบวง กรม เพื่อประโยชน์ในการติดต่อราชการ, พ.ศ. 2538

การจัดตั้งสมาคมในเขตกรุงเทพมหานคร	ระยะเวลา 47 วันทำการ
การจัดตั้งสมาคมในต่างจังหวัด	ระยะเวลา 20 วันทำการ
การจดทะเบียน	ระยะเวลา 49 วันทำการ
การจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงสมาคม	ระยะเวลา 82 วันทำการ

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนในการจัดตั้งสมาคมจะต้องผ่านหน่วยงานที่รับผิดชอบถึงสองหน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกระทรวงมหาดไทย ซึ่งปัญหาที่ผู้เกี่ยวข้องมักจะถามอยู่เสมอก็คือทำไมถึงต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ถึง 2 แห่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาตินั้นมีที่มาจากพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติฉบับแรกตราขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้คนรักชาติ และนิยมไทย ซึ่งคล้ายๆ กับเป็นการรณรงค์ให้รักษาเอกลักษณ์ของชาติ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นมีนโยบายการสร้างชาติและรณรงค์ด้านวัฒนธรรมไทยเพื่อให้คนไทยมีความ “ดีวิไลซ์” เป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ โดยผสมผสานวัฒนธรรมของไทยกับของตะวันตกเข้าด้วยกัน มีการออกกฎหมายโดยผ่านสภาฯ และในรูปประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี (ประกาศเรื่องรัฐนิยม) เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ขึ้น เนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวจึงแสดงถึงนโยบายในการสร้างชาติไทยให้เป็นชาติที่มีวัฒนธรรม โดยมีการตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นมาดูแลเรื่องดังกล่าวด้วย และนอกจากนี้ในมาตรา 14⁽³⁷⁾ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดให้สมาคมหรือองค์การใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อนจึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายต่อไป ซึ่งต่อมาในปีพุทธศักราช 2486 ก็

(37) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485

มาตรา 14 สมาคมหรือองค์การใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายหรือดำรงอยู่ต่อไปได้ และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้

ได้มีการแก้ไขมาตรา 14 อีกครั้งหนึ่งโดยให้อำนาจสภาวัฒนธรรมแห่งชาติที่จะเพิกถอนการอนุญาตให้ตั้งสมาคมหรือองค์การใดได้⁽³⁸⁾ และนับตั้งแต่นั้นมา สมาคมหรือองค์การใดจะจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายจึงต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน และต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติฉบับหลังขึ้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจึงเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือ อะไรคือสมาคมหรือองค์การซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

มาตรา 11 ของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2486 ได้แบ่งงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเป็น 4 สำนัก คือ

- (1) สำนักวัฒนธรรมทางจิตใจ
- (2) สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี
- (3) สำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรม
- (4) สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม

และต่อมาก็ได้มีการเพิ่มเติมงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติอีก 1 งาน คือเพิ่มสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงเข้าไปเป็น (5) โดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

เมื่อพิจารณาดูงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้ง 5 ประเภทกับวัตถุประสงค์ขององค์กรพัฒนาเอกชนแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นคนละเรื่องกัน กล่าวคือองค์กรพัฒนาเอกชนตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม ช่วยเหลือสังคมที่หน่วยงานของรัฐและระบบราชการต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงปัญหา

⁽³⁸⁾ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

มาตรา 14 สมาคมหรือองค์การใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายหรือดำรงอยู่ต่อไปได้ และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้ สมาคมหรือองค์การที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำรงอยู่ต่อไปให้เลิกและหยุดดำเนินการทันที อนึ่งถ้าสภาวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควรจะสั่งเพิกถอนการอนุญาตที่ไว้ไว้แก่สมาคมหรือองค์การใดก็ได้ สมาคมหรือองค์การเช่นว่านั้นจักต้องเลิกและหยุดดำเนินการทันทีตราบเท่าที่

หรือแก้ไขได้อย่างตรงจุด ไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อรณรงค์ทางด้านวัฒนธรรมไทย ดังนั้น การที่สมาคมหรือมูลนิธิทุกประเภทที่จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต้องผ่านการขออนุญาตจากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2486 และที่แก้ไขเพิ่มเติมและพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงเป็นการกระทำที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์อันแท้จริงของพระราชบัญญัติดังกล่าว

ดังนั้น ในกรณีนี้สมควรที่จะได้หาทางส่งเรื่องไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อหารือว่าองค์กรพัฒนาเอกชนถือว่าเป็นสมาคมหรือองค์การใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือไม่ ซึ่งหากผลออกมาว่าไม่เป็น ต่อไปองค์กรพัฒนาเอกชนก็สามารถตั้งเป็นสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ไม่ต้องขออนุญาตต่อสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ

ข. ความล่าช้าในการดำเนินการ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาในการขออนุญาตจัดตั้งและการจดทะเบียนขององค์กรพัฒนาเอกชนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นอุปสรรคทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนไม่ยอมมาดำเนินการดังกล่าวเพราะเกิดความล่าช้าเนื่องจากต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน และบางขั้นตอนก็ดูเหมือนจะไม่มีความจำเป็นเลย เช่น การบังคับให้กรรมการสมาคมต้องพิมพ์ลายมือโดยที่กฎหมายไม่ได้ระบุ⁽³⁹⁾ แต่เกิดจากแนวทางปฏิบัติของนายทะเบียนที่เป็นตำราจกที่ต้องการจะตรวจสอบคุณสมบัติของกรรมการโดยใช้วิธีเดียวกับการเก็บประวัติ (อาชญากร) ของกรมตำรวจ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การจดทะเบียนล่าช้า และยังเกิดความไม่สะดวกต่อผู้ที่จัดตั้งสมาคม จึงสมควรที่จะลดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นลง

⁽³⁹⁾ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 82 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพร้อมทั้งข้อบังคับแล้วเห็นว่าคำขอนั้นถูกต้องตามมาตรา 81 และข้อบังคับถูกต้องตามมาตรา 79 และวัตถุประสงค์ของสมาคมไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือไม่เป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ และรายการซึ่งจัดแจ้งในคำขอหรือข้อบังคับสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคม และผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมนั้นมีฐานะและความประพฤติเหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคมนั้น และประกาศการจัดตั้งสมาคมในราชกิจจานุเบกษา

4.1.1.2 มูลนิธิ

ก. ขั้นตอนและระยะเวลาในการจัดตั้ง เช่นเดียวกับสมาคม การจัดตั้งมูลนิธิจะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก่อนจึงค่อยไปดำเนินการจดทะเบียน

ระยะเวลาในการขออนุญาตจัดตั้งและจดทะเบียนมูลนิธินั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 ⁽⁴⁰⁾ ได้กำหนดไว้ดังนี้

การจัดตั้งมูลนิธิในเขตกรุงเทพมหานคร	ระยะเวลา 20 วันทำการ
การจัดตั้งมูลนิธิในต่างจังหวัด	ระยะเวลา 20 วันทำการ
การขอจดทะเบียน	ระยะเวลา 134 วันทำการ
การขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิ	ระยะเวลา 104 วันทำการ

และเมื่อได้พิจารณาถึงขั้นตอนในการจัดตั้งมูลนิธิในบทที่ 3 หัวข้อ 3.1.2.4.1 แล้ว จะเห็นได้ว่าขั้นตอนต่างๆ นั้นไม่น่าจะใช้เวลานานดังที่ปรากฏข้างต้น ปัญหาจึงเกิดขึ้นจากความล่าช้าที่ระบบราชการมากกว่าจะเป็นความล่าช้าตามขั้นตอนที่กฎหมายได้กำหนดไว้โดยเฉพาะขั้นตอนการขอจดทะเบียนที่ใช้เวลาถึง 134 วัน ทั้งๆที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นมาจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติแล้ว

การแก้ไขปัญหาในเรื่องความล่าช้าของการปฏิบัติราชการของข้าราชการเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาต่อเนื่องมาช้านาน และเรื้อรัง ซึ่งเข้าใจว่าคงมีทางแก้ปัญหานี้ได้ จึงสมควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการที่น่าจะเป็นไปได้มากกว่าคือการตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นมาดำเนินการเกี่ยวกับการขอจดทะเบียนสมาคมและมูลนิธิดังจะได้กล่าวต่อไป

และสำหรับปัญหาเรื่องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งมูลนิธิสองหน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทย ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่กล่าวมาแล้วในเรื่องสมาคม คือ สมควรที่จะได้มีการพิจารณาว่าองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นสมาคมหรือองค์กรใด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติหรือไม่ ⁽⁴¹⁾

⁽⁴⁰⁾ โปรดดูเชิงอรรถ(36)

⁽⁴¹⁾ โปรดดูบทที่ 4 ข้อ 4.1.1 สมาคม (ก) ขั้นตอนและระยะเวลาในการจัดตั้งหน้า 54-57

2) ขั้นตอนในการขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิให้เป็นนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁽²¹⁾

เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งมูลนิธิจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติแล้ว ผู้ขอจัดตั้งจะต้องไปดำเนินการขอจดทะเบียนมูลนิธิให้เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 กรณีมูลนิธิที่ขอจดทะเบียนมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ขอจัดตั้งจะต้องยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิเป็นนิติบุคคลที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเพื่อให้กรุงเทพมหานครดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

ก. รับเอกสารเรื่องราวขออนุญาตจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิจากผู้ร้องและตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน

(21) ที่มา : คู่มือการจดทะเบียนมูลนิธิ งานทะเบียนมูลนิธิ ส่วนการทะเบียนทั่วไป กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ข. ดำเนินการสอบสวนคุณสมบัติของกรรมการทุกคน⁽²²⁾

ด. ส่งเอกสารเรื่องราวขออนุญาตจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิไปกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้นายทะเบียน (ปลัดกระทรวงมหาดไทย) พิจารณาอนุญาต
นายทะเบียนพิจารณาอนุญาตแล้ว จะออกไปสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่มูลนิธิ เก็บใจความสำคัญส่งสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา และส่งใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนพร้อมเรื่องราวดินกรุงเทพมหานคร

ง. กรุงเทพมหานคร แจ้งผู้ร้องเพื่อรับเอกสารและ ม.น.2 พร้อมเสียค่าธรรมเนียม

⁽²²⁾ปัจจุบัน กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ มท 0310.2/ว 229 ลงวันที่ 23 มกราคม 2539 ผ่อนผันไม่ต้องสอบสวนผู้ที่จะเป็นกรรมการของมูลนิธิ ที่เป็นบุคคลดังต่อไปนี้

1. พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป
2. องคมนตรี
3. ข้าราชการหรือพนักงานองค์การของรัฐ ตั้งแต่ระดับ 6 หรือเทียบเท่าขึ้นไป และให้รวมถึงข้าราชการบำนาญ
4. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง
5. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
6. ภิกษุซึ่งดำรงสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นพระครูขึ้นไป
7. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการศาสนาพุทธมอญฝ่ายอิสลาม
8. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งกรรมการของมูลนิธิอื่นอยู่ในขณะนั้น
9. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ หรือทำคุณประโยชน์ต่อสังคม จนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากทางการ สถาบัน หรือองค์กรภาคเอกชน เช่น พ่อตัวอย่าง ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 กรณีมูลนิธิที่ขอจดทะเบียนมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น ผู้ขอจัดตั้งจะต้องยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิเป็นนิติบุคคลที่ว่าการอำเภอแห่งสำนักงานใหญ่ของมูลนิธินั้นตั้งอยู่ เพื่อให้อำเภอดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. อำเภอรับเรื่องราว ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารหลักฐาน

ข. ดำเนินการสอบสวนคุณสมบัติของกรรมการทุกคน⁽²³⁾

ค. ส่งเรื่องราวให้จังหวัดโดยแยกเป็น 2 ชุด เอกสารชุดที่ 1 ส่งจังหวัด เพื่อเสนอนายทะเบียน เอกสารชุดที่ 2 เพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็นสมาคมหรือองค์การ สำหรับส่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

จากนั้นให้อเภอร่างเอกสารไปยังจังหวัด โดยให้จังหวัดดำเนินการดังนี้

(1) ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารที่ได้รับจากอำเภอ

(2) ส่งเอกสารชุดที่แบบแบบคำร้อง ขอจัดตั้งเป็นสมาคมหรือองค์การไปสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ขอรับใบอนุญาตให้จัดเป็นสมาคมหรือองค์การ เมื่อได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งเป็นสมาคมหรือองค์การแล้ว นำไปรวมกับเอกสารชุดที่แบบคำร้อง เสนอนายทะเบียน (ผู้ว่าราชการจังหวัด) พร้อมใบอนุญาต

(3) เมื่อนายทะเบียนอนุมัติและลงนามในใบอนุญาต ให้เก็บใจความสำคัญส่งสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(4) ส่งเรื่องราวการขออนุญาตจัดตั้งมูลนิธิ ที่ได้รับการอนุญาตจากนายทะเบียนแล้วให้กระทรวงมหาดไทย 1 ชุด

3.1.2.5 ข้อบังคับมูลนิธิ⁽²⁴⁾ จะต้องมียละเอียดดังต่อไปนี้

⁽²³⁾โปรดดูเชิงอรรถ(22)

⁽²⁴⁾ที่มา : คู่มือการจดทะเบียนมูลนิธิ งานทะเบียนมูลนิธิ ส่วนการทะเบียนทั่วไป กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1) หมวด ชื่อ เครื่องหมาย และที่ตั้งสำนักงาน โดยมีหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 14790/2505 ลงวันที่ 5 กันยายน 2505 และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/1309 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2529 กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

1.1 ชื่อนามนิธิ

- นามนิธิควรมีชื่อเป็นภาษาไทย และมีความหมายใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ ถ้าไม่อาจตั้งชื่อเป็นภาษาไทยได้ให้เขียนชื่อเป็นภาษาไทย แล้วใช้ภาษาอื่นกำกับ
- การใช้ชื่อพระนามพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์เป็นชื่อนามนิธิ จะต้องมีหนังสืออนุญาตจากสำนักพระราชวัง
- ไม่ควรใช้ชื่อสถานที่ราชการเป็นชื่อนามนิธิ นอกจากเป็นนามนิธิที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของทางราชการเป็นกรณีพิเศษ แต่อาจใช้ชื่อสถานที่ราชการประกอบชื่อนามนิธิ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นนามนิธิที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนส่วนราชการโดยยกตัวอย่าง เช่น นามนิธิผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนโรงพยาบาลศิริราช เป็นต้น
- ไม่ใช้ชื่อพรรคการเมืองเป็นชื่อนามนิธิ
- ไม่ใช้ชื่อศาลเจ้า สำนักสงฆ์ เจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือลักษณะคล้ายคลึงเป็นชื่อนามนิธิ เว้นแต่ใช้เป็นส่วนประกอบชื่อนามนิธิ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นนามนิธิที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนชื่อดังกล่าว
- ไม่ใช้คำว่า “ทหาร” “ทหารผ่านศึก” “ผ่านศึก” หรือคำว่า “นอกประจำการ” อยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของชื่อนามนิธิ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้อำนวยการสงเคราะห์ทหารผ่านศึก มิฉะนั้นอาจมีความผิดตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510
- การใช้ชื่อหรือชื่อสกุลของบุคคลเป็นชื่อนามนิธิ จะต้องระบุลักษณะและอธิบายรายละเอียดไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งต้องแสดงรูปวาดเครื่องหมายไว้ด้วย

1.2 เครื่องหมายของนามนิธิ

ถ้ากำหนดให้มีเครื่องหมายประจำนามนิธิ จะต้องระบุลักษณะและอธิบายรายละเอียดไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งต้องแสดงรูปวาดเครื่องหมายได้ด้วย

1.3 สำนักงานของมูลนิธิ

- ไม่ควรใช้สถานที่ราชการเป็นสถานที่ตั้งสำนักงานของมูลนิธิเว้นแต่เป็นมูลนิธิที่จัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาล

- ไม่ควรใช้สถานที่สาธารณะ สถานที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือรูปเคารพ เช่น ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง อนุสาวรีย์เป็นสถานที่ตั้งสำนักงานของมูลนิธิ

(2) หมวดวัตถุประสงต์ มีหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 14790/2505 ลงวันที่ 5 กันยายน 2505 ที่ มท 0313/ว 987 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2522 ที่ มท 0402/1737 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2528 และ ที่ มท 0402/ว 1309 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2529 กำหนดว่าวัตถุประสงต์ของมูลนิธิจะต้องมีลักษณะดังนี้

- ต้องมีวัตถุประสงต์เพื่อสาธารณประโยชน์ มิใช่ชื่อเพื่อประโยชน์ของผู้จัดตั้ง ญาติมิตร คณะกรรมการ หรือบุคคลเพียงกลุ่มเดียว

- ต้องมีวัตถุประสงต์ที่ชัดเจน ไม่กว้างขวางจนเกินกำลังที่มีอยู่ในขณะที่ยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งมูลนิธิ

- ต้องไม่มีวัตถุประสงต์นำเงินทุนไปให้กู้ยืมหรือรับจ้างจําหน่าย เพื่อหารายได้หรือดอกผลอันเป็นการหมายตัวกำไร เว้นแต่ดอกผลที่ได้จากการฝากธนาคารหรือดอกผลอันเกิดจากธรรมชาติหรือสภาพของทรัพย์สินนั่นเอง

- ต้องไม่กระทำการเรียกรหาเงินมาใช้จ่ายในการดำเนินงาน

- ทุกมูลนิธิต้องกำหนดวัตถุประสงต์ 2 ข้อ ต่อไปนี้ไว้ด้วยคือ

- เพื่อดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือร่วมกับองค์การการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

- ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

(3) หมวดทุนทรัพย์ โดยมีหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0402/ ว 1310 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2529 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ พ.ศ. 2497 กำหนดหลักเกณฑ์และจำนวนเงินทุนของมูลนิธิที่จะขอจดทะเบียนไว้ดังนี้

- ทุณทรัพย์เริ่มแรกในการขอตระเบียนจัดตั้งมูลนิธิ ต้องมีกองทุนเป็นเงินสดไม่น้อยกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) ถ้าเป็นทรัพย์สินอื่นต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) และเมื่อรวมกับทรัพย์สินอื่นและต้องมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) (ตามหนังสือ ที่ มท 0402/ ว 1548 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534)

- ทรัพย์สินที่จะยกให้มูลนิธิเป็นทุนเริ่มแรก จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้โดยแน่นอน ไม่ใช่หวังว่าจะได้ในอนาคต และต้องไม่ยุ่งยากในการโอน ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ต้องไม่มีการติดพันและต้องเป็นของผู้ยกให้เอง

- ทรัพย์สินที่ไม่ใช่ตัวเงิน ต้องระบุให้ชัดเจนว่าทรัพย์สินนั้นคืออะไร ลักษณะอย่างไร อยู่ที่ไหน มีเอกสารหลักฐานอะไร กับให้กำหนดมูลค่าของทรัพย์สินนั้นไว้เป็นราคาตัวเงินโดยประมาณ

- ทรัพย์สินที่เป็นที่ดิน ต้องให้เจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้ประเมินราคา และออกหนังสือรับรองราคาประเมินให้ด้วย

(4) หมวดคุณสมบัติและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ

- ต้องกำหนดคุณสมบัติของกรรมการไว้ให้ชัดเจน
- ต้องกำหนดการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการไว้

โดยละเอียด

(5) หมวดการดำเนินงานคณะกรรมการมูลนิธิ

- ต้องกำหนดจำนวนกรรมการไว้ให้มีจำนวนยืดหยุ่นได้ เช่น อย่างน้อยกี่คน อย่างมากกี่คน แต่ไม่ควรกำหนดให้มีมากหรือน้อยจนเกินไป คือไม่ควรน้อยกว่า 3 คน และไม่ควรมากกว่า 40 คน

- กำหนดตำแหน่งคณะกรรมการไว้ด้วย เช่น ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เภรัญญิก เลขานุการและตำแหน่งอื่น ๆ ตามแต่คณะกรรมการมูลนิธิจะเห็นสมควร มิให้ตั้งตำแหน่งเป็นกรรมการ

- กำหนดวิธีการเลือกตั้งกรรมการมูลนิธิและคะแนนเสียงที่ถือเป็นมติ

- กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการมูลนิธิ

(ไม่ควรดำรงตำแหน่งเกิน 4 ปี)

- การแต่งตั้งกรรมการมูลนิธิต้องระบุชื่อบุคคล มิให้ระบุชื่อตำแหน่งเป็นกรรมการ เพราะการพิจารณาคุณสมบัติของผู้เป็นกรรมการจะพิจารณาจากตัวบุคคล ตามบัญชี 4 หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 14790/2505 ลงวันที่ 5 กันยายน 2505

- กำหนดการแต่งตั้งกรรมการมูลนิธิแทนตำแหน่งที่ว่างพร้อมทั้งกำหนดวาระในการอยู่ในตำแหน่งไว้ด้วย

(6) หมวดอำนาจหน้าที่คณะกรรมการมูลนิธิ

กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรรมการมูลนิธิแต่ละตำแหน่งว่ามีอำนาจหน้าที่อย่างไร

(7) หมวดอนุกรรมการ ในกรณีคณะกรรมการมูลนิธิมีความจำเป็นต้องแต่งตั้งบุคคลภายนอกเพื่อช่วยงานมูลนิธิเป็นกรณีพิเศษประจำหรือเฉพาะเป็นครั้งคราว ก็สามารถแต่งตั้งได้ในรูปของคณะอนุกรรมการโดยกำหนดผู้มีอำนาจแต่งตั้ง กอตกอน คณะอนุกรรมการ หน้าที่ความรับผิดชอบและวาระอยู่ในตำแหน่งของคณะอนุกรรมการ

(8) หมวดการประชุมคณะกรรมการมูลนิธิ กำหนดเวลาการประชุมสามัญประจำปีภายในเดือนใด กำหนดองค์ประชุมของคณะกรรมการ กำหนดการประชุมวิสามัญ ผู้มีอำนาจเรียกประชุม และคะแนนเสียงที่ถือเป็นมติ

(9) หมวดการเงิน กำหนดอำนาจการสั่งจ่ายเงินของประธานกรรมการ อำนาจการเก็บรักษาเงินของเหรัญญิก การนำเงินฝากธนาคาร กำหนดตัวผู้เบิกจ่ายจากธนาคาร วิธีการใช้จ่ายเงินของมูลนิธิ วางระเบียบการเงิน การบัญชี และทรัพย์สินของมูลนิธิ กำหนดผู้ตรวจสอบบัญชีและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบบัญชี

(10) หมวดการแก้ไขข้อบังคับ กำหนดอำนาจหน้าที่และวิธีการแก้ไขข้อบังคับ

(11) หมวดการเลิกมูลนิธิ กำหนดกรณีการสิ้นสุดของมูลนิธิ และการยกทรัพย์สินของมูลนิธิให้แก่องค์การที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลในกรณีที่มูลนิธิล้มเลิก การระบุชื่อนิติบุคคลผู้รับทรัพย์สินต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าชื่อเป็นของนิติบุคคลหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชื่อหน่วยงานทางราชการ เช่น โรงเรียนรัฐบาล ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่กรมเจ้าสังกัดของโรงเรียนนั้นจึงมีฐานะเป็นนิติบุคคลเป็นต้น ดังนั้นการระบุชื่อโรงเรียนรัฐบาลเป็นผู้รับทรัพย์สินของมูลนิธิจึงกระทำไม่ได้ ต้องระบุชื่อกรมเจ้าสังกัดของโรงเรียนนั้นแต่อาจจะระบุว่า “เพื่อประโยชน์แก่โรงเรียน.....”

ได้

(12) หมวดเบ็ดเตล็ด กำหนดผู้มีอำนาจในการตีความข้อบังคับมูลนิธิโดยกำหนดให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับในกรณีที่ข้อบังคับของมูลนิธิไม่ได้กำหนดวิธีการใช้ และกำหนดข้อความต่อไปนี้ด้วย คือ “มูลนิธิต้องไม่ดำเนินการหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกันหรือเพื่อบุคคลใด นอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้นเอง”

(13) การลงนามในฐานะผู้จัดทำข้อบังคับ การให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการมูลนิธิ เป็นผู้ลงนามในฐานะผู้จัดทำข้อบังคับ เพื่อให้ถูกต้องตรงตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับดังกล่าวข้างต้น

3.1.2.6 การจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงมูลนิธิ⁽²⁵⁾ มูลนิธิที่จัดทะเบียนจัดตั้งแล้ว ต้องการเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิหรือแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิ ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิตั้งอยู่ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการมูลนิธิมีมติให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง พร้อมด้วยหลักฐานจำนวน 4 ชุด ดังต่อไปนี้

1) กรณีเปลี่ยนแปลงกรรมการมูลนิธิ

1.1 แบบ ม.น.3

1.2 บัญชีงบดุล ซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้ลงนาม

รับรองแล้ว

1.3 บันทึกการประชุมคณะกรรมการมูลนิธิ ซึ่งมีมติให้

เปลี่ยนแปลง

1.4 บัญชีรายชื่อกรรมการชุดเก่า-ใหม่

1.5 บันทึกการสอบสวนคุณสมบัติกรรมการ (เฉพาะ

บุคคลที่ไม่เคยเป็นกรรมการมูลนิธิใดมาก่อน)

2) กรณีแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิ

2.1 แบบ ม.น.3

2.2 บัญชีงบดุล ซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้ลงนาม

รับรองแล้ว

⁽²⁵⁾อ้างแล้ว (24)

2.3 บันทึกการประชุมคณะกรรมการมูลนิธิ ซึ่งมีมติให้
เปลี่ยนแปลง

2.4 ข้อบังคับของมูลนิธิ เก่า-ใหม่

3) ขั้นตอนการยื่นคำขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการ
หรือแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิ ในกรณีที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ-
มหานคร

3.1 ให้ประธานมูลนิธิหรือกรรมการมูลนิธิผู้ได้รับ
มอบหมาย ยื่นเรื่องราว ณ ศาลว่าการกรุงเทพมหานคร

3.2 เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานทะเบียนมูลนิธิประจำ
กรุงเทพมหานครตรวจสอบเอกสารหลักฐาน เมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้ว ส่งเอกสารเรื่องราวขออนุญาต
จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการ หรือแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิไปกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้
นายทะเบียน (ปลัดกระทรวงมหาดไทย) พิจารณานุญาต

นายทะเบียนพิจารณานุญาตแล้ว จะออกใบสำคัญ
แสดงการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงให้แก่มูลนิธิ (ม.น.2) เก็บใจความสำคัญส่งสำนักงานเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา (กรณีจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการมูลนิธิไม่ต้อง
ประกาศราชกิจจานุเบกษา) และส่ง ม.น.2 พร้อมเรื่องราวดินกรุงเทพมหานคร

3.3 กรุงเทพมหานคร แจ้งผู้ร้องเพื่อรับเอกสาร และ
ม.น.2 พร้อมเสียดำธรรมเนียมและใบกรณีที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอื่น

3.4 ประธานมูลนิธิหรือกรรมการมูลนิธิผู้ได้รับมอบ
หมายยื่นเรื่องราว ณ อำเภอท้องที่ที่สำนักงานใหญ่มูลนิธิตั้งอยู่

3.5 อำเภอตรวจสอบหลักฐานถูกต้องแล้ว ให้เสนอ
ความเห็นไปยังจังหวัด

3.6 จังหวัดรวบรวมเรื่องเสนอนายทะเบียน พร้อม
แบบ ม.น.2 เมื่อนายทะเบียนอนุญาตและลงนามในแบบ ม.น.2 แล้ว ส่งเรื่องให้อำเภอเพื่อแจ้งผู้ขอชำระ
ค่าธรรมเนียมและรับแบบ ม.น.2

3.7 ในจังหวัดเก็บใจความสำคัญ ส่งสำนักงาน
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา (กรณีจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการ
มูลนิธิไม่ต้องประกาศราชกิจจานุเบกษา)

3.1.2.7 การเลิกมูลนิธิ⁽²⁴⁾

1) มูลนิธิย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

1.1 เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ

1.2 ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะ
เวลานั้น

1.3 ถ้ามูลนิธิตั้งวัตถุประสงค์ไว้อย่างใด และได้ดำเนินการ-
การตามวัตถุประสงค์สำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือวัตถุประสงค์นั้นกลายเป็นพันธวิสัย

1.4 เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย

1.5 เมื่อศาลมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิ โดยนายทะเบียน
พนักงานอัยการ หรือผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดอาจร้องขอต่อศาล ให้มีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิได้ในกรณี
ใด ดังต่อไปนี้

ก เมื่อปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อ
กฎหมาย

ข เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมาย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชน หรือความ
มั่นคงของรัฐ

ค เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิไม่สามารถดำเนินการกิจการ
ต่อไปได้ ไม่ว่าเพราะเหตุใด หรือหยุดดำเนินการกิจการตั้งแต่สองปีขึ้นไป

2 ขั้นตอนการเลิกมูลนิธิ

2.1 คณะกรรมการมูลนิธิจัดประชุม เมื่อแต่งตั้งผู้ชำระ
บัญชีจากคณะกรรมการของมูลนิธิ

2.2 คณะกรรมการของมูลนิธิมีอยู่ในตำแหน่งขณะที่มี
การเลิกมูลนิธิ แจ้งการเลิกมูลนิธิต่อนายทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการเลิกมูลนิธิ

2.3 ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการเลิกมูลนิธิ ผู้ชำระ
บัญชีต้องดำเนินการ

ก บอกกล่าวแก่ประชาชน โดยประกาศโฆษณาใน หนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ 2 ครั้ง เป็นอย่างน้อยว่ามูลนิธิได้เลิกแล้วและให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลาย ยื่นคำ ทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

ข ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกัน เป็นจดหมาย ลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลาย ทุก ๆ คน ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในบัญชีเอกสารของมูลนิธิ

ค ต้องทำงบดุลขึ้นโดยเร็วที่สุดที่เป็นวิสัยจะทำได้ ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ ลงนามว่าถูกต้องและเรียกประชุมคณะกรรมการมูลนิธิ เพื่ออนุมัติบัญชี งบดุล

ง เสนอรายงานการชำระบัญชีต่อนายทะเบียนมูลนิธิ และให้นายทะเบียนมูลนิธิเป็นผู้อนุมัติรายงานนั้น

2.4 เมื่อได้ชำระบัญชีแล้วให้อธิบดีทรัพย์สินของมูลนิธิให้ แก่มูลนิธิ หรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ตามมาตรา 110 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่ง ได้ระบุชื่อไว้ในข้อบังคับของมูลนิธิ และเมื่อได้อธิบดีทรัพย์สินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีแจ้ง นายทะเบียนได้ทราบ

อนึ่ง กรณีที่เป็นการเลิกมูลนิธิตามคำสั่งศาลก็ให้ถือ ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น

3.1.2.8 การขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารเกี่ยวกับมูลนิธิ⁽²⁵⁾

(1) ในกรณีที่ สำนักงานใหญ่ ของมูลนิธิ ตั้งอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอ ณ ศาลว่าการกรุงเทพมหานคร

(2) ในกรณีที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอื่น ให้ยื่นคำขอ ณ ศาลากลางจังหวัดนั้น ๆ

⁽²⁷⁾ อ้างแล้ว (26)

2.3 รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการของ
สมาคม

2.4 รายงานการประชุมก่อตั้งสมาคม

2.5 แผนผังที่ตั้งสังเขปของสมาคมทั้งสำนักงานใหญ่และ
สำนักงานสาขา (ถ้ามี)

2.6 หนังสืออนุญาตให้ใช้สถานที่ของสมาคม

2.7 สำเนาหรือภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนหรือ
บัตรอื่นที่ทางราชการออกให้และภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านของผู้จะเป็นสมาชิกและผู้จะเป็นกรรมการ
ของสมาคม

2.8 เอกสารอื่นๆ (ถ้ามี)

กรณี สมาคมที่ขอจดทะเบียนมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของ
สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้แนบสำเนาหรือภาพถ่ายใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การตาม
กฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติพร้อมกับการยื่นคำขอด้วย

ก. การปฏิบัติของอำเภอ

เมื่ออำเภอรับเรื่องราวและได้ตรวจสอบหลักฐาน
เอกสารคุณสมบัติของกรรมการแล้ว ให้ส่งเรื่องดังกล่าวไปยังจังหวัด

ข. การปฏิบัติของจังหวัด

(1) จังหวัดตรวจสอบหลักฐานเอกสาร โดยใน
กรณีที่สมาคมมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้จัดส่งเรื่องราวพร้อม
เอกสารให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาก่อน เพื่อขอรับใบอนุญาตให้จัดตั้ง
เป็นสมาคมหรือองค์การ และนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะนายทะเบียนพิจารณาจดทะเบียน

(2) ออก ส.ด. 4 พร้อมเก็บใจความสำคัญ
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(3) ส่งเรื่องราวคืนอำเภอ จำนวน 1 ชุด เพื่อแจ้ง
ผู้ยื่นคำขอรับและเก็บค่าธรรมเนียม

(4) สำเนาเอกสารให้กระทรวงมหาดไทย 1 ชุด ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0310.2/ว 109 ลงวันที่ 11 มกราคม 2538 เรื่องการปฏิบัติตามกฎกระทรวง (พ.ศ.) ออกตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.1.1.5 การจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงสมาคม⁽¹²⁾

1) กรณีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคม ให้สมาคมยื่นคำขอ ตามแบบ ส.ค.2 ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ว่าการกิ่งอำเภอที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมตั้งอยู่ ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติพร้อมเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้ จำนวน 3 ชุด

1.1 รายงานการประชุมของที่ประชุมใหญ่ที่มีมติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคม

1.2 ข้อบังคับของสมาคมฉบับเก่าและข้อบังคับของสมาคมฉบับใหม่

1.3 ตารางเปรียบเทียบข้อบังคับของสมาคมฉบับเก่าและข้อบังคับของสมาคมฉบับใหม่

1.4 แผนผังที่ตั้งสังเขปของสมาคมและหนังสืออนุญาตให้ใช้สถานที่ตั้งของสมาคมในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ตั้ง

2) กรณีการแต่งตั้งกรรมการสมาคมชั้นใหม่ทั้งชุดหรือการเปลี่ยนกรรมการของสมาคม ให้สมาคมยื่นคำขอตามแบบ ส.ค.3 ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ว่าการกิ่งอำเภอที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมตั้งอยู่ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีการแต่งตั้งหรือเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม พร้อมเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้ จำนวน 3 ชุด

2.1 รายงานการประชุมของสมาคมที่มีมติให้มีการแต่งตั้งกรรมการชั้นใหม่ทั้งชุดหรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม

2.2 ข้อบังคับของสมาคม

2.3 รายชื่อกรรมการเก่าและกรรมการใหม่

2.4 สำเนาหรือภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรอื่นที่ทางราชการออกให้ และภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านของกรรมการใหม่

⁽¹²⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 4.

3.1.1.6 การเลิกสมาคม⁽¹³⁾

ตามมาตรา 101 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535 กำหนดให้สมาคมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังนี้

1) เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ เป็นการเลิกตามเหตุที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสมาคมนั้น ๆ และสมาคมได้ปฏิบัติตามเหตุที่กำหนดไว้ครบถ้วนแล้ว

2) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะเวลานับเป็นการเลิกตามกำหนดเวลาที่ตกลงไว้ ซึ่งอาจเป็นการกำหนดไว้ในข้อบังคับหรือในมติที่ประชุมจัดตั้งก็ได้

3) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นเพื่อกระทำการใด เมื่อกิจการนั้นสำเร็จแล้วเป็นการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะกิจและกิจการนั้นได้กระทำครบถ้วนแล้ว

4) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้เลิก เป็นการเลิกโดยผลจากที่ประชุมใหญ่ของสมาคม

5) เมื่อสมาคมล้มละลาย เป็นการเลิกโดยผลจากการที่สมาคมถูกฟ้องล้มละลาย และศาลได้สั่งเป็นที่สิ้นสุดแล้ว

6) เมื่อนายทะเบียนถอนชื่อออกจากทะเบียน ในกรณี

6.1 เมื่อปรากฏในภายหลังการจดทะเบียนว่า วัตถุประสงค์ของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ และนายทะเบียนได้สั่งให้แก้ไขแล้ว แต่สมาคมไม่ปฏิบัติตามภายในเวลาที่นายทะเบียนกำหนด

6.2 เมื่อปรากฏว่า การดำเนินกิจการของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

6.3 เมื่อสมาคมหยุดดำเนินกิจการติดต่อกันตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป

6.4 เมื่อปรากฏว่า สมาคมให้หรือปล่อยให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการของสมาคมเป็นผู้ดำเนินกิจการของสมาคม

⁽¹³⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 4-5.

6.5 เมื่อสมาคมมีสมาชิกเหลือน้อยกว่า 10 คน มาเป็นเวลาติดต่อกันกว่า 2 ปี

7) เมื่อศาลสั่งให้เลิก

3.1.1.7 อัตราค่าธรรมเนียม⁽¹⁴⁾

ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนและค่าธรรมเนียมอื่น ให้เรียกเก็บตามอัตราดังต่อไปนี้

(1) ค่าจดทะเบียนสมาคม	2,000 บาท
(2) ค่าจดทะเบียนการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคมหรือค่าจดทะเบียนการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมขึ้นใหม่ทั้งชุด หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม ครั้งละ	200 บาท
(3) ค่าขอตรวจเอกสาร ครั้งละ	50 บาท
(4) ค่าติดสำเนาเอกสารพร้อมด้วย	
คำรับรองว่าถูกต้อง แผ่นละ	10 บาท
แต่ไม่เกิน	500 บาท
(5) ค่าคำขอให้นายทะเบียนดำเนินการใด ๆ	
เกี่ยวกับสมาคม ครั้งละ	5 บาท

3.1.1.8 ความผิดเกี่ยวกับสมาคม⁽¹⁵⁾

พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสมาคมไว้ ดังนี้

⁽¹⁴⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 5-6.

⁽¹⁵⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 6-7.

1) ผู้ใดใช้คำว่า “สมาคม” ประกอบกับชื่อ ในดวงตรา ป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความหรือเอกสารอย่างอื่นเกี่ยวกับธุรกิจ โดยมีได้เป็นสมาคมที่ได้จดทะเบียนตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น เว้นแต่เป็นการใช้ในการขอจดทะเบียนเกี่ยวกับการ ตั้งสมาคมหรือในการแปลอักษรต่างประเทศเป็นอักษรไทย โดยมีอักษรต่างประเทศ กำกับไว้ด้วย ต้อง ระวังโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท และปรับอีกวันละไม่เกิน 500 บาท จนกว่าจะเลิกใช้

2) ผู้ใดดำเนินกิจการของคณะบุคคลใดโดยกระทำการอย่าง หนึ่งอย่างใดให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่า กิจการนั้นเป็นสมาคมที่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ และการกระทำความดังกล่าวจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวังโทษจำคุก ไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลใดที่ใช้ชื่อว่า สมาคม โดยรู้ อยู่ว่า เป็นสมาคมที่มีได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องระวังโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท

4) สมาคมใดไม่ใช้คำว่า สมาคม ประกอบชื่อ ต้องระวังโทษ ปรับไม่เกิน 20,000 บาทและปรับอีกวันละไม่เกิน 500 บาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

5) สมาคมใดมิได้จดทะเบียนแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับต่อนาย ทะเบียนภายในกำหนด 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติ ต้องระวังโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท

6) สมาคมใดมิได้จดทะเบียนการแต่งตั้งหรือเปลี่ยนแปลง กรรมการของสมาคมต่อนายทะเบียนภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่มีการแต่งตั้งหรือเปลี่ยนแปลง กรรมการของสมาคม ต้องระวังโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท

7) สมาคมใดไม่ยอมให้สมาชิกของสมาคมตรวจตรากิจการ และทรัพย์สินของสมาคมในระหว่างเวลาทำการของสมาคม ต้องระวังโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท

8) กรรมการของสมาคมผู้ใดดำเนินกิจการผิดวัตถุประสงค์ ของสมาคม และการดำเนินกิจการนั้นเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคง ของรัฐ ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

9) คณะกรรมการของสมาคมไม่แจ้งการเลิกสมาคมต่อนาย ทะเบียนภายในระยะเวลา 14 วัน นับแต่วันที่มีการเลิกสมาคม กรรมการของสมาคมนั้นต้องระวังโทษ ปรับไม่เกินคนละ 10,000 บาท เว้นแต่กรรมการผู้ใดของสมาคมนั้นจะพิสูจน์ได้ว่า การที่มีได้แจ้งนั้น มิ ได้เกิดจากการกระทำของตนเอง

10) ผู้ใดแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่น เป็นการฝ่าฝืน มาตรา 107 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

11) ผู้ใดยังขึ้นแสดงตนเป็นกรรมการหรือสมาชิกของสมาคม โดยรู้หรือนายทะเบียนได้ถอนชื่อสมาคมนั้นออกจากทะเบียนแล้ว หรือถูกศาลสั่งเลิกแล้ว ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท

3.1.1.9 การควบคุมสมาคม⁽¹⁶⁾

สมาคมถูกควบคุมโดยรัฐ ดังนี้

1. กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 92/2519 เรื่อง ตั้งคณะกรรมการสอดส่องพฤติกรรมของสมาคม โดยในกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บังคับการตำรวจนครบาล ผู้กำกับการตำรวจนครบาล สารวัตรหรือ สารวัตรใหญ่สถานีตำรวจนครบาลซึ่งสำนักงานสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่ ผู้แทนผู้บังคับการตำรวจ- สันติบาล ผู้แทนหัวหน้ากองทะเบียนกรมตำรวจ ส่วนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร คณะ กรรมการประกอบด้วย ปลัดจังหวัดหรือผู้แทน อัยการจังหวัดหรือผู้แทน ผู้กำกับการตำรวจภูธร- จังหวัด นายอำเภอ สารวัตร หรือสารวัตรใหญ่สถานีตำรวจภูธรอำเภอ แล้วแต่กรณี ซึ่งสำนักงาน ของสมาคมตั้งอยู่ในเขตท้องที่โดยมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ตลอดจนสอดส่องดูแล พฤติการณ์ของสมาคมที่ตั้งอยู่เขตท้องที่ หากพบว่าสมาคมใดดำเนินการฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคม หรือฝ่าฝืนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสมาคม ให้คณะกรรมการดังกล่าวรายงานต่อ นายทะเบียนเพื่อดำเนินการถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียน ส่วนสมาคมที่ขอตั้งขึ้นใหม่ เมื่อเจ้าหน้าที่ รับคำขอแล้ว ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาก่อน และให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบการขอตั้งสมาคมใหม่ว่าจะมีพฤติกรรมตั้งบังหน้า เพื่อจัดให้มีเล่นบิลเลียดหรือไม่ พร้อมกับทำ ความเห็นแจ้งนายทะเบียนว่าสมควรอนุญาตหรือไม่ด้วย

⁽¹⁶⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียน สมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 7-8.

2. การควบคุมสมาคมซึ่งตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในกรณีที่มีการตั้งโต๊ะบิลเลียด ให้ดำเนินการตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2503) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 27 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ดังนี้

2.1 จัดตั้งสมาคมซึ่งเล่นเพื่อการรื่นเริงจำนวนไม่เกิน 5 โต๊ะ โดยสมาคมเก็บค่าเกมตามสมควร

2.2 จัดให้มีการเล่นในวันปฏิบัติราชการตามปกติระหว่าง เวลา 15.00 นาฬิกา ถึงเวลา 01.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น และในวันหยุดราชการระหว่างเวลา 11.00 นาฬิกา ถึงเวลา 01.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น

2.3 ห้ามมิให้เล่นเป็นอย่างอื่นนอกจากเล่นอย่างการนับแต้มชนะกันเป็นเกมสั้น เกมยาว หรือเล่นอย่างอื่นที่เรียกว่าสนุกเกอร์ หรือรัสเซียพูล

2.4 ห้ามมิให้ผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะเข้าเล่นด้วย

3.1.1.10 ทรัพย์สินของสมาคมเมื่อมีการเลิกสมาคม

มาตรา 107 แห่งประมวลแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ว่า เมื่อสมาคมใดต้องเลิกและได้มีการชำระบัญชีตามที่กำหนดไว้ในบรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยการชำระบัญชีหักส่วนจดทะเบียน หักหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทยกจำกัด แล้ว หากมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด จะแบ่งให้แก่สมาชิกของสมาคมนั้นไม่ได้ ทรัพย์สินที่เหลือนั้นจะต้องโอนให้แก่สมาคมหรือมูลนิธิหรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสาธารณกุศลตามที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับสมาคม และถ้าในข้อบังคับสมาคมไม่ได้ระบุชื่อไว้ก็ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ แต่ถ้าข้อบังคับของสมาคมหรือที่ประชุมใหญ่ไม่ได้ระบุผู้รับโอนทรัพย์สินดังกล่าวไว้ หรือระบุไว้แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ให้ทรัพย์สินที่เหลืออยู่นั้นตกเป็นของแผ่นดิน

จากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสมาคมอยู่ 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานตำรวจสันติบาลในกรณีสมาคมที่จะขอจดทะเบียนตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และที่ว่าการอำเภอ (สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย) ในกรณีสมาคมที่จะขอจดทะเบียนตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น และขั้นตอนในการขอจดทะเบียนตั้งสมาคมก็เป็นที่ยุ่งยากมากมาย หลายขั้นตอนสร้างความไม่สะดวกให้แก่ประชาชนผู้จะขอตั้งสมาคมเป็นอย่างมากทั้ง ๆ ที่สมาคมนี้มีวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนอยู่แล้วว่ามีใช่เป็นการตั้งเพื่อหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน การที่คนเขามารวมตัวกันเป็นสมาคม จึงเพื่อวัตถุประสงค์อื่นอันมิใช่เป็นการหากำไรหรือ

หารายได้ และนอกจากนี้ เนื่องจากในมาตรา 82 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁽¹⁷⁾ ได้บัญญัติเอาไว้ว่า ผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมจะต้องมีฐานะและความประพฤติเหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม ดังนั้นการให้ตำรวจสันติบาลเป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติดังกล่าวของผู้ที่จะเป็นกรรมการสมาคมจึงดูไม่เหมาะสม และเกิดความล่าช้าในการดำเนินงานอีกด้วย

(17)ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 82 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพร้อมทั้งข้อบังคับแล้วเห็นว่าคำขอนั้นถูกต้องตามมาตรา 81 และข้อบังคับถูกต้องตามมาตรา 79 และวัตถุประสงค์ของสมาคมไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือไม่เป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ และรายการซึ่งจดแจ้งในคำขอหรือข้อบังคับสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคม และผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมนั้นมีฐานะและความประพฤติเหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคมนั้นและประกาศการจัดตั้งสมาคมในราชกิจจานุเบกษา

ก้านายทะเบียนเห็นว่าคำขอหรือข้อบังคับไม่ถูกต้องตามมาตรา 81 หรือมาตรา 79 หรือรายการซึ่งจดแจ้งในคำขอหรือข้อบังคับไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคม หรือผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมมีฐานะหรือความประพฤติไม่เหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม ให้มีคำสั่งให้ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง เมื่อแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงถูกต้องแล้ว ให้รับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคมนั้น

ก้านายทะเบียนเห็นว่าไม่อาจรับจดทะเบียนได้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ หรือผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนไม่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของนายทะเบียน ให้นายทะเบียนมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนและแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลที่ไม่รับจดทะเบียนไปยังผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนโดยมิชักช้า

ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่รับจดทะเบียนนั้นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่รับจดทะเบียน

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยวินิจฉัยอุทธรณ์และแจ้งคำวินิจฉัยให้ผู้อุทธรณ์ทราบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับหนังสืออุทธรณ์ คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้เป็นที่สุด

จากขั้นตอน ระเบียบ และกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่าได้เกิดการสร้างภาระ สร้างข้อจำกัด และสร้างความยุ่งยากให้กับผู้ที่ต้องการจดทะเบียนเป็นสมาคมอยู่มาก โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชน “ขนาดเล็ก” ที่จะยื่นคำขอจดทะเบียนต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ อย่างมากในการจดทะเบียน รวมทั้งยังต้องถูกตรวจสอบและถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐอย่างมาก ดังนั้น จึงทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งเลือกที่จะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นสมาคมตามระบบกฎหมายไทยมากกว่า

3.1.2 มูลนิธิ

3.1.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งมูลนิธิมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่สี่ฉบับคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งอนุบัญญัติ เช่น กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และหนังสือสั่งการที่ออกตามความในกฎหมายทั้งสามฉบับด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมูลนิธิเอาไว้ใน บรรพ 1 ส่วนที่ 3 มาตรา 110-136⁽¹⁸⁾ โดยมีรายละเอียดคือ ความหมายของมูลนิธิ (มาตรา 110) ข้อบังคับของมูลนิธิ(มาตรา 111-113) การจดทะเบียนมูลนิธิ (มาตรา 114-122) การดำเนินกิจการของมูลนิธิ (มาตรา 123-129) การเลิกมูลนิธิ (มาตรา 130) การควบคุมโดยรัฐ (มาตรา 131-136) ส่วนอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องก็คือ กฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480 เรื่องการจัดตั้งมูลนิธิ กฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2503 เรื่อง คำธรรมเนียมในการจัดตั้งมูลนิธิ กฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2526 เรื่องการขอแก้ไขข้อความสำคัญแห่งตราสารตั้งมูลนิธิ ระเบียบการจดทะเบียน

(18)เดิม มูลนิธิอยู่ในบรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 2 ส่วนที่ 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งใช้บังคับโดยพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2468 และต่อมา ได้มีการตรวจชำระประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ในปี ค.ศ. 2535 และได้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับมูลนิธิมาไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 2 ส่วนที่ 3 มาตรา 110-136 แทน

มูลนิธิ พ.ศ. 2497 ระเบียบการจดทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2526 และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง แต่งตั้งนายทะเบียน พ.ศ. 2535

ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดตั้งมูลนิธิไว้ในมาตรา 14 คือ

“มาตรา 14 สมาคมหรือองค์การใด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานสภากาชาดหรือวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภากาชาดหรือวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายหรือดำรงอยู่ต่อไป และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้ สมาคมหรือองค์การที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำรงอยู่ต่อไปให้เลิกและหยุดดำเนินการทันที อนึ่ง ถ้าสภากาชาดหรือวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควรที่จะสั่งเพิกถอนการอนุญาตที่ให้ไว้แก่สมาคมหรือองค์การใดก็ได้ สมาคมหรือองค์การเช่นว่านั้นจักต้องเลิกและหยุดดำเนินการทันทีตถกกัน”

และสำหรับพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดของมูลนิธิและการลงโทษมูลนิธิที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ในมาตรา 60-69

3.1.2.2 ความหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110 ได้ให้ความหมายของมูลนิธิไว้ว่า “มูลนิธิได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหมายผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดนอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลินั้นเอง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่ามูลนิธิได้แก่

- ก. เป็นทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะ
- ข. มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ และ
- ค. มีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน

3.1.2.3 หลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ

ก. ต้องมีบุคคลหรือคณะบุคคลตกลงยกทรัพย์สินของตนเองให้เป็นกองทุนมูลนิธิ โดยมีมูลค่าทรัพย์สินเป็นกองทุนในการขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) ถ้ามีทรัพย์สินอย่างอื่นจะต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) และเมื่อรวมกับทรัพย์สินอย่างอื่นแล้วต้องมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) ตามที่หนังสือที่ มท 0102/ว 1548 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534

มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา สาธารณภัย และเพื่อการบำบัดรักษาคนพิการ ป้องกันผู้ป่วยจากยาเสพติด เอชไอวี หรือมูลนิธิที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ ได้รับการผ่อนผันให้มีทรัพย์สินเป็นกองทุนมูลค่าไม่ต่ำกว่า 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) ถ้ามีทรัพย์สินอย่างอื่น จะต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) และเมื่อรวมกับทรัพย์สินอย่างอื่นแล้ว ต้องมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 200,000 บาท⁽¹⁹⁾

ข. ต้องมีคณะบุคคลไม่น้อยกว่า 3 คน เป็นผู้ดำเนินกิจการของมูลนิธิ ตามกฎหมายและข้อบังคับของมูลนิธิ

3.1.2.4 วิธีการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ

การจัดตั้งมูลนิธิเป็นนิติบุคคล มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสองหน่วยงานคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทย โดยในการจดทะเบียนนั้นจะต้องเริ่มต้นขออนุญาตจัดตั้งมูลนิธิต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งมูลนิธิแล้ว ผู้ขอจัดตั้งจึงค่อยไปดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลที่กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร ในกรณีที่มูลนิธิตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร หรือที่ทำการปกครองจังหวัดในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครที่มูลนิธินั้นตั้งอยู่ต่อไป

1) ขั้นตอนในการขอจัดตั้งมูลนิธิต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)⁽²⁰⁾

⁽¹⁹⁾หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท. 0402/ว2073 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2534 เรื่อง การขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ

⁽²⁰⁾ที่มา : คู่มือการจัดตั้งมูลนิธิ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

1.1 การขอจัดตั้งมูลนิธิในกรุงเทพมหานคร

ก. ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิต้องมีอย่างน้อย 3 คน

ข. ขอเอกสารและสอบถามรายละเอียดการขอจัดตั้งมูลนิธิได้จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)

ค. ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิต้องจัดประชุมเริ่มขอจัดตั้งเพื่อปรึกษาและพิจารณาร่างข้อบังคับของมูลนิธิที่จะจัดตั้ง

ง. ผู้ขอจัดตั้งต้องจัดทำเอกสารเพื่อยื่นขออนุญาตจัดตั้งต่อ สวช. จำนวน 2 ชุด

จ. เจ้าหน้าที่พิจารณาและเสนอความเห็นเพื่อ

- เสนออนุญาตเมื่อเอกสารถูกต้อง

- เสนอลงนามแจ้งผู้ขอจัดตั้งให้แก้ไขถ้า

เอกสารไม่สมบูรณ์ (ส่งเอกสารกลับคืน) เมื่อผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิแก้ไขเอกสารถูกต้องแล้วให้ส่งเอกสารกลับเพื่อเจ้าหน้าที่จะทำเสนออนุญาตต่อไป

- เสนอลงนามส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ต้องพิจารณาเสนอความเห็นเพื่อพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตในกรณีที่

- วัตถุประสงค์ของมูลนิธิเกี่ยวกับ

ศาสนาอื่นนอกจากศาสนาพุทธ ส่งไปกรมการศาสนา

- เกี่ยวกับต่างประเทศและความ

มั่นคงของชาติ ส่งกระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

ฉ. เสนอเรื่องออกไปอนุญาตจัดตั้งมูลนิธิ

ช. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ-

ชาติพิจารณาลงนามกรณีอนุญาต

ซ. แจ้งผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิเพื่อมารับใบอนุญาต

จัดตั้ง

ณ. กรณีที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งมูลนิธิแล้ว ผู้

ขอจัดตั้งต้องไปดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลที่กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานครต่อไป

1.2 การขอจัดตั้งมูลนิธิในส่วนภูมิภาค

ก. ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิต้องมีอย่างน้อย 3 คน

ข. ขอเอกสารและสอบถามรายละเอียดการขอจัดตั้งมูลนิธิได้ที่อำเภอ หรือที่ทำการปกครองจังหวัดที่จะจัดตั้งมูลนิธินั้น ๆ

ค. ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิต้องจัดประชุมผู้เริ่มขอจัดตั้งเพื่อปรึกษาและพิจารณาร่างข้อบังคับของมูลนิธิที่จะจัดตั้ง

ง. ผู้ขอจัดตั้งทำเอกสารเพื่อยื่นขออนุญาตจัดตั้งต่ออำเภอ หรือที่ทำการปกครองจังหวัด จำนวน 2 ชุด

จ. อำเภอพิจารณาและเสนอเรื่องไปยังจังหวัด

ฉ. จังหวัดพิจารณาและส่งเรื่องไปยังสำนักงาน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จำนวน 2 ชุด

ช. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พิจารณาและเสนอความเห็นเพื่อ

- เสนออนุญาตเมื่อเอกสารถูกต้อง

- เสนอลงนามแจ้งจังหวัดและผู้ขอจัดตั้ง

ให้แก้ไขถ้าเอกสารไม่สมบูรณ์ (ส่งเอกสารกลับคืน) เมื่อจังหวัดดำเนินการให้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิแก้ไขเอกสารถูกต้องแล้ว ให้จังหวัดส่งเอกสารกลับคืนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อเจ้าหน้าที่จะดำเนินการต่อไป

- เสนอลงนามส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ต้องพิจารณาเสนอความเห็นเพื่อพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตในกรณี

- วัตถุประสงค์ของมูลนิธิเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ส่งไปกรมการศาสนา

กับศาสนาพุทธ ส่งไปกรมการศาสนา

- เกี่ยวกับต่างประเทศและความ

มั่นคงของชาติ ส่งกระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

ช. เสนอเรื่องออกใบอนุญาตจัดตั้งมูลนิธิ

ฅ. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่ง

ชาติ พิจารณาลงนามกรณีอนุญาต

ญ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติส่งเอกสารใบอนุญาตจัดตั้งมูลนิธิให้จังหวัด และแจ้งให้ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิไปดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลที่จังหวัด (ที่ทำการปกครอง)

ฎ. ผู้ขอจัดตั้งต้องไปดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลที่จังหวัด (ที่ทำการปกครองจังหวัดต่อไป)

1.3 เอกสารประกอบการขอจัดตั้งมูลนิธิของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)

คำร้องและเอกสารประกอบการขอจัดตั้งมูลนิธิ
ต้องจัดทำเอกสาร 2 ชุด

ว.ธ. 1)

เอกสารชุดหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยเอกสาร ดังนี้

ก. คำร้องขอจดทะเบียนในอนุญาต (แบบ

ข. ข้อบังคับมูลนิธิ

ค. รายงานการประชุมผู้เริ่มการจัดตั้งมูลนิธิ

ง. หนังสืออนุญาตให้ใช้สถานที่ตั้งมูลนิธิและ

สำเนาทะเบียนบ้านสถานที่ตั้งมูลนิธิ

จ. แผนที่ตั้งสำนักงานมูลนิธิ

ฉ. หนังสือให้ใช้ชื่อ-ชื่อสกุล เป็นชื่อของ

มูลนิธิ (กรณีใช้ชื่อ-ชื่อสกุล เป็นชื่อมูลนิธิ)

ช. บัญชีรายชื่อคณะกรรมการชุดแรกของ

มูลนิธิ

ซ. ประวัติของผู้เริ่มการจัดตั้งมูลนิธิ

ฅ. สำเนาบัตรประจำตัวและทะเบียนบ้านของ

ผู้เริ่มการจัดตั้งมูลนิธิ

ญ. หนังสือรับรองสถานภาพทางการเงินของผู้

ให้ดำนันสัญญาจากธนาคาร โดยระบุชื่อผู้มีอำนาจเบิกถอนเงินจากธนาคารด้วย

ฎ. หนังสือดำนันสัญญาว่าจะยกทรัพย์สินให้แก่

มูลนิธิ

แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย:

ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

บทนำ

ความทั่วไปเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย

1. ความเป็นมาขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย

องค์กรพัฒนาเอกชนมีที่มาจากสภาพความเป็นไปตามปกติของสังคม กล่าวคือ คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมต่างก็มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่มีความคิดและมีความเห็นดีที่เห็นว่างานที่เป็นการพัฒนาจะเป็นช่องทางที่ช่วยเหลือสังคมได้

เดิมหน้าที่ในการตอบสนองความมั่นคงปลอดภัยและความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่ต่อมา เมื่อรัฐมีประชากรมากขึ้นและต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนในสังคมมากขึ้นให้ทันกับเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายของรัฐสมัยใหม่ส่วนใหญ่ที่ต้องการเน้นความก้าวหน้าทางด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ รัฐจึงประสบปัญหาที่จะต้องเลือกพัฒนาระหว่างความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุกับการดูแลความผาสุกของประชาชน เหตุที่รัฐต้องเลือกระหว่างสองสิ่งดังกล่าวเพราะรัฐประสบปัญหาหลายประการ เช่น งบประมาณ ขาดแคลนบุคลากร พื้นที่ในการที่รัฐต้องดูแลมีขนาดใหญ่เกินกว่าจะดูแลได้ทั่วถึง ประกอบกับระบบราชการตามปกติเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างขึ้นระหว่างส่วนกลางที่เจริญก้าวหน้ากับท้องถิ่นที่ยังล้าหลังและขาดแคลนแทบจะทุกสิ่งทุกอย่างที่ส่วนกลางมี องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นได้โดยมีช่องว่างดังกล่าวเป็นปัจจัย

องค์กรพัฒนาเอกชนมีวิวัฒนาการมาจากกลุ่มคนผู้มีความปรารถนาดีในอันที่จะช่วยเหลือสังคม และในขณะเดียวกันพวกเขาได้พบเห็นปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมที่หน่วยงานของรัฐและระบบราชการต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงปัญหาและแก้ไขได้อย่างตรงจุดเนื่องจากระบบราชการเต็มไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานและไม่มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาระยะยาว ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบางรายที่สร้างปัญหาและความเดือดร้อนให้กับ

ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเข้ามารับหน้าที่ดังกล่าวโดยเข้ามาอุดช่องว่างที่ระบบราชการเข้าไม่ถึง และเป็นการเข้ามาแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าให้กับประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนลำบาก⁽¹⁾ โดยในการดำเนินการดังกล่าวขององค์กรพัฒนาเอกชนได้ร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสำคัญในท้องถิ่น เช่น พระ ครู ผู้นำชุมชน เพื่อร่วมกันคิดค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหความเดือดร้อนต่าง ๆ ให้กับประชาชน เช่น ปัญหาชนบท ปัญหาสังคม ปัญหาเด็ก ปัญหาสตรี ปัญหาสิทธิมนุษยชน ปัญหาสาธารณสุขขั้นมูลฐานที่หน่วยงานของรัฐและระบบราชการยังไม่สามารถแก้ไขได้เนื่องมาจากอุปสรรคอันเกิดจากระเบียบและขั้นตอนในการดำเนินการของรัฐเอง

ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินการช่วยเหลือสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ สถาบันทางศาสนาและมูลนิธินับได้ว่าเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนรุ่นบุกเบิกที่เข้ามาช่วยอุดช่องว่างที่รัฐไปไม่ถึง ต่อมา จึงมีกลุ่มคนที่ร่วมกันจัดตั้งสมาคม มูลนิธิและกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นเพื่อช่วยเหลือสังคมโดยเน้นไปที่การช่วยเหลือประเภทต่าง ๆ ตามความถนัด เช่น กลุ่มคนพิการ กลุ่มคนตาบอด ฯลฯ การรวมกลุ่มของคนเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่ว่า บทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาสังคมเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะร่วมมือกัน และในระยะหลังก็ได้มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนมากขึ้น จึงทำให้แนวโน้มในการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเป็นไปอย่างมีระบบมากขึ้น

สำหรับคำจำกัดความขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้น ภูมิธรรม เวชยชัย แห่งโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม ได้ให้ความหมายขององค์กรพัฒนาเอกชนไว้⁽²⁾ ว่าหมายถึง “องค์การหรือมูลนิธิหรือสมาคมหรือหน่วยงานที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น ซึ่งมีลักษณะเป็นสถาบันนอกระบบราชการ รวมตัวกันขึ้นตามกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มศึกษา กลุ่มสนใจ หรือกลุ่มที่มีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะดำเนินบทบาทในการช่วยเหลือและช่วยคลี่คลายปัญหาในสังคม การบริการสังคม รวมทั้งการพัฒนาสังคมโดยมิได้แสวงหากำไรหรือผลประโยชน์ใด ๆ”

⁽¹⁾มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.), ทศวรรษ..... องค์กรพัฒนาเอกชน, เอ็ดสัน เพรส โปรดักส์, มกราคม 2534, หน้า 2-3.

⁽²⁾ภูมิธรรม เวชยชัย, “องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย:สถาบันภาพ บทบาทและปัญหา”, หนังสือพัฒนาสังคม, พ.ศ. 2527, หน้า 23.

2. การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เมื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีมากขึ้นและประชาชนมีจำนวนมากขึ้น ปัญหาต่างๆ ก็เพิ่มขึ้นและมีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น การอาศัยกลไกตามปกติของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดแทบจะเป็นไปไม่ได้ องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือรัฐในการอุดช่องว่างต่างๆ เหล่านี้

องค์กรเอกชนในยุคแรกๆ เกิดขึ้นโดยได้รับแนวความคิดในการดำเนินงานมาจากองค์กรเอกชนในต่างประเทศที่สามารถดำเนินการช่วยเหลือรัฐในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างดี ประกอบกับมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในประเทศไทยที่รัฐไม่สามารถแก้ไขได้ องค์กรเอกชนจึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือรัฐในการแก้ปัญหาดังกล่าว

เป้าหมายการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยเท่าที่ได้ศึกษามาพบว่า สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทตามลักษณะภูมิประเทศ คือ องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามือง และองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหชนบท

ก. องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามือง

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า กรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยนั้นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นแหล่งรวมความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ กรุงเทพฯจึงเป็นแหล่งดึงดูดให้ประชาชนจากที่ต่างๆ เข้ามาประกอบอาชีพและเข้ามาสัมผัสในรูปแบบต่างๆ ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหาและเป็นแหล่งสะสมปัญหาต่างๆ มากที่สุดของประเทศที่ทั้งรัฐบาลและกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สำเร็จได้ องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นเพื่อช่วยรัฐแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสังคม เช่น ปัญหาเด็ก การใช้แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก เด็กจรจัด ฯลฯ ปัญหาด้านการคุ้มครองแรงงาน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสตรี ปัญหาโรคเอดส์ รวมถึงสถานฝึกอาชีพต่างๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลให้ได้มีความรู้ติดตัวเพื่อใช้ประกอบอาชีพในวันข้างหน้าต่อไป นอกจากปัญหาดังกล่าว ทางด้านสังคมเหล่านี้แล้ว ยังมีปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในเมืองทั้งด้านอากาศ แม่น้ำ ชยะ ที่ทวีความรุนแรงขึ้นและถือเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนสำหรับสังคมเมืองที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข. องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามชนบท ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชนบทไทยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวชนบทเอง กล่าวคือ เป็นชนบทที่ไม่ มีวันเปลี่ยนสภาพจากชนบทเป็นอย่างอื่นได้เนื่องจากรัฐไม่สามารถที่จะเข้าไปพัฒนาสร้างความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับชนบทเหล่านั้น องค์กรพัฒนาเอกชนหลาย ๆ ประเภทจึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาให้กับชนบทโดยเฉพาะ เช่น ปัญหาเรื่องการทำมาหากินของชาวชนบท ปัญหาเรื่องการสาธารณสุข การศึกษา รวมทั้งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง มหาศาลในเชิงเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อชาวชนบทอย่างมาก

ในการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามชนบทนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนจะทำงานร่วมกับชาวชนบทในลักษณะที่เป็นการกระตุ้นหรือเสริมสร้าง ศักยภาพของชาวชนบทโดยองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ คิด ทำ แก้ไข- ปัญหา เข้าไปร่วมทำงานกับชาวชนบทในการกำหนดวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาร่วมกัน รวมทั้ง เน้นในเรื่องการพัฒนาชุมชนและการสร้างผู้นำชุมชนขึ้นมาด้วย

บทที่ 1

รูปแบบขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย

ผู้วิจัยจะขอจำแนกการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยในปัจจุบันออกเป็นสองรูปแบบโดยพิจารณาจากสถานภาพของหน่วยงาน คือ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานโดยการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือเป็นโครงการดำเนินงาน กับองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามกรอบของกฎหมายไทย

1.1 องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน

องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งที่คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหของสังคมโดยมีความเห็นร่วมกันว่า งานที่เป็นการพัฒนาทางสังคมจะเป็นช่องทางที่ช่วยเหลือสังคมได้ บรรดาคนที่มีความคิดดังกล่าวจึงรวมตัวกันเพื่อหาทางช่วยเหลือสังคมตามประเภทที่ตนเองสนใจ เช่น ผู้ที่มีความสนใจในปัญหาเรื่องการเกษตร ก็จะรวมตัวกันให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่กลุ่มของตนเห็นว่าเป็นช่องทางที่จะทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือมีความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น การรวมตัวกันในลักษณะดังกล่าวเป็นการรวมตัวกันโดยไม่มีกฎเกณฑ์กติกาใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่เพียงอุดมการณ์เท่านั้นที่ต้องตรงกัน

องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้มีอยู่มากมายในสังคมไทย ได้แก่

ก. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านการเกษตรและชนบท ผู้ที่สนใจปัญหาด้านการเกษตรและชนบทจะรวมตัวเข้าด้วยกันเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ช่วยเหลือชาวบ้านในปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรและชนบท เช่น ปัญหาเทคนิคการเกษตรอันได้แก่ การแนะนำพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องจักรในการผลิต ฯลฯ ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาเรื่องที่ทำกิน รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาเกษตรกรถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

ข. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสลัม ได้แก่ผู้ที่สนใจปัญหาความยากจนของชาวบ้าน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนยากจน ปัญหาเด็กในชุมชนยากจนที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูก

ต้องและไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารของชุมชนแออัด ปัญหายาเสพติด ปัญหาคนว่างงาน รวมทั้งปัญหาเด็กจรจัด

ด. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็ก ในจำนวนขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านปัญหาสังคมนั้น เรื่องของเด็กเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับการพูดถึง และมีการตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนไว้รองรับมากที่สุด องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้มุ่งที่จะแก้ปัญหาเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น เด็กขาดสารอาหาร ขาดวิตามิน การใช้แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก เด็กที่ถูกเลี้ยงดูไม่ถูกต้องในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ถูกทารุณกดขี่ เด็กที่หนีออกจากบ้านเป็นเด็กจรจัด ติดยาเสพติด ขยายบริการทางเพศ รวมทั้งปัญหาเด็กยากจนในต่างจังหวัดที่ติดตามครอบครัวเข้ามาตั้งรกรากในเมืองหลวงและเป็นเด็กเร่ร่อนไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นต้น

จ. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่กลุ่มคนที่มีความสนใจในด้านสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ถูกละเลยไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐ รวมทั้งกรณีนักโทษการเมืองที่ต้องสูญเสียอิสรภาพไปเนื่องจากมีความคิดเห็นทางการเมืองไม่ตรงกับผู้ปกครองประเทศ

ฉ. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านศาสนากับการพัฒนา ได้แก่ กลุ่มคนที่นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งรวมตัวกันเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสังคม เช่น การจัดให้มีโรงพยาบาลเพื่อรักษาคนป่วยโดยหมอสอนศาสนาชาวคริสต์ เป็นต้น

ค. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสตรี ได้แก่กลุ่มคนที่มีความสนใจในปัญหาสตรีที่มักจะถูกกดขี่โดยสังคมและโดยเพศชาย ทำให้มีความรู้สึกกว่าสตรีนั้นมีสิทธิมีเสียงในสังคมน้อยกว่าบุรุษ รวมทั้งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วย

ข. องค์กรพัฒนาเอกชนด้านงานรณรงค์ปัญหาโรคเอดส์ ปัจจุบันโรคเอดส์เป็นโรคติดต่อร้ายแรงที่ยังไม่สามารถค้นพบยารักษา มีผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์เป็นจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากสังคม ถูกรังเกียจและถูกขับออกจากสังคม จึงเกิดจากรวมกลุ่มของผู้สนใจในปัญหาโรคเอดส์ขึ้นเพื่อให้บริการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ ช่วยเหลือครอบครัวผู้ป่วย รวมทั้งพัฒนาบุคลากรเพื่อมาทำงานด้านปัญหาโรคเอดส์ด้วย

ข. **องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม** เช่นเดียวกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็ก ในปัจจุบันเรามีองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมจำนวนมากที่สนใจในเรื่องของต้นไม้ ป่าเขาและเขื่อน ซึ่งเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมชนบท กับปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองทางด้านอากาศ แม่น้ำ ขยะ ที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนในปัจจุบัน

องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ดังกล่าวมานี้เป็นเพียงองค์กรพัฒนาเอกชนกลุ่มใหญ่ๆ ที่มีความสนใจในปัญหาแต่ละด้านที่ต่างกัน ซึ่งนอกจากกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความสนใจในปัญหาด้านการคุ้มครองแรงงาน การฝึกออาชีพ การสาธารณสุข และการสร้างผู้นำชุมชน ฯลฯ อีกหลายกลุ่มด้วยกัน

องค์กรพัฒนาเอกชนในประเภทแรกคือ ประเภทที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกันนี้ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของเอกชนที่เล็งเห็นถึงการคุกคามของปัญหาในด้านต่างๆ โดยมีประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาแต่ละปัญหาด้วยตัวเอง การรอที่จะให้กลไกในการทำงานของรัฐบาลเป็นผู้แก้ปัญหาหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ เป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากรัฐบาลมีความเจริญเติบโตสูง แต่ขาดแคลนบุคลากรและปัจจัยในการแก้ไขปัญหา การรวมตัวของเอกชนดังกล่าวจึงเกิดขึ้นอย่างไม่มีการกีดกันและกีดกันใด ๆ ทางกฎหมายที่จะรองรับการทำงานของพวกเขาเหล่านั้น คงมีเพียงอุดมการณ์ร่วมกันที่ต้องการแก้ไขปัญหาทางด้านสังคมต่างๆ ซึ่งทวีความรุนแรงและหลากหลายขึ้นในปัจจุบัน

1.2 **องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งตามกฎหมายไทย**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันคือ ฉบับที่ได้รับการตรวจชำระใหม่ในปี พ.ศ. 2535 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อทำกิจการบางอย่าง โดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งหาผลประโยชน์ อยู่ 2 ประเภทด้วยกันคือ

ก. **สมาคม** มาตรา 78 ถึงมาตรา 109 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของสมาคมเอาไว้โดยในมาตรา 78 ได้ให้ความหมายของสมาคมไว้ว่า หมายถึงการรวมกลุ่มของคนตั้งเป็นสมาคมเพื่อทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกัน และมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

ข. มูลนิธิ มาตรา 110 ถึงมาตรา 136 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของมูลนิธิเอาไว้ โดยในมาตรา 110 ได้ให้ความหมายของมูลนิธิไว้ว่า ได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน

มีองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนไม่น้อยที่เลือกรูปแบบให้กับองค์กรของตนด้วยการจดทะเบียนเป็นสมาคม หรือมูลนิธิ ทั้งนี้เนื่องจากว่าการเป็นสมาคมหรือมูลนิธินั้น มีทบทวนของกฎหมายรองรับความมีอยู่และความเป็นองค์กรตามกฎหมายไทย นอกจากนี้การเป็นสมาคมหรือมูลนิธิตามกฎหมายไทยจะทำให้องค์กรต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาต่างๆ ที่กฎหมายวางเอาไว้สำหรับการดำเนินการของสมาคมหรือมูลนิธินั้นๆ จึงทำให้สถานภาพขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้จดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น และยังสะดวกต่อการหาแหล่งทุนมาใช้จ่ายในการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนอีกด้วย เพราะการบริจาคให้กับสมาคมหรือมูลนิธิที่ถูกวางกรอบโดยระบบกฎหมายย่อมจะให้ความมั่นใจกับผู้บริจาคมากกว่าไปบริจาคให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่อาจเลิกโครงการของตนเมื่อไหร่ก็ได้ รวมทั้งในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐก็ตาม การเป็นสมาคมหรือมูลนิธิตามกฎหมายไทยย่อมได้รับความเชื่อถือมากกว่าการเป็นกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพ

บทที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทนำว่า เนื่องจากการดำเนินงานของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับสังคม ในบางส่วนไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้อย่างเต็มที่เนื่องจากหน่วยงานของรัฐและระบบราชการไม่สามารถเข้าถึงปัญหาและแก้ไขได้อย่างตรงจุดเพราะระบบราชการเต็มไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนผู้มีความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือสังคมจึงเข้ามาช่วยเหลือรัฐแก้ปัญหาดังกล่าวโดยเข้ามาอุดช่องว่างที่ระบบราชการเข้าไปไม่ถึง และเป็นการเข้ามาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนลำบาก การเข้ามาดำเนินการดังกล่าวขององค์กรพัฒนาเอกชนจึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์สามฝ่ายคือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชน

ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถแยกได้เป็น 3 ประเภทคือ ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงาน และความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการควบคุม

2.1 ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมนั้น เกิดขึ้นจากความเข้าใจอันดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้ร่วมงาน โดยรัฐเข้าใจถึงเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนว่าต้องการเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับสังคม ซึ่งจะมีผลทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและก็ยังเป็นการประหยัดงบประมาณและกำลังคนของรัฐในการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรเอกชนที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมจึงเกิดขึ้นโดยรัฐให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานขององค์กรพัฒนาเอกชน เช่น กองโครงการสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางและทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและมีข้อมูลอยู่ในมือก็ได้ให้ข้อมูลเหล่านั้นแก่องค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมต่อไป หรือในกรณีที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปทำงานในเขตชนบทก็จะมีความสัมพันธ์และได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น โดยจะทำงานร่วมกันในการพัฒนาชนบท เป็นต้น

นอกจากนี้ รัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนยังมีความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการดำเนินการ เช่น มีการส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีบทบาทในด้านการวิจัยและพัฒนา ร่วมคิดหานโยบายในการพัฒนา รวมทั้งช่วยเหลือองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยการฝึกอบรม บุคลากรขององค์กรพัฒนาเอกชนที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ด้วย

2.2 ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงาน การประสานงานระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนมีหลายด้าน เช่น การทำงานร่วมกันในชนบทในการพัฒนาสังคม การให้ความรู้แก่ชาวบ้านโดยรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกันจัดการฝึกอบรมหรือแนะแนวการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ก็ยังมี การประสานงานกันระหว่างนักวิชาการจากภาครัฐและจากมหาวิทยาลัยที่ในปัจจุบันเข้ามาให้ความสนใจกับงานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้วยการศึกษาวิจัย หาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของสังคม

ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงานระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เพิ่งเริ่มมีขึ้นและนับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีสิ่งหนึ่งในแง่การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนโดยรัฐก็คือ การแก้ไขกฎหมาย โดยรัฐได้เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนและประชาชนที่สนใจในปัญหาบางเรื่องที่รัฐกำลังจัดทำเป็นกฎหมายได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เช่น เมื่อครั้งที่กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติปรมการดำประเวณี พ.ศ. ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 ก็ได้มีการจัดสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรพัฒนาเอกชนและประชาชน โดยได้เชิญตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนไปเป็นผู้วิจารณ์ร่างกฎหมายดังกล่าวด้วย

2.3 ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการควบคุม เนื่องจากการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนและอาจก่อให้เกิดผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อประชาชนได้ รัฐจึงมีความประสงค์ที่จะเข้ามาควบคุมการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความเป็นระเบียบเป็นแบบแผนและอยู่ในระบบ

รูปแบบของการควบคุมองค์กรพัฒนาเอกชนโดยรัฐก็คือ ความพยายามที่จะให้องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับการรองรับสถานะตามกฎหมายในรูปของสมาคมหรือมูลนิธิ ซึ่งเมื่อองค์กรพัฒนาเอกชนได้จดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิแล้ว การดำเนินการต่าง ๆ ก็จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ทั้งหมด

ปัญหาสำหรับองค์กรพัฒนาเอกชนคือ องค์กรเหล่านี้ต้องการความเป็นอิสระในการดำเนินงาน อิสระในที่นี้หมายถึง อิสระในการบริหารงานและดำเนินการตามแนวความคิดของตัวเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ในขณะที่หากองค์กรพัฒนาเอกชนจดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งก็จะเกิดความไม่อิสระเท่าที่ควรในการดำเนินงาน

บทที่ 3

ปัญหาทางกฎหมายและระเบียบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่า องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีอยู่สามารถจำแนกออกได้เป็นสองประเภทคือ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน กับ องค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งตามกรอบกฎหมายไทย

องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทแรกเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามความประสงค์ของกลุ่มคนที่สนใจในปัญหาเดียวกัน การจัดตั้งไม่มีรูปแบบอะไรที่แน่นอนตายตัว บางองค์กรอาจประกอบด้วยสมาชิกไม่กี่คน บางองค์กรอาจไม่มีสถานที่ตั้งองค์กร และบางองค์กรอาจไม่มีทุนในการดำเนินงาน องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้จะไม่ประสบปัญหาในการดำเนินงานหากตัวองค์กรและสมาชิกมีความ “แข็ง” พอ เช่น มีคนช่วยงานมาก มีแหล่งเงินทุนของตัวเอง มีความสนิทสนมกับหน่วยงานของรัฐจนพอที่จะประสานงานกันได้ เป็นต้น แต่ถ้าหากองค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าวขาดสิ่งเหล่านั้นก็จะต้องประสบปัญหาในการดำเนินงาน เพราะเนื่องจากการไม่มีสถานภาพที่แน่นอนนั้นยากที่จะสร้างความไว้วางใจให้กับแหล่งเงินทุนที่จะมาบริจาคให้ว่าการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน จะมีรูปแบบและวิธีการ รวมทั้งความต่อเนื่องตามที่เสนอมาในโครงการขอทุนหรือไม่ และนอกจากนี้ การไม่มีสถานภาพตามกฎหมายยังทำให้การยอมรับจากหน่วยงานของรัฐมีน้อยจนแทบจะประสานงานหรือต่อรองกันไม่ได้

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าว องค์กรพัฒนาเอกชนหลาย ๆ องค์กร จึงหันมาหารูปแบบอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายไทย

รศ. อมรา พงศาพิชญ์ ได้พูดถึงองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามกรอบของกฎหมายไทยว่า⁽¹⁾ มีอยู่ 5 ประเภทด้วยกัน คือ

1. สมาคม
2. มูลนิธิ
3. หอการค้า

⁽¹⁾Amara Pongsapich, "Strengthening the Role of NGOs in Popular Participation. thai NGOs:The Continuing Struggle for Democracy, Edison Press Products, Bangkok 1995. PP.24-31.

4. สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

5. สหภาพแรงงาน

แต่อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะขอทำการศึกษาเฉพาะหัวข้อที่ 1 และ 2 คือสมาคมและมูลนิธิเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก หอการค้า สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และสหภาพแรงงานนั้น ต่างจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะของตนเองและมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการดำเนินงาน กล่าวคือ หอการค้า จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2507 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจอันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้แบ่งปันกัน⁽²⁾ และนอกจากนี้หอการค้ายังดำเนินการได้อย่างจำกัดตามกรอบที่กฎหมายกำหนด⁽³⁾ ไว้เท่านั้น ดังนั้นในที่นี้จึงไม่ขอกล่าวถึงหอการค้าในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชน เนื่องจากหอการค้าเป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเดียวกัน

⁽²⁾พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“หอการค้า” หมายความว่า สภาบันที่บุคคลหลายคนจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ อันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้แบ่งปันกัน

ฯลฯ

ฯลฯ

⁽³⁾พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509

มาตรา 28 หอการค้ามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินและเศรษฐกิจโดยทั่วไป เช่น รวบรวมสถิติ เผยแพร่ข่าวสารการค้า วิจัยเกี่ยวกับการค้าและการเศรษฐกิจ ส่งเสริมการทอเกี่ยว การออกไปรับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า การวางมาตรฐานแห่งคุณภาพของสินค้า การตรวจสอบ มาตรฐานสินค้า จัดตั้งและดำเนินการสภานการศึกษาที่เกี่ยวกับการค้าและเศรษฐกิจ พิพธิภัณฑ์สินค้า การจัดงานแสดงสินค้า การเป็นอนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาททางการค้า

(2) รับปรึกษาและให้ข้อแนะนำแก่สมาชิกเกี่ยวกับการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจและช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก

(3) ให้คำปรึกษาและเสนอข้อแนะนำแก่รัฐบาลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

(4) ประสานงานในทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการค้ากับทางราชการ

(5) ปฏิบัติกิจการอื่น ๆ ตามแต่จะมีกฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของหอการค้า หรือตามที่ทางราชการมอบหมายที่ประกอบอาชีพเดียวกันเท่านั้น

สำหรับสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน คือ เป็นสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517 เพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตกลงเข้ากันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย และมีได้ประสงค์จะหาทำไรเพื่อแบ่งปันกัน⁽⁴⁾ และนอกจากนี้สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ยังไม่สามารถดำเนินการอื่นได้นอกจากการฌาปนกิจสงเคราะห์เท่านั้น⁽⁵⁾ ดังนั้น ในที่นี้จึงไม่ขอกล่าวถึงสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชน

⁽⁴⁾พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การฌาปนกิจสงเคราะห์” หมายความว่า กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงเข้ากัน เพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตกลงเข้ากันนั้นซึ่งถึงแก่ความตายและมีได้ประสงค์จะหาทำไรเพื่อแบ่งปันกัน

“สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์” หมายความว่า สมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจการการฌาปนกิจสงเคราะห์

ฯลฯ

ฯลฯ

⁽⁵⁾พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517

มาตรา 8 สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จะมีขึ้นได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น

สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จะมีวัตถุประสงค์นอกจากการฌาปนกิจสงเคราะห์ด้วยมิได้

ส่วนสหภาพแรงงานนั้นจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518⁽⁶⁾ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ เพื่อแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกัน⁽⁷⁾

ดังนั้น ในที่นี้จึงขอการศึกษาเฉพาะสมาคมกับมูลนิธิโดยไม่กล่าวถึง หอการค้า สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และสหภาพแรงงาน ทั้งนี้ เนื่องจากองค์กรทั้ง 3 ต่างจัดตั้งขึ้นมามีวัตถุประสงค์เฉพาะและเพื่อประโยชน์เฉพาะของคนในกลุ่มของตน มิใช่เพื่อประโยชน์ของสังคมตามความหมายขององค์กรพัฒนาเอกชนดังที่ได้กล่าวถึงในบทนำ

จากการศึกษาทั้งทางด้านเอกสารและจากการรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่ง พบว่า ปัญหาทางกฎหมายและระเบียบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเด็นตามสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันดังนี้

- 3.1 ปัญหาทางกฎหมายในการรองรับสภาพภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน
- 3.2 ปัญหาทางด้านการเงินและภาษีอากร และ
- 3.3 ปัญหาทางด้านการควบคุมจากรัฐ

⁽⁶⁾พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518

มาตรา 5 ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“สหภาพแรงงาน” หมายความว่า องค์การของลูกจ้างที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

⁽⁷⁾พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518

มาตรา 86 สหภาพแรงงานจะมีขึ้นได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ สหภาพแรงงานต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกัน

3.1 ปัญหาทางกฎหมายในการรองรับสถานภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถจัดตั้งโดยมีกฎหมายรองรับได้ 2 รูปแบบ คือ สมาคม และมูลนิธิ ดังนั้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงขั้นตอนของการจัดตั้งสมาคม และมูลนิธิอย่างละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.1 สมาคม

3.1.1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งสมาคม มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่สี่ฉบับคือ

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 2. พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
 3. พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- รวมทั้งอนุบัญญัติ เช่น กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง ประกาศและหนังสือสั่งการที่ออกตามความในกฎหมายทั้งสามฉบับด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสมาคมเอาไว้ในบรรพ 1 ส่วนที่ 2 มาตรา 78-109⁽⁸⁾ โดยมีรายละเอียดคือ ความหมายของสมาคม (มาตรา 78) ข้อบังคับของสมาคม (มาตรา 79) การจดทะเบียนสมาคม (มาตรา 81-83) การดำเนินกิจการของสมาคม (มาตรา 85-100) การเลิกสมาคม (มาตรา 101) การควบคุมโดยรัฐ (มาตรา 104-110) ส่วนอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องก็คือ กฎกระทรวง (พ.ศ. 2537) ออกตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการขอจดทะเบียนสมาคม และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การแต่งตั้งนายทะเบียนสมาคม ลงวันที่ 26 มกราคม 2537

⁽⁸⁾เดิม สมาคม อยู่ในบรรพ 3 ลักษณะ 23 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรองชำระใหม่ พ.ศ. 2471 และต่อมาได้มีการตรองชำระประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ในปี พ.ศ. 2535 โดยยกเลิก ลักษณะ 23 ของบรรพ 3 คือสมาคม และนำมาไว้ใน บรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 2 ส่วนที่ 2 มาตรา 78-109 แทน

3.1.1.2 ความหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 78 ได้ให้ความหมายของสมาคมไว้ว่า “การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกัน และมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า การก่อตั้งสมาคมจะต้อง

- ก. เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคล
- ข. มีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำการใด ๆ อย่างต่อเนื่อง
- ค. ไม่มีการหากำไรหรือหารายได้มาแบ่งปันกันเอง
- ง. มีข้อบังคับตามที่กฎหมายกำหนด
- จ. ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด

ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมไว้ในมาตรา 14 คือ

“มาตรา 14 สมาคมหรือองค์กรใด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานสภากาชาดวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภากาชาดวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายหรือดำรงอยู่ต่อไป และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้ สมาคมหรือองค์กรที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำรงอยู่ต่อไปให้เลิกและหยุดดำเนินการทันที อนึ่ง ถ้าสภากาชาดวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควรจะสั่งเพิกถอนการอนุญาตที่ให้อยู่แก่สมาคมหรือองค์กรใดก็ได้ สมาคมหรือองค์กรเช่นว่านั้นจักต้องเลิกและหยุดดำเนินการทันทีดุจกัน”

และสำหรับอนุบัญญัติที่ออกตามความในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสมาคม ได้แก่ กฎสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2485 ออกตามความในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 เรื่อง หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขออนุญาตจัดตั้งสมาคมและองค์การต่าง ๆ และข้อบังคับสภากาชาดวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2486 เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ

นอกจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 ฉบับและอนุบัญญัติดังกล่าวมาแล้ว ยังมีกฎหมายอีกหนึ่งฉบับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคม คือพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยในกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดของสมาคมและการลงโทษสมาคมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ในมาตรา 49-59

3.1.1.3 ข้อบังคับสมาคม⁽¹⁰⁾

ข้อบังคับสมาคมเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะกรรมการและสมาชิกของสมาคมที่ฝ่ายรัฐได้กำหนดเอาไว้ โดยกำหนดไว้ว่า ในข้อบังคับสมาคมอย่างน้อยต้องมีรายการต่อไปนี้

- 1) ชื่อสมาคม เป็นการระบุเฉพาะของสมาคมนั้น ๆ และจะต้องมีคำว่า สมาคม ประกอบชื่อด้วย
- 2) วัตถุประสงค์ของสมาคม เป็นรายการแสดงให้เห็นว่าสมาคมที่ตั้งขึ้นมีเป้าหมายจะกระทำในกิจการใดแน่ชัด
- 3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ และที่ตั้งสำนักงานสาขาทั้งปวง เป็นรายการแสดงสถานที่ตั้งสำนักงานของสมาคม และที่ตั้งสำนักงานสาขาของสมาคม หากสมาคมประสงค์จะจัดตั้งขึ้น
- 4) วิธีรับสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพ เป็นรายการแสดงถึงวิธีการจัดหาสมาชิกและการขาดจากการเป็นสมาชิกของสมาคมนั้น ๆ
- 5) อัตราค่าบำรุง เป็นการกำหนดอัตราค่าบำรุงสมาคมที่สมาชิกจะต้องชำระให้แก่สมาคมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการของสมาคมแต่ละแห่ง

⁽¹⁰⁾ ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารอัดสำเนา หน้า 1-2.

6) ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการของสมาคม เนื่องจากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้การบริหารสมาคมต้องทำในรูปคณะกรรมการเท่านั้น จึงกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนกรรมการของสมาคม การตั้งกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ และการประชุมของคณะกรรมการ

7) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการสมาคม การบัญชี และทรัพย์สินของสมาคม เป็นการกำหนดถึงวิธีการบริหารสมาคม การจัดทำบัญชีและทรัพย์สินของสมาคมว่าต้องทำอย่างไร สามารถตรวจสอบได้ในแต่ละปี

8) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่ เป็นการกำหนดถึงกำหนดเวลาและวิธีการประชุมใหญ่สมาชิกของสมาคมให้ชัดเจน

3.1.1.4 ขั้นตอนการจดทะเบียนสมาคม⁽¹¹⁾

ผู้ที่ต้องการจะจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ในกรุงเทพมหานคร ให้ผู้จะเป็นสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ยื่นคำขอต่อเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อขออนุญาตให้จัดตั้งองค์การตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนสมาคมเป็นนิติบุคคล ณ กองกำกับการ 3 กองตำรวจสันติบาล 2 สำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ โดยใช้หลักฐานตามที่ระบุไว้ในข้อ 2.

2. ในจังหวัดอื่น ให้ผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ยื่นคำขอตามแบบ ส.ค.1 ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ว่าการกิ่งอำเภอที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้ จำนวน 3 ชุด

2.1 ข้อบังคับของสมาคม

2.2 รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน

⁽¹¹⁾ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม, เอกสารจัดสำเนา หน้า 2-4.